

CONSILIUL JUDEȚEAN VÂLCEA

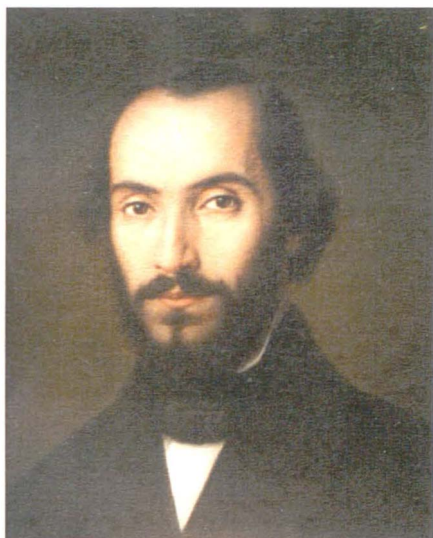
Volum Omagial

Bicentenar
Nicolae Bălcescu
1819-2019

Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”

Volum Omagial
Bicentenar Nicolae Bălcescu

1819-2019

*oscar
print*
*Editura
Tipografic*

București, 2020

<https://biblioteca-digitala.ro>

Editura Oscar Print

Bdul. Regina Elisabeta nr. 71, sector 5

Pentru comenzi: tel. /Fax. 021 315. 48.74

Mobil: 0722.308.859 www.oscarprint.ro

e-mail: secretariat.oscarprint@gmail.com

Editura este acreditată de CNCIS cu nr. 227

Editura și Tipografia OSCAR PRINT

este acreditată ISO

ISO 9001:2000; ISO 14001:2004; ISO 18001:2007;

ISO 9001:2008

ISBN 978-973-668-532-3

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Volum omagial : Bicențenar Nicolae Bălcescu : 1819-2019. - București :

Oscar Print, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-973-668-532-3

929

930

CUPRINS

Dumitru Antonie CHELCEA, <i>Bicentenarul „Nicolae Bălcescu”, sărbătorit la Muzeul Memorial „NICOLAE BĂLCESCU”</i>	5
Gheorghe BICHICEAN, <i>In memoriam Nicolae Bălcescu</i>	12
Florin EPURE, <i>O călătorie a lui Nicolae Bălcescu la mănăstirile vâlcene</i>	31
Mihaela DEACONU, <i>Nicolae Bălcescu primele pagini artistice ale prozei române moderne</i>	52
Horia NESTORESCU-BĂLCEȘTI, <i>Bălcescu – la 200 de ani de la naștere</i>	56
Gheorghe MONEA, <i>Mihai Viteazul în cronicile istoricilor români, ...</i>	60
Sabin LUNGOCI, <i>Scurt istoric al Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”</i>	65
Laurențiu-Ștefan SZEMCOVICS, <i>Matrice sigilare care au aparținut guvernului provizoriu și locotenenței domnești a Țării Românești (1848)</i>	74
Ion SOARE , <i>Un model uman din prima jumătate a secolului al XIX-lea: Românul Nicolae Bălcescu</i>	83
Dragoș TEODORESCU, <i>„Revoluția exilată”. Generația pașoptistă și marile puteri europene (1849-1859)</i>	88
Ionuț SĂRARU, <i>Problema țăranilor în viziunea lui Nicolae Bălcescu</i>	95
Valentin HĂNULESCU, <i>Acasă la Nicolae... de 200 de ani!</i>	102
Adela BARBU-MAIER, <i>Sfântul Gheorghe și reprezentarea sa în colecția Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”</i>	108

Denisa-Maria ȘOPÎRLĂ, <i>Originea icoanei. Reprezentarea Sfântului Ierarh Nicolae în cadrul bisericii Bălceștilor</i>	119
Valentin HĂNULESCU, <i>Sub steagul Românismului</i>	125

BICENTENARUL „NICOLAE BĂLCESCU” SĂRBĂTORIT LA MUZEUL MEMORIAL „NICOLAE BĂLCESCU”

*Prof. Dr. Dumitru Antonie CHELCEA – manager,
Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”*

In contextul aniversării a 200 de ani de la nașterea lui Nicolae Bălcescu, în perioada 28-30 iunie 2019 Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” în parteneriat cu Primăria „Nicolae Bălcescu” și Consiliul Județean Vâlcea au organizat „Zilele Culturale – Bicentenar Nicolae Bălcescu 1819-2019”. Deși încărcătura culturală a anului 2019 nu a permis fixarea evenimentelor pentru arhiva fiecărei instituții și pentru publicul interesat decât prin câteva broșuri și materiale de promovare totuși, anul 2020 ne-a oferit răgazul de a completa șirul manifestărilor cu încă o lucrare dedicată lui Nicolae Bălcescu. Am considerat că este folositor ca programul acestei omagieri să rămână înscris în arhiva instituției și, totodată, prelegerile rostite în cadrul Simpozionului național „Nicolae Bălcescu – 200 de ani de la naștere” să poată ajunge prin acest volum la îndemâna iubitorilor de istorie și cultură.

Cu siguranță, ne-am fi dorit ca acest calendar cultural, pregătit cu atâta grijă de autoritățile locale și județene, să aibă o rezonanță mai puternică în rândul instituțiilor academice, universitare și chiar politice din întreaga țară și în special a celor din București. Dar nu a fost așa. Ne-am putut bucura însă de prezența autorităților locale și județene și în special de prezența câtorva „prietenii” ai lui Nicolae Bălcescu, care și-au dedicat aproape

întreaga viață mergând pe urmele lui. Putem aminti pe Horia Nestorescu Bălcești, Gheorghe Bichicean, Nicolae Mihai ș.a. din trudirea cărora am învățat că Nicolae Bălcescu trebuie să rămână în amintirea publicului ca un mare revoluționar, dar mai ales, ca un savant și vizionar care a schimbat o filosofie a istoriei printr-o înțelegere mai înaintată a vremurilor. Ceea ce Bălcescu și generația sa au intuit la începutul secolului al XIX-lea au valorificat corifeii Școlii de la Annales la începutul secolului XX. Dezvoltând această temă Marc Bloch vorbea în studiul său referitor la regii taumaturgi despre „istoria unui miracol și, totodată, a credinței în acel miracol”. Bălcescu este unul dintre cei care au crezut în miracolul unității naționale, miracolul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, și nu în ultimul rând, în puterea de renaștere și deșteptare a poporului român. Credem că evocarea unor astfel de vizionari trebuie făcută mai des și, în momentele speciale, chiar de la un nivel foarte înalt, cel puțin printr-un exercițiu al memoriei, așa încât să putem crește împreună vizibilitatea evenimentelor dar mai ales vizibilitatea unor repere istorice pe care societatea se poate sprijini.

În acest cadru aniversar, umbrit după cum am subliniat de absența membrilor Academiei Române, festivitățile au debutat la sediul muzeului în ziua de 28 iunie 2019, cu tradiționala întâlnire a reprezentanților instituțiilor patronate de marele scriitor, istoric și revoluționar român Nicolae Bălcescu. Proiectul intitulat „Acasă la Nicolae Bălcescu” a început încă din anul 2016 printr-un parteneriat încheiat cu Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu - una dintre cele mai prestigioase instituții de învățământ militar românesc. După ceremonialul militar organizat la statuia din centrul localității, au urmat mesajele omagiale și două expoziții: una de drapele și uniforme militare, iar cealaltă de echipament militar și arme din depozitele Academiei Forțelor Terestre. De asemenea, în aceeași zi, a fost lansat volumul aniversar „Culturi

ale memoriei. Acasă la Nicolae” 1819-2019, volum care cuprinde o scurtă prezentare însoțită de imagini a instituțiilor și unităților administrative din țară care îl au ca ocrotitor patronimic pe Nicolae Bălcescu. Am reușit să cuprindem în acest volum 37 de unități administrativ teritoriale, instituții de învățământ, asociații și fundații etc., însă mai sunt și altele de la care așteptăm materiale pentru completarea volumului inițial. Mai mult, am reușit să trimitem fiecărei instituții câteva volume aniversare ca un semn de mulțumire pentru implicare și modalitate de cunoaștere a celorlalte instituții din țară care poartă numele marelui revoluționar.

Pentru ziua de 29 iunie, exact în ziua în care cu 200 de ani în urmă se năștea Nicolae Bălcescu, am pregătit mai întâi un program dedicat tinerilor sub genericul „Tinerii pentru Dreptate și Frăție”. Am considerat că Nicolae Bălcescu este destul de puțin cunoscut în rândul tinerilor iar acest moment aniversar este potrivit pentru o întâlnire a tinerilor vâlceni cu o personalitate care-și are obârșia în aceste ținuturi încărcate de istorie și spiritualitate. A fost o întâlnire în cadrul căreia tinerii au putut cunoaște alături de muzeografi o personalitate istorică în alt fel decât la ora de istorie. Alături de muzeografi, peste 60 de tineri de pe Valea Topologului au intrat în conacul familiei Bălcescu, în atmosfera secolului XIX acompaniați de arhitectură, muzică, veșminte și uniforme de epocă. Acțiunea s-a încheiat cu o festivitate de premiere și degustare de produse tradiționale folosite odinioară în conacele boierești. Suntem convinși că dincolo de prezentarea muzeală tinerii au putut lua contact cu frământarea interioară a lui Bălcescu și a prietenilor săi de generație pentru soarta patriei, s-au putut atinge cu mintea și inima de valorile comune pe care le-au împărtășit tinerii intelectuali români de odinioară. Am putea asemăna întâlnirea lor cu Bălcescu, cu întâlnirea tinerilor din secolul al XIX-lea cu idealurile revoluționare din marile centre europene. Revoluția Franceză din

anul 1789 a produs o fierbere socială și națională la nivel european, o deșteptare a conștiinței naționale care a animat în primul rând tinerii. În acel moment ei s-au ridicat și au rupt niște cutume și bariere învechite așezând temelii noi pentru generația lor, dar mai ales pentru generațiile următoare. Ca parte din acest curent tinerii români de atunci au constituit societatea de tip fracmasonic „Frăția” cu jurământul sincer de a schimba starea de nenorocire și umilință a țării și a oamenilor parcă împietriți în lumea Evului Mediu. Revoluția de la 1848 a fost pentru Țările Române o resetare, ca „deșteptare” și cunoaștere a unei stări de fapt, urmate de o luptă a recuperării decalajului foarte mare care se afla între români și lumea occidentală, o luptă de integrare într-o lume nouă care oricum se afla într-un proces de schimbare și modernizare.

Problema majoră a societății românești era însă necunoașterea existenței acestei schimbări de atitudine europeană tocmai din cauza inexistenței purtătorilor de mesaje, un lucru foarte greu de înțeles pentru o generație familiarizată astăzi cu mijloacele moderne de comunicare și socializare. La acel moment informația nu a putut pătrunde în țară decât prin intermediul tinerilor plecați la studii, tineri care se aflau acum între două lumi diferite, o lume veche pe care trebuiau să o dezmembreze și o lume nouă pe care trebuiau să o construiască. Fără a sta pe gânduri acești tineri intelectuali plecați al studii în străinătate au pornit avalanșa democratizării vieții publice, sociale și naționale. În ansamblu, ei s-au luptat să conecteze lumea românească cu o viață nouă trăită în alt mod decât în genunchi. Sforțările anterioare au eșuat tocmai pentru că mesajele de dreptate și unitate nu au ajuns departe. Pentru că nu au putut fi auzite ele s-au diluat, iar cei foarte puțini care le-au auzit erau încărcăți de teamă, inclusiv de teama de nou. Tocmai de aceea, aproape obsedant Bălcescu se întoarce la istorie, la cunoașterea trecutului, la desprăfuirea „cronicelor și documentelor

contemporane” până la prezentarea celor mai mici fapte și fenomene politice și culturale care să producă acel curaj înălțător și implicit o revoluție la nivel de cunoaștere istorică și viață de zi cu zi. În acest scop el scrie și publică foarte mult. Lucrarea sa de căpătâi: „Românii supt Mihai Voievod Viteazul” devenind un adevărat îndreptar al generațiilor până la Unirea din 1918. Editorul primei versiuni a lucrării lui Bălcescu, Alexandru Odobescu nota în prefața volumului: „astăzi într-adevăr e timp ca națiunea română să audă și totodată să simtă adânc cugetele învietoare și spornicele cuvinte ale acelui nobil suflet, ale acelei întinse inteligențe românești, care odată se numea Nicolae Bălcescu”. Acest tip de însuflețire și cunoaștere reușește să transforme oamenii, să-i conducă la niște principii sublime precum cele ale Revoluției franceze: „liberté, égalité, fraternité”, sau cele ale Revoluției române „dreptate și frăție”. De altfel, la nivel național s-a produs o adevărată explozie de informație. În toate provinciile au apărut reviste, ziare, mijloace de informare extrem de captivante pentru publicul larg. Fluxul de informație a produs instantaneu o deșteptare și implicit o coagulare. Oamenii au devenit conștienți de puterea și de drepturile lor. Succesul revoluției s-a bazat în primul rând pe realizarea unității culturale și pe solidaritatea românilor, principii atât de necesare în fața strategiei politice „divide et impera”. Chiar dacă timpul parcă a curs mai greu în Principatele Române din cauza așezării lor exact la granița marilor imperii, totuși uniunea și solidaritatea au produs acel miracol în care puțini au crezut. Bălcescu trebuie să rămână mare în conștiința românilor tocmai pentru că a putut vedea dinainte unde trebuie să ajungă contemporanii săi și i-a putut direcționa în acel sens.

A doua acțiune organizată pentru data de 29 iunie 2019 la sediul instituției a fost Simpozionul național „Nicolae Bălcescu – 200 de ani de la naștere”. Lucrările simpozionului au început la

ora 10 și au durat aproape patru ore, timp în care au fost rostite comunicări și purtate discuții pe marginea temelor prezentate. Momentul de vârf al manifestărilor l-a reprezentat înmânarea simbolică a unui vas cu pământ de la mormântul lui Nicolae Bălcescu, din Palermo. Vasul cu țărână a fost predat actualului manager Dumitru Antonie Chelcea, de către primul director al muzeului Horia Nestorescu Bălcești, deodată cu misiunea de a face tot ceea ce este posibil pentru a continua procesul de readucere în țară a osemintelor lui Bălcescu și a familiei acestuia. În noul proiect de restaurare, consolidare și punere în valoare a clădirilor și amenajare peisagistică a parcului de la Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” s-a avut în vedere această dorință comună a conducătorilor instituției care s-au străduit în decursul anilor să aducă laolaltă în gropnița de la Bălcești pe membrii familiei Bălcescu. În prezent sunt înmormântați în proximitatea bisericii de lemn doi dintre frații lui Nicolae, anume Sevastița și Barbu. De asemenea s-au făcut cercetări și demersuri pentru transferul fraților Costache și Maria, precum și a Luxiței și Bonifaciu Florescu, iubita și fiul lui Nicolae Bălcescu. Încă din secolul trecut s-au făcut demersuri pentru aducerea în țară a revoluționarului Nicolae Bălcescu. Deși va fi greu de realizat acest deziderat considerăm încă de actualitate observația lui Vasile Pârvan care spunea că, dacă nu este posibil ca osemintele lui Bălcescu să fie identificate și aduse în țară, cel puțin, s-ar putea ridica un cenotaf pentru marele scriitor, aducându-se pământ din cimititul capucinilor din Palermo pentru a fi așezat acolo. Mulțumită cercetătorului Horia Nestorescu Bălcești, astăzi, în depozitul muzeului există acest pământ, urmând ca la vremea potrivită să se realizeze acel meritat cenotaf, un monument funerar reprezentativ în care să fie așezat simbolic vasul cu țărână. Nu intenționăm să vorbim în acest cuvânt introductiv despre conținutul articolelor cuprinse în volum, lăsând cititorilor bucuria

și curiozitatea de a-i dezvălui conținutul, însă ținem să mulțumim în mod special tuturor celor care s-au implicat în organizarea acestui moment aniversar. Amintim pe Constantin Rădulescu – președinte al Consiliului Județean Vâlcea, Adrian Bușu, vicepreședinte al Consiliului Județean Vâlcea, Constantin Oprea – primar al comunei Nicolae Bălcescu, Ghiță Bârsan – rector al Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, alți participanți și invitați din țară, cercetători, manageri culturali, muzeografi, reprezentanți ai diferitelor loji masonice, etc. Un gând frumos îndreptăm către cercetătorii care au susținut teme omagiale în cadrul simpozionului „200 de ani de la nașterea lui Nicolae Bălcescu”: Horia Nestorescu Bălcești, Nicolae Mihai, Gabriel Croitoru, Florin Epure, Doina Glavan, Dragoș Teodorescu, Laurențiu Szemkovics, Ion Soare, Mihaela Deaconu, Hănulescu Valentin, Sărau Ionuț, Monea Gheorghe ș.a.

IN MEMORIAM NICOLAE BĂLCESCU

Prof. univ. dr. Gheorghe BICHICEAN
Sibiu

V*iața și activitatea.* Nicolae Bălcescu s-a născut la 29 iunie 1819 și a murit la 29 noiembrie 1852, în Palermo¹. Născut la București, cu ochii deschiși

pe frumoasa Dunăre, Bălcescu moare în Palermo, cu privirea pe Mediterana Tireniană. Două date expresive, 1819 și 1852, anul nașterii și al morții, evocă două epoci și două evenimente culminante în istoria europeană: Congresul de la Viena din 1815 și revoluțiile din 1848-49. Dacă cele două epoci au aceeași finalitate politică: restaurarea vechilor puteri, cele două epoci sunt radical diferite. Evenimentul din 1848 este o primăvară a popoarelor, opusă evenimentului din 1815, care este o istorie a monarhiilor absolute.

Nicolae Bălcescu și-a făcut studiile la Colegiul „Sf. Sava” din București, avându-i ca mentori pe Florian Aaron și Ion Heliade Rădulescu, două dintre viitoarele personalități ale revoluției de la 1848. Tot aici l-a cunoscut pe Ion Ghica, de care îl va lega o frumoasă prietenie, cel care declara despre Bălcescu: era „*inteligent, ardent și entuziast*”.

Deși cunoștea limbile franceză, engleză, greacă și latină, Bălcescu nu a putut studia în străinătate, datorită situației materiale precare. După afirmațiile lui Ion Ghica, era „*Fiu mijlociu al serdăresei Zinca Petreasca Bălcescu, cocoană văduvă foarte*

¹ În acest sens, a se vedea și: Petru Iroaie, *Per un profilo di Nicola Balcescu. Maestro, eroe, e scrittore del Risorgimento romeno*, Antonio Vento Editore, 1959, pp. 10-16. Mario Leporatti, *Nicola Bălcescu e il Risorgimento nazionale in Romania*, Societa Accademica Romana, Collana di Studi e Sacci, V, Roma, 1971, p. 35

stimată și cunoscută în toată țara pentru minunata doftorie cu care tămăduia de albeață la ochi (...)². Mama sa a făcut eforturi pentru a obține sprijinul autorităților, adresând jalbe (cereri) generalului Pavel Kiseleff și domnitorilor Alexandru Ghica și Gheorghe Bibescu. „(...) Am cinci copii – se plângea Zinca Bălcescu în 1833 lui Kiseleff – și mă stenahoricesc neavând nici hrana cea de toate zilele, precum este știut de obște”. Îl ruga pe generalul guvernator să intervină pentru ca datornicii să-i achite sumele datorate „fiind cei mai mulți cu stări bune (...) Va fi păcat eu, văduvă, cu copii și fete de măritat să mă stenahoricesc chiar de hrana vieții, neavând nicio stare”.

În anul 1838 Nicolae Bălcescu devine iuncher (cadet) în tânăra oștirea română. În octombrie 1840³ este arestat sub acuzația de complot împotriva domnitorului Alexandru Ioan Ghica, alături de Dumitru Filipescu, Eftimie Murgu, Cezar Bolliac și alții: „Nicu Bălcescu, tânăr de o complexiune delicată, o fizionomie blândă și simpatică, intrat foarte de timpuriu în serviciul militar ca iunker, era arestat și dat în judecata unui consiliu de război ca culpabil de înaltă trădare”. Judecarea acestora s-a făcut pe baza unor probe false și uzând de mijloace incorecte. Rolul lui Bălcescu în acest complot nu a fost unul principal⁴.

Bălcescu a fost condamnat la doar 3 ani de închisoare, fiind considerat minor, dar certificatul său de naștere era greșit: ca dată a nașterii era trecut anul 1821 în loc de 1819: „3-lea. Iuncărul Nicolaie Bălcescu, și de este în categoria celor din urmă, dar nevîrstnic aflîndu-să, după partea I-a de la art. 60 din condica nouă, să se trimită la mănăstirea Mărgineni pã soroc de trei ani”⁵.

² Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, ediție îngrijită de Radu Gârmaș și ilustrată de Rareș Ionașcu, Editura Humanitas, București, 2014: nr. 1; Nicu Bălcescu, p. 400.

³ Petru Iroaie, *Per un profilo...*, p. 11. Mario Leporatti, *op. cit.*, pp. 33, 36.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Cornelia Bodea: *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, vol. I, doc. 39: „Sentința de condamnare dată de Divanurile împreunate” (p. 164).

A fost închis la Mărgineni, unde sănătatea îi va fi afectată de condițiile din închisoare. Ion Ghica scria: „*Noi am apucat timpuri grele, pe când Câmpineanu, Mitică Filipescu, Nicolae Bălcescu se pocăiau la Plumbuita, la Mărgineni și în Ocnele de la Telegra, topindu-și sănătatea și averea*”⁶.

În anul 1842 Nicolae Bălcescu a fost eliberat și va intra în „Societatea Literară”, unde se întâlneau viitorii conducători ai revoluției de la 1848: Cristian Tell, Cezar Bolliac, Ion Ghica, frații Golești, Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian. Societatea era tolerată de guvern, deoarece pretindea că se ocupă cu chestiuni inofensive de limba română. În realitate scopul ei era întărirea unității culturale. La adăpostul acesteia, în anul 1843 s-a constituit organizația secretă „Frăția”, întemeietorii căreia – Ion Ghica, Nicolae Bălcescu și Christian Tell – jurând să-și închine viața patriei, să lupte pentru emanciparea și împrăștierea clăcașilor, în numele sentimentului de „Frăție”. Societatea era organizată după modelul lojilor masonice. Ion Ghica consemna: „*Într-o noapte pînă culesul viilor, pe la 1843 (...) Ne apropiasem de biserica Sfinților Apostoli, când întâlnim în cale pe căpitanul Tell, mergând spre cazarma lui de la Mihai-Vodă; și ne luăm câteșitrei pe drum înainte, pe sub Mitropolie, la viile din deal. Cu cât ne suiam pe coastă, cu atât vorbirea noastră devenea mai aprinsă. Subiectul discuțiunii era acel de toate zilele și de toate serile. Ne imputam unul altuia lipsa de patriotism și de energie; ne făceam răspunzători de starea nenorocită și umilită a țării, așa că la întoarcerea noastră în vale, la fântână, jurasem să ne consacram patriei cu trupul și cu sufletul, ne legasem frați de cruce și ca fiecare dintre noi trei să se supui, cu pericolul vieții și al averii, la hotărârile celorlalți doi; chiar în ziua aceea ne-am adunat de am alcătuit statutele și regulamentele ‘Frăției’.*”

⁶ Apud V.V. Haneș: *Renașterea României moderne. I, Contribuția emigraților de la 1848*, Editura Cartea Românească, București, s.a., p. 8.

*Inițiații erau formați în grupuri de câte zece, fiecare frate cunoscând numai pe șeful său imediat, diacon, preot sau arhiereu, acel care-l catichisese, îl inițiasse, de la care și prin care primea ordine și instrucțiuni și căruia datora ascultare și supunere cu pericolul vieții și al averii, păstrând secretul cel mai absolut. Deviza era: Dreptate, Frăție.”*⁷

*Frăția*⁸ era o societate secretă, fondată după modelul Carboneriei italiene, după chiar afirmațiile unuia dintre fondatori, Ion Ghica, iar „*Nicu Bălcescu, unul din cei trei șefi ai societății ‘Frăția’, a fost apostolul și inițiatorul cel mai ager și mai zelos.*”

Din 1845-1846, „Frăția” avea o filială pariziană – Societatea Studenților Români, animată de C. A. Rosetti și frații Brătianu⁹.

În 1846 Nicolae Bălcescu a reușit să plece la Paris „*nu ca un student ... ci ca un om deja format, care vine să consulte biblioteci și să intre în contact cu mari personalități*”¹⁰. Principala lui preocupare era documentarea pentru o „poemă istorică asupra lui Mihai Vodă Viteazul”¹¹.

Pentru a-și completa documentarea, dar și pentru a cunoaște Italia, în 1847 a plecat la Roma, apoi la Neapole, unde s-a întâlnit cu Vasile Alecsandri și Elena Negri, pe care i-a însoțit la Palermo¹². Întors în Franța, participă la revoluția din februarie 1848, convins ca aceasta va schimba lumea. Când revoluția a cuprins Germania și Austro-Ungaria, tinerii aflați la Paris au hotărât că a sosit momentul de a declanșa revoluția și în Principate.

⁷ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 400 (a se vedea și Nota biografică, p. 6)

⁸ Petru Iroaie, *Per un profilo...*, p. 11. Mario Leporatti, *op. cit.*, pp. 36-37. Petru Iroaie, *Bălcescu, precursore del socialismo romeno*, F. Agate Editore Palermo, 1946, p. 13.

⁹ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 401.

¹⁰ Petru Iroaie, *op. cit.*, p. 13.

¹¹ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 401.

¹² Petru Iroaie, *Per un profilo...*, p. 13. Petru Iroaie, *Nicola Bălcescu a Palermo* (con documenti inediti), 4, Palermo, 1953, p. 11.

În lunile iunie-septembrie 1848, Nicolae Bălcescu se afla în fruntea mișcării revoluționare din Țara Românească¹³. Mazzini a întâmpinat cu satisfacție intrarea românilor în frăția europeană. Pentru Bălcescu, Mazzini a fost cel mai mare revoluționar al Europei.

În legătură cu toate curente de gândire din Europa, precum și motivele ideologice, un adevărat aliaj ideatic își găsește cea mai caracteristică formă de exprimare în viziunea mazzinistă asupra Europei, Mazzini fiind creatorul și inspiratorul mișcării *Tinerei Europe*.

Pentru Mazzini valoarea supremă este omul „dintotdeauna și de pretutindeni [...] centru al universului [...] nu englez, francez sau italian, ci cetățean al întinsului Pământ”. Idealul suprem este *libertatea și frăția universală*, care însă nu pot fi realizate nici prin individualism, nici prin cosmopolitism. Este *frăția* exprimată în lanțul universal. Mijlocul esențial în acest sens este, în concepția sa, națiunea, care va permite trecerea de la egoismul fazei individualiste a comportamentului uman *la faza organică a frăției generale*.

Concepția lui Mazzini a reprezentat o viziune ideală asupra unei umanități perfecte, capabilă să renunțe la obiectivele unei situații privilegiate a națiunii proprii în favoarea valorilor generale supranaționale. Trăind în lumea ideilor sale, el a refuzat confruntarea cu realitatea politică înconjurătoare, ceea ce explică și lipsa din opera sa a unor proiecte concrete de realizare a unității europene și universale preconizate. *Manifestul de la Berna*, din 1834, al *Tinerei Europe / Giovanna Europa*¹⁴ se rezuma la enunțarea unor principii

¹³ Petru Iroaie, *Per un profilo...*, pp. 14, 54-59; Mario Leporatti, *op. cit.*, pp. 46-73. Ion Ghica, *op. cit.*, p. 401. Cornelia Bodea: *op. cit.*, doc. 91 (p. 348). Angela Jianu: *A Circle of Friends: Romanian Revolutionaries and political Exile, 1840-1859*, Balkan Studies Library, 2011, p. 80.

¹⁴ Același idealism contradictoriu se manifesta și în viziunea poetului Heinrich Heine, inspirator și organizator al „Tinerei Germanii”, pentru care Europa naționalităților, într-un spirit federalist al armoniei în diversitate, reprezenta o etapă obligatorie în calea spre *frăția universală*. În același spirit, istoricul francez

morale universale, a unor aspirații reciproce de solidaritate și într-ajutorare a națiunilor tinere în afirmare, lăsându-se, în schimb, tot ceea ce depășea sfera acestui interes general în seama deplinei libertăți de acțiune a națiunilor.

Difuzarea ideologiei revoluționare prin intermediul societăților secrete, cu un program în cea mai mare măsură inspirat de liberalul radical și paneuropean Giuseppe Mazzini, s-a făcut conform unui mecanism admirabil pus la punct, de la Paris până la Prut. Biruitoare la Paris în seara de 24 februarie 1848, trei zile mai târziu, la 27 februarie, toate lojile masonice din întreaga Germanie, inclusiv Austria și Ungaria, își trimit delegații la un Convent extraordinar convocat la Mannheim, unde se hotărăște declanșarea mișcării revoluționare în toate statele reprezentate. Și se mai hotărăște convocarea unui Convent suprem la Frankfurt-pe-Main pe data de 13 martie¹⁵. În aceeași zi revoluția izbucnește la Viena și Metternich este silit să fugă. Două zile mai devreme, la 11 martie, ea izbucnise la Praga, în timp ce Dieta maghiară, în plină sesiune, se transferă la Budapesta și declanșează revoluția patriotică împotriva Austriei la 15 martie. În același timp, din inspirația marelui ziarist Kossuth Lajos, se formulează un program revoluționar având ca emblemă coroana Sfântului Ștefan și integrarea tuturor ținuturilor care au aparținut cândva acestei coroane, inclusiv Transilvania, Croația și Slovenia, unui stat maghiar practic independent.

În 1848 visele lui Mazzini păreau să se fi realizat, iar teoria lui s-a confruntat cu realitatea, în momentul în care revoluțiile au cuprins întreaga Europă. Când evenimentele din Roma s-au radicalizat, în ianuarie 1849 romanii vor proclama Republica și l-au invitat pe Mazzini să li se alăture. Ca și celelalte regimuri

Jules Michelet (1798-1879) vorbește despre armonia intimă ce va uni toate patriotisme particulare ca și componente ale Europei unite.

¹⁵ Dan Amedeo Lăzărescu: *1848: Revoluția intelectualilor*, în revista „Magazin istoric”, nr. 6 / 1998.

ale insurgenților din întreaga peninsulă, Republica romană a avut o viață scurtă. Reformele planificate de Mazzini nu au putut fi niciodată efectuate, iar supraviețuirea a devenit o preocupare dominantă. Orașul nu a putut rezista asediului francezilor. La începutul lunii iulie 1849 orașul a fost ocupat. Un Mazzini neconsolat a părăsit Italia, plecând în exil. El a continuat să conspire, dar elanul revoluționar care a inspirat naționaliștii italieni să îl urmeze pe Mazzini înainte de 1848, s-a stins în 1850.

Revoluționarii români se aflau atunci în emigrație și urmăreau evenimentele de la Roma, gândind și ei o nouă revoluție. În cercurile emigraților români din diferitele centre europene, agitațiile deveneau tot mai mari: „*Generalul Magheru scria din Trieste (la 24 Ian./5 Fevr. 1849) despre situația emigraților de acolo. 'Frații expatriați I. Snagoveanu, Bolliac, N. Bălcescu, Bolintineanu, Gr. Ipătescu, A. Zane, Aristia, Ionescu, Deivos (locotenent de pompieri, n.n.), au trecut în Transilvania, unde se află și Tell și Eliade, la Sibiu'. În Ardeal se găseau 200 emigrați de peste Carpați.*¹⁶”

În vara anului 1850 Giuseppe Mazzini, exilat la Londra, a reluat planul de a fonda o Centrală europeană a naționalităților, formând *Comitetul Democratic Central European*, o asociație secretă ce reunea republicani, revoluționari și radicali din toate țările în care revoluția de la 1848 a fost înăbușită. Vorbind în același an cu optimism despre apropiata reprezentare a românilor în acel organism, în persoana lui Nicolae Golescu, a inclus Bucureștii printre „*orașele unei singure patrii, patria martirilor și a celor ce cred într-un viitor comun*”. Dar în delegarea reprezentantului în Liga de la Londra, alegerea compatrioților s-a fixat asupra lui Bălcescu. Nicolae Bălcescu a fost reticent să se alăture Comitetului, datorită unui risc previzibil, regăsit în cuvintele lui Ghica, pentru că amândoi se temeau să nu fie declarați „*anarhiști și dușmani ai ordinii sociale*”

¹⁶ V. V. Haneș: *op. cit.*, p. 18.

de către guvernele europene și Poarta otomană¹⁷.” Scriind la 14 iulie 1851 lui Pietro Giannone, Mazzini îi comunica numirea lui Dumitru Brătianu ca reprezentant român în noul organism¹⁸.

De ce Dumitru Brătianu ?¹⁹ Documentele menționează astfel evenimentele și alegerea lui Dimitrie Brătianu: „*Radicalii din guvernul provizoriu erau - până la 1856 - mai preocupați de problemele internaționale decât cele naționale. C. A. Rosetti cerea instituirea republicii în Muntenia; Dumitru Brătianu era robul ideilor comitetului revoluționar din Londra, din care făceau parte și Mazzini, Ledru-Rollin și Kossuth. Ion Brătianu, de asemenea, apărea în mișcările revoluționare și e arestat în ajunul războiului Crimeei, și condamnat la Paris, fiind implicat pe nedrept în atentatul împotriva lui Napoleon al III-lea.*”²⁰

Sentimentul de amenințare și de marginalizare este cel care a produs o realiniere a Centrului moderat (Ion Ghica, Nicolae Bălcescu, Gheorghe Magheru și Alexandru G. Golescu-Albu) și stânga radicală (Rosetti, frații Brătianu)²¹. Adepții români ai federalismului, prin proiectele lor sau prin aderarea la alte proiecte din epocă au încercat să susțină și să stimuleze ideea națională. Mai mult chiar, tradiția ideii federaliste la români este adesea legată de proiectul unității statale. Nicolae Bălcescu și Dumitru Brătianu au fost cucerți de Mazzini care, la jumătatea secolului al XIX-lea, făcea planuri pentru înfăptuirea unei Europe federale democratice și republicane, având la bază statul național. Astfel, dacă mesajul conceptual al lui Bălcescu releva o convergență cu propunerea mazziniană pentru democrația europeană, în identitatea scopului

¹⁷ Angela Jianu: *A Circle of Friends: Romanian Revolutionaries and political Exile, 1840-1859*, p. 189.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ștefan Delureanu, *Adeziunea română la Comitetul Democrat European*, în Revista 22, Supliment, 01.04.2005.

²⁰ V. V. Haneș: *op. cit.*, p. 18.

²¹ Angela Jianu: *op. cit.*, p. 175.

stabilit, Dimitrie Brătianu se va duce la Londra spre a-i sta alături ca reprezentant al tuturor românilor în Comitetul Democrat European²².

Mazzini a întâmpinat cu satisfacție intrarea românilor în Frăția europeană²³. Pentru Bălcescu, Mazzini a fost *cel mai mare revoluționar al Europei*²⁴, pentru Dumitru Brătianu a fost *omul secolului*, iar pentru Ion Heliade Rădulescu, *personificarea gândirii italiene*. El nota că aliații puternici ai italienilor se aflau „mai mult pe Dunăre decât pe Sena” și îi recomanda simpatiei prietenilor.

Bălcescu l-ar fi cunoscut pe Mazzini cu câțiva ani înainte, la Paris, unde în 1848 lupta pe baricade și va deveni un pasionat discipol, văzând în el o Lumină inspiratoare până la punctul de-a deveni unul dintre principalii animatori ai „Tinerei Români”. Întâlnirea cu Mazzini a fost considerată de cea mai mare importanță. Relația de fidelitate reciprocă a durat până la moartea acestuia, care a vorbit în scrisorile sale despre frații Brătianu, frații Golescu și C.A. Rosetti, ca „*prietenii lui de la București, de două ori frați pentru familie și pentru credința politică*.”

Contestând orice limitare a principiilor independenței și egalității popoarelor, Mazzini va dezaproba intransigența lui Kossuth, revenind asupra tezei conform căreia doar o concepție egalitară, prezentată slavilor și românilor, putea oferi Ungariei un viitor. Relansând în 1852 ideea Confederației dunărene, i-a definit pe români drept „*o colonie italică adusă de Traian în bazinul inferior al Dunării, chemată parcă să îndeplinească rolul de punte între rasa slavă și cea greco-latină*”.

Materializarea gândirii lui Mazzini în spațiul românesc l-a determinat pe Bălcescu să afirme că ideea unității poporului român, „panromânismul”, era scopul tuturor planurilor de federalizare la

²² Ștefan Delureanu, *loc. cit.*

²³ Petru Iroaie, *Per un profilo*, pp. 15, 24.

²⁴ Petru Iroaie, *Per un profilo*, p. 24. Petru Iroaie, *Nicola Bălcescu a Palermo*, p. 13.

care ar fi urmat să participe teritoriile românești. De o importanță deosebită este convingerea lui Mazzini, niciodată abandonată, că *problema orientală este strâns legată de cea italiană*, astfel încât eventualele inițiative pentru rezolvarea uneia, nu trebuiau și nu puteau fi separate sau independente de acțiunile menite să o soluționeze pe cealaltă²⁵.

Un om deziluzionat ca Mazzini nu a putut accepta niciodată unitatea monarhică a Italiei și a continuat să se manifeste pentru o republică democratică până la moartea sa în 1872.

Aspirațiile generației pașoptiste au fost la înălțimea istoriei, într-un secol al națiunilor și progresului, dar a depăși întârzierea istorică, a elimina decalajele, a aspira să fii admis în *concertul european*, ca realitate geopolitică, dar și ca sursă de valori culturale, erau obiective care nu puteau fi obținute ușor, nici dintr-odată. Înfrângerea Revoluției române prin intervenții străine, nu a însemnat renunțarea la aceste idealuri și „ca tot ce este important în istorie ele aveau nevoie de colaborarea timpului”.

După înfrângerea revoluției și celebra bătălie din Dealul Spirii (13 septembrie 1848) cu oastea otomană, Nicolae Bălcescu este dus împreună cu alți revoluționari la Giurgiu, unde se îmbarcă pe o ghimie (corabie). Reușește să plece spre Orșova, de acolo la Sibiu, apoi la Belgrad. În final, trecând prin Atena, în martie 1849 Bălcescu a ajuns la Constantinopol.

Încă din 1851, când se afla în Franța, Bălcescu începuse să aibă hemoragie pulmonară. El însuși scria la 16 octombrie 1851: „*je me considère comme mort a toute reactive*”²⁶. Într-o scrisoare către același prieten Ion Ghica, Bălcescu spunea că suferă mult datorită bolii, dar doctorii l-au asigurat că numai plămânul stâng este afectat și că, cu un tratament îndelungat, poate fi vindecat²⁷.

²⁵ Francesco Guida, *Redescoperirea națiunii*, în „Revista 22”, Supliment, 01.04.2005.

²⁶ Petru Iroaie, *Per un profilo*, p. 23.

²⁷ Petru Iroaie, *Per un profilo*, p. 26.

A rămas la Paris până în anul 1852 când, bolnav, a plecat la Constantinopol (15 mai – august 1852) și de acolo la Galați. La 2 septembrie sosea la Nicopole unde s-a întâlnit cu sora sa, Maria Geanoglu (6 septembrie), încercând să intre în Țara Românească pentru a-și vedea familia: la 8 septembrie reușește să treacă Dunărea unde, în pichetul de grăniceri de la Turnu-Măgurele, îl aștepta mama sa.

Lui Bălcescu i se refuză accesul în țară. La 22 septembrie se afla din nou în Constantinopol. Datorită fuziei se stabilește pentru mici perioade de timp în diverse localități din Franța și Italia. Cu privire la revenirea lui Nicolae Bălcescu la Palermo în 1852 și asupra morții sale, în ziarele „Celor Două Sicilii” se află câteva informații importante, numele său fiind înregistrat pentru lunga sa călătorie pe mare, urmărită, conform uzanțelor timpului pentru orice călător, de poliție²⁸. Fără a intra în amănuntele datelor înregistrate, remarcăm faptul că era înregistrat sub numele incorect scris: *Balusco*, *Bollescu* sau *Balculusco*, astfel cum este notat în 17 octombrie 1852, la sosirea în Palermo (de naționalitate turcă, conform pașaportului, sosit cu nava *Ercolano*) și în mod corect *Balcesco*, în *Il Commercio din Palermo* (anul III, nr.290, din 21 octombrie 1852).

Bolnav grav, în duminica de 17 octombrie Bălcescu se instalează în hotelul de lux „Alla Trinacria”, unde în mod obișnuit stăteau elitele, hotelul aflându-se în centrul orașului. Nicolae iar Bălcescu a fost menționat în *Giornale Officiale di Sicilia ca signore*. Cu privire la boala sa, se apreciază că a fost vorba de o eroare de tratament din partea a doi medici, care au recomandat o climă mai caldă, în locul uneia de munte, cu aer mai curat. În realitate, la Palermo a găsit o climă mediteraneană, unde s-a confruntat cu umiditatea unei toamne cu schimbări bruște de temperatură. Este posibil ca Bălcescu să fi putut face scurte ieșiri în oraș, să se

²⁸ Descrierea acestor călătorii: *Nicola Bălcescu a Palermo*, pp. 17-23.

informeze din presă cu privire la situația din țară. Dar temperatura inconstantă din Palermo îi agrava boala. O ploaie continuă a căzut între 22-26 noiembrie, însoțită de o puternică furtună, care a atins violența maximă în 24 și 25²⁹.

Conștient de soarta sa, Bălcescu și-a pus ordine în lucruri: a împachetat și sigilat manuscritele destinate lui Ion Ghica, care vor fi preluate de consulul otoman din Palermo. Mărturia hotelierului Salvatore Ragusa de la „Trinacria” este tulburătoare: acesta menționează și faptul Bălcescu era dator, că la 29 noiembrie avea asupra sa „30 franchi in danaro, vari oggetti di vestiario e molti libri e manoscritti, un’ora dopo mori nelle mani del prete.”³⁰ La 29 noiembrie 1852 cheamă preotul bisericii S. Nicolo dei Greci, fiind sposedit catolic într-o cameră a hotelului „Alla Trinacria” (via Butera). La ora 19.30 Nicolae Bălcescu încetează din viață, la numai 33 de ani.

Clarificări cu privire la locul înmormântării lui Nicolae Bălcescu. Nu a fost îngropat la Rotoli în „groapa săracilor” cum s-a susținut inițial, motiv pentru care a fost ridicat și un monument acolo: „În cimitirul Rotoli din Palermo, lângă groapa comună nr. 15, se ridică o stelă funerară din marmoră de Carara. Pe soclu se află simplele cuvinte: *Nicolae Bălcescu și ultimul său salut: Cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă.* La baza monumentului străjuit de flăcările chiparoșilor aleii, o inscripție în limba italiană arată trecătorului că aici zac osemintele marelui patriot român mort în exil: *Nella fossa comune no. 15, giace Nicola Balcescu storico e patriotta romeno morto în esilio a Palermo il 29 Noembre MDCCCLII*”.³¹

²⁹ *Ibidem*, p. 25.

³⁰ Pe larg asupra acestei probleme: Alexandru Balaci, *Adevărul asupra mormântului lui Nicolae Bălcescu*, în „Revista Fundațiilor Regale: revistă lunară de literatură, artă și cultură generală”, 14, nr. 8-9, august - septembrie 1947, p. 151.

³¹ *Ibidem*, p. 148

Autorul studiului „*Adevărul asupra mormântului lui Nicolae Bălcescu*”, Alexandru Balaci, consideră afirmația lui Alecu Isăceanu o „grotescă eroare”, pentru că în groapa de acolo nu au fost niciodată rămășițele lui Bălcescu. Desigur, Alecu Isăceanu, care semnală acest fapt într-o scrisoare adresată lui Nicolae Iorga, semnalând că a descoperit la Palermo mormântul lui Bălcescu, dincolo de această eroare, rămâne cu meritul de a fi descoperit actul de moarte al lui Bălcescu și ultima locuință: „Locanda Triacria din Via Butera”.

Isăceanu a ajuns la concluzia că, sărac fiind, Bălcescu nu putea fi înmormântat decât în cimitirul săracilor, *Rotoli*, afectat morților de holeră (până în 1839) și apoi săracilor (până în 1858). În fiecare lună a anului, în perioada 1839-1858, „se deschidea o fossă timp de 2 zile și toți săracii morți în acel interval erau coborâți sub pământ”³². Pe lespede de fosa nr. 15 din rândul al șaptelea al secțiunii a patra, erau datele 29-30 noiembrie 1852, ceea ce l-a determinat pe Isăceanu să considere că acolo este înmormântat Nicolae Bălcescu. La cimitirul Rotoli, unde se credea că a fost înmormântat Bălcescu, pe baza informațiilor eronate ale lui Alecu Isăceanu, în 1935 a fost ridicat un monument pe baza proiectului arhitectului George Ionescu.

În anul 1925 Ion Brătianu îl însărcina pe Alexandru Lapedatu, atunci ministrul Cultelor, să organizeze găsirea și aducerea în țară a osemintelor lui Bălcescu. Lapedatu i-a transmis misiunea lui Vasile Pârvan, pe atunci director al Școlii Române din Roma, care la rândul său îl însărcinează cu cercetările pe Giuseppe Lugli, secretar al Școlii Române.

Lugli a întocmit un raport, cercetările sale fiind făcute pe baza informațiilor lui Isăceanu și conchide că Bălcescu nu putea fi înmormântat decât în cimitirul Rotoli. La 29 ianuarie 1925 s-a procedat la deschiderea gropii (fosa 15), unde erau nu mai puțin

³² Ibidem, p. 149.

de 100 de cadavre „și din care nu se pot deosebi schelete izolate”³³. Raportul lui Giuseppe Lugli, trimis de către Vasile Pârvan, era însoțit de o scrisoare către Alexandru Lapedatu, în care se menționa și consemnarea lui Alexandru Odobescu, care în prefața la „Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul”, menționează înmormântarea lui Bălcescu în Cimitirul Capucinilor. Pe baza acestei informații, profesorul Nicolae Ionescu de la Universitatea din Iași, fusese însărcinat în anul 1863 de domnitorul Alexandru Ioan Cuza cu aducerea în țară a osemintelor lui Bălcescu³⁴. El scrie în raportul său că, pe baza informațiilor deținute și verificate, Bălcescu a fost înmormântat în cimitirul săracilor din mănăstirea Capucinilor, cum de altfel rezultă și declarația hotelierului Salvatore Ragusa de la „Trinacria”: *„Apoi, în prezența Consulului s-au pus toate obiectele într-o cameră și Consulul a pus sigiliul luând cei treizeci de franci pentru cheltuieli de înmormântare; și corpul a fost trimis a doua zi, 30 Noembrie în groapa comună a Mănăstirii Părinților Cappucini”*³⁵.

O altă dovadă este Certificatul de înmormântare și chitanța pentru plata înmormântării în Cimitirul Capucinilor: *„Eu subscrisul Gardian al Venerabilei Mănăstiri a Părinților Capucini de dincolo de ziduri din această Capitală Palermo, am primit din mâinile lui Massaro pomana de doisprezece tari, pentru înmormântarea răposatului domn Nicolo Balcesco, - adică 12. Gardianul Capucinilor, Fra Gior. Da Salemi”*.

³³ Ibidem, p. 150.

³⁴ Ibidem, p. 151.

³⁵ Ibidem, pp. 151-152

Palermo 29. Nov. 1852 —

Io infrascritto Guardiano del Venerabile
Convento dei RR. PP. Cappuccini fuori la
mura di questa Capitale Palermo ricevo per
mani *del Messaro* —
la elemosina di onze — lori *iodici*
e gr. — sono *per finimento*
al fr. sig. Iosif Nicolae
Bălcescu —
Dico 7 - 12.

Alte informații conexe clarificării acestei probleme se află în „*Firme di Illustri visitatori*”, Cartea de Aur a Bibliotecii orășenești din Palermo, care păstrează semnătura criticului Nicolae Ionescu: „3 Ott. 1863 Nicolae Ionescu, profesoru de istoria universale la facultatea filosofica din Universitatea de Iasi”³⁶. Fusesse trimis la Palermo de către Alexandru Odobescu, pentru a aduce în țară rămășițele pământești ale lui Bălcescu, dar acesta nu le-a putut identifica în groapa comună. Nicolae Ionescu scria, în 1863, că groapa comună din Cimitirul Capucinilor erau sute de cadavre și „o putoare nesuferită”³⁷.

Vasile Pârvan scria în scrisoarea către Alexandru Lapedatu că, dacă nu este posibil ca osemintele lui Bălcescu să fie identificate pe baza unor cercetări antropologice pe bază de frenologie, „s-ar putea ridica la București un cenotaf marelui scriitor, așa cum Dante, înmormântat la Ravena, are unul în Panteonul italic: Biserica santa Croce din Firenze”³⁸, aducându-se pământ din cimitirul Capucinilor din Palermo.

³⁶ Petru Iroaie, *Balcescu, precursore*, p. 14

³⁷ Alexandru Balaci, *op. cit.*, p. 154.

³⁸ *Ibidem*, p. 154.

Cu prilejul centenarului morții, Bălcescu a fost comemorat la 29 noiembrie 1952 în sala „Pitre della Societa Siciliana di Storia Patria”, la inițiativa Comitetului palermitan de Istorie a mișcării de eliberare a Italiei, ca „*il grande patriotta e storico romeno*”³⁹. Certificatul de înmormântare a fost descoperit de profesorul Gaetano Falzone, în arhivele Cimitirului Capucinilor din Palermo⁴⁰ și a fost prezentat în Academia de Științe, Litere și Arte din Palermo, în ședința din 28 mai 1945⁴¹:

*„Citta di Palermo. Sezione S. Agata. Licenza per spoltura. – L'anno milleottococinquantadue il di ventinove del mese di novembre alle ore... Noi, Duchino di Pietratagliata, Senatore ed Ufficiale dello Stato Civile del Comune di Palermo, essendoci assucrati legalmente della morte del sig. Nicolo Balcesco, nato in Valachia, di ani 31, di professione possidente, domiciliato di passaggio locanda della Trinacria, dopo di avere firmato l'atto sul registro degli atti di morte, autorizziamo il Rev. Guardino del C.to delli Cappucini a dare allo stesso sepoltura dopo scorso il termine di ore 24 determinate dalla legge, benintenso pero che s'intende accordata la presente a quelle Chiese, che sono superiormente autorizzate al seppellimento dei cadaveri. Il Senatore Pietratagliata. Die vigesima nona novembris 1852. Benedixit funus Sac.do Joseph Collida Ecclesie. D. Nicolai Gricevum Pascovini”*⁴².

Astfel, a fost stabilit și în mod documenar ceea ce afirma Alexandru Odobescu în 1863, adică înmormântarea în Cimitirul Capucinilor⁴³. Totodată s-a corectat ipoteza lui Alecu Isăceanu,

³⁹ Istituto per la Storia del Risorgimento Italiano, Comitato di Palermo: *Nicola Bălcescu a Palermo* (con documenti inediti), 4, Palermo, 1953, p. 5.

⁴⁰ Alexandru Balaci, *op. cit.*, p. 154.

⁴¹ Istituto per la Storia del Risorgimento Italiano, Comitato di Palermo: *Nicola Bălcescu a Palermo* (con documenti inediti), 4, Palermo, 1953, p. 10.

⁴² *Ufficio dello Stato Civile per i defunti per il 1852, mo. C. 644 Dossario 376*. Ibidem, p. 12.

⁴³ În acest sens, a se vedea: Mario Leporatti, *op. cit.*, p. 89.

care nu avea acoperire științifică⁴⁴. Au fost descoperite informații prețioase și în *Registro dei defunti della Parrocchia Greca di S. Nicolo dei Greci dal 1675 al 1853*, folio 106, notița preotului Giuseppe Collida : „*Die vigesima nona/Novembris 1852 / Nicolaus Balcescu ex Valachia / sacramento tantum Poenitentiae/munitus anno trigesimo primo / aetatis suae obiit diem supremum/Benedixit funus Sac.dos Ioseph / Collida / Cappellanus Adjutor*”. Acest nou document reconfirma afirmația lui Odobescu și constatarea lui Falzone⁴⁵.

Universitatea din Palermo a păstrat memoria lui Nicolae Bălcescu, profesorul Bruno Lavagnini dând Bibliotecii universității numele marelui istoric român. Pe peretele fostului hotel „Alla Trinacria” din Palermo, Academia Română a pus o piatră comemorativă. Alăturarea plăcii comemorative a lui Bălcescu de cea a lui Garibaldi pe fațada hotelului, este un simbol al legăturilor pe care Carboneria, Garibaldi și Mazzini, le întreținuseră cu revoluția și emigrația românească. Și în grădinile din Piața Marina, în Palermo, se află o coloană ridicată în memoria revoluționarului carbonar Mazzini, cu un scris concis: „*A Mazzini. Palermo*”, iar aproape de aceasta se află bustul revoluționarului, marelui istoric și patriot român *Nicolae Bălcescu*.

⁴⁴ În acest sens, a se vedea: Petru Iroaie, *Balcescu precursore...*, p. 11.

⁴⁵ *Nicola Balcescu, scrittore nazionale romeno*, în „Europa Fascista”, XII, no.7, maggio 1942, p. 8: *apud Nicola Bălcescu a Palermo* (con documenti inediti), p. 13.

Bibliografie selectivă

1. Alexandru **Balaci**, *Adevărul asupra mormântului lui Nicolae Bălcescu*, în „Revista Fundațiilor Regale: revistă lunară de literatură, artă și cultură generală”, 14, nr. 8-9, august - septembrie 1947, pp. 148-154
2. Angela **Jianu**, *A Circle of Friends: Romanian Revolutionaries and political Exile, 1840-1859*, Balkan Studies Library, 2011
3. Cornelia **Bodea**, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, vol. I,
4. Francesco **Guida**, *Redescoperirea națiunii*, în „Revista 22”, Supliment, 01.04.2005
5. Ion **Ghica**, *Scrisori către V. Alecsandri*, ediție îngrijită de Radu Gârmecea și ilustrată de Rareș Ionașcu, Editura Humanitas, București, 2014: nr. 1, *Nicu Bălcescu*
6. *La „licenza per sepoltura” di Nicola Balcesco scoperta dal prof. Gaetano Falzone*, Istituto per la Storia del Risorgimento Italiano, Comitato di Palermo: *Nicola Bălcescu a Palermo* (con documenti inediti), 4, Palermo, 1953, p. 10
7. Mario **Leporatti**, *Nicola Bălcescu e il Risorgimento nazionale in Romania*, Societa Accademica Romana, Collana di Studi e Sacci, V, Roma, 1971
8. Petru **Iroaie**, *Balcescu, precursore del socialismo romeno*, F. Agate Editore Palermo, 1946.
9. Petru **Iroaie**, *Documenti palermitani intorno a Nicola Balcesco*, în vol.: Istituto per la Storia del Risorgimento Italiano, Comitato di Palermo: *Nicola Bălcescu a Palermo* (con documenti inediti), 4, Palermo, 1953 pp. 11-29
10. Petru **Iroaie**, *Nicola Bălcescu a Palermo* (con documenti inediti), 4, Palermo, 1953

11. Petru **Iroaie**, *Per un profilo di Nicola Balcescu. Maestro, eroe, e scrittore del Risorgimento romeno*, Antonio Vento Editore, 1959

12. Sabina **Fati**, *Ideea națională și federalismul în Transilvania la începutul secolului 20*, în „Provincia”, anul II, nr. 6-7, iunie-iulie, 2001

13. Salvo **Mastellone** (prof. univ., Florența), *Giuseppe Mazzini - 200 de ani de la naștere*, în „Revista 22”, Supliment, 01.04.2005.

14. V.V. **Haneș**, *Renașterea României moderne. I, Contribuția emigraților de la 1848*, Editura Cartea Românească, București, s.a.

O CĂLĂTORIE A LUI NICOLAE BĂLCESCU LA MĂNĂSTIRILE VÂLCENE

Prof. dr. Florin EPURE
director executiv, Direcția Județeană
pentru Cultură Vâlcea

In vara anului 1845, Nicolae Bălcescu a întreprins o călătorie de cercetări istorice, pe ambele maluri ale Dunării, începând de la Giurgiu și până la Turnu-Severin, în compania eruditului profesor August Treboniu Laurian și a poetului și jurnalistului Cezar Bolliac.

Despre această călătorie și, mai ales, despre participarea la ea a marelui revoluționar ne vorbește Ion Ghica, deoarece Bălcescu nu a lăsat nicio notă în acest sens: "El (Bălcescu), în anul 1845 sau 1846, a făcut o călătorie de cercetări istorice pe marginea Dunării, de la Celei până la Turnu-Severin, și a vizitat mănăstirile de peste Olt în tovărășie cu Laurian și cu Bolliac, călătorie în care s-au descoperit mai multe inscripțiuni cari au fost transcrise, completate și publicate de Laurianu în Magazinul istoric, lucrare pe care Bolliac voise să și-o aproprieze și pentru care a fost mai multe contestații între Bolliac și Laurianu"¹.

Scopul itinerarului științific, care a început la 12 iunie, a fost cercetarea cetăților, monumentelor, inscripțiilor și a tuturor vestigiilor trecutului poporului român, aflate pe marginile străvechiului fluviu. Au vizitat, astfel, cu o vădită sete de cunoaștere

¹ Ghica, Ion, *Opere*, Ed. întocmită de I. Roman, vol. I, București, Editura pentru Literatură, Minerva, 1967, p. 449;

Giurgiu, Zimnicea, Șistov, Turnu, Nicopole, Islaz, Celeiu, Caracal și apoi, au urcat pe Valea Oltului.

Cu acest prilej, călătorii au cercetat sfintele mănăstiri ce se aflau peste Olt: Cozia, locul de veșnică odihnă al voievodului Mircea cel Bătrân și al maicii Teofana, mama lui Mihai Viteazul, Hurezi, ctitoria Sfântului Constantin Brâncoveanu, Arnota cu mormântul lui Matei Basarab, Bistrița, ctitoria boierilor Craiovești, Bucovățul, Tismana, Motrul, Strehaia².

După ce au trecut prin Cetatea Banilor de la Craiova, au fost pe insula Ada-Kaleh și au admirat ruinele podului împăratului Traian de la Turnu Severin, și-au încheiat vizita la Băile Herculane.

Călătoria a avut loc în preajma apariției „Magazinului istoric pentru Dacia” - care se deschidea cu studiul lui Bălcescu: „Cuvânt preliminaru despre izvoarele istoriei românilor” -, după întoarcerea lui Bălcescu de la întâlnirea de la Mânjina (în apropiere de Galați, la conacul lui Costache Negri), unde i-a fermecat pe frații moldoveni, îndeosebi pe Vasile Alecsandri, cu care a legat o prietenie trainică.

După cum spunea savantul Nicolae Iorga, în „Magazin istoric pentru Dacia”, Bălcescu afirma „pe de o parte nevoia de a se observa, de a se încerca să se redea culoarea istorică, iar, pe de alta, să exprime, pentru întâia oară în limba noastră, datoria ce are istoricul de a privi un neam ca o singură ființă vie, dezvoltându-se de-a lungul veacurilor în toate ramurile vieții sale sufletești, de care se împărtășesc, deși în natură deosebită, toți membrii generațiilor ce se urmează”³.

Bălcescu nu mai agrea istoria ca pe o simplă înșiruire cronologică. El găsea drept partea cea mai interesantă a istoriei

² Netea, Vasile, *Viața lui Nicolae Bălcescu. Relațiile lui Nicolae Bălcescu cu cărturarii și luptătorii români din Transilvania*, Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu Mureș, Editura Veritas, 2019, p. 36;

³ Iorga Nicolae, *Istoria literaturii române în secolul al XIX-lea*, vol. II, București, 1908, p. 123-124;

„instituțiile, industria, comerțul, cultura intelectuală și morală, obiceiurile și chipul de viață, care s-au trecut sub tăcere”⁴. Singura cauză a unor astfel de lucruri se descoperea a fi lipsa de documente; de aici datorită ce se impunea cu necesitate „de a ne aduna documentele, care sunt materialele istoriei, pentru ca să putem compune odată o adevărată istorie”⁵. Pentru el documentația istorică avea o sferă foarte largă. În primul rând, el are în vedere documentele propriu-zise. Această opinie era o adevărată răsturnare de valori, dacă avem în vedere marea pasiune a istoriografilor precedenți pentru bibliografia istorică. Puțini fuseseră care să se aplece și asupra documentelor, să „alerge la izvoarele originale, să caute și să adune toate daturile putincioase și atunci[...] să scoată o bună istorie”⁶. Istoricul avea posibilitatea să scoată la lumină dintre rândurile actelor găsite prin arhive, biblioteci, mănăstiri, particulari și aiurea esența vieții politice, economice, sociale și culturale a societății omenești dintr-un anumit timp și o anumită zonă. Substraturile scoase la lumină trebuiau cercetate cu atenție și interpretate cu conștiințiozitate⁷.

Cercetarea din ținuturile Olteniei a fost prolifică, izvoarele istorice descoperite au stat la baza scrierii unei bogate serii de cronici, scrise de Laurian și Bălcescu. Putem să amintim lucrarea lui Laurian - „Istria”⁸ -, cea mai însemnată de la rubrica „Inscriptoriul dacian”. Studiul era alcătuit pe baza cercetărilor realizate în urma acelei călătorii întreprinse de acesta în vara anului 1945 împreună cu „doi soți”. El nu specifică numele celor doi, însă Cezar Bolliac s-a

⁴ Bălcescu Nicolae, *Opere alese*, I, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1960, p. 53;

⁵ *Ibidem*, p. 54.

⁶ *Ibidem*, p. 59;

⁷ Stănculescu-Bârda Alexandru, *Fond și formă în studiul istoric după concepția lui Nicolae Bălcescu*, în „Hierasus”, V, Muzeul Județean Botoșani, 1983, p. 304;

⁸ Laurian, Treboniu, August, *Istria*, în „Magazin istoric pentru Dacia”, II, 1846, p. 65-128;

menționat în raportul său (și numele lui Dimitrie Bolintineanu)⁹. Opinia academicianului Dan Berindei, bazându-se pe însemnarea lui Ion Ghica, este totuși aceea că în locul lui Dimitrie Bolintineanu ar putea fi Nicolae Bălcescu¹⁰.

În „Istria”, A.T. Laurian mai amintește că, în această călătorie, a urmat traseul: Giurgiu - Pietroșani - Crivina - Zimnicea - Rusciuc - Șiștov - Turnu-Măgurele - Roșiori - Flămânda - Nicopole - Izlaz - Reșca (Romula) - Craiova - mănăstirile de pe Valea Jiului - Strehaia - Orșova - Băile Herculane. Publicarea de către Bolliac a raportului său cu privire la descoperirile din această perieghază a iscat un serios conflict între acesta și Laurian. Redactorul Magazinului va publica și el, în anul următor, studiul menționat, pe baza acelorăși cercetări¹¹.

Deoarece Nicolae Bălcescu nu ne-a lăsat relatări despre excursia în Oltenia să vedem ce traseu ar fi urmat marele istoric și revoluționar din descrierile unor contemporani.

În vara anului 1842, prietenul său cel mai bun, Ion Ghica pleca într-o călătorie la mănăstirile din Oltenia, împreună cu poetul Grigore Alexandrescu. Această excursie a fost sursa de inspirație pentru cele mai importante poeme cu temă patriotică pe care avea să le scrie poetul.

Iată ce consemnează Ion Ghica: „În vara anului 1842, profitând de vacanțele Academiei din Iași, venisem în București. Unul din concesionarii ocnelor de sare, răposatul Oteteleșanu, care pe atunci îmi era cam rudă, ne invită, pe Alexandrescu și pe mine, să-l întovărășim la Baia-de-Aramă. Se propunea companiei să cumpere cea moșie pentru exploatarea metalului; ocaziunea era favorabilă;

⁹ Bolliac, Cezar, *Din itinerariul D. Boliac*, în „Curierul românesc”, XVII (1845);

¹⁰ Berindei, Dan, *Pe urmele lui Nicolae Bălcescu*, București, Editura Sport-Turism, 1984, p. 79-80;

¹¹ Roșu, Tudor, Victor, A. T. Laurian, editor și redactor la magazin istoric pentru Dacia, în *Analale Universității Apulensis*, Universitatea “1 Decembrie 1918”. Alba Iulia (AUA). Seria Istorie, 2009, p. 142.

puteam fără mare cheltuială să ne satisfacem o dorință veche ce aveam de a vizita mănăstirile de peste Olt. Într-acea călătorie am mers din mănăstire în mănăstire și din schit în schit, de la Cozia până la Tismana; ne-am coborât la Turnu-Severin și-apoi ne-am întors, urmând obârșia munților, din stână în stână, călătorind când pe jos, când călare, din gura Bahnei în Dunăre până în valea Oltului, la Turnu-Roșu. Alexandrescu a descris o parte din acea călătorie într-un memorial. În pelerinajul la Cozia a scris *Umbra lui Mircea*: La Tismana a scris *Răsăritul lunei*. La Drăgășani, *Mormintele*, și mai multe alte poezii pline de cugetări mărețe ca aspirațiunile sufletului său și de tablouri descriptive, vesele și înflorite ca frumoasele locuri ce vizita și ca zburdările inimei sale. Lăudată fie memoria marelui poet, a cărui pană a știut să învieze umbrele glorioase ale eroicului nostru trecut și-a împodobit vechile tradițiuni legendare ale istoriei naționale, îmbrăcându-le în strălucitele colori ale bogatei sale imaginațiuni”¹².

Grigore Alexandrescu și-a scris și el un „Memorial de călătorie” pe care l-a publicat, parțial, în 1844, în revista săptămânală „Propășirea”¹³, și în varianta integrală, în anul 1863: „[...] iată-ne într-o frumoasă trăsură (calească care nu era a noastră), alergând pe drumul cel mare al poștii, trași sau mai bine târâți de opt cai ce aveau multă greutate să se târască singuri. Ar fi de prisos să vorbesc de starea poștiilor: căci prea puțini sunt care să nu știe de câte ori se deznod ștreangurile, “de câte ori se rup hamurile” și câți cai rămân pe drum de la o poștă până la alta; întru aceasta nu ni s-a întâmplat nimic mai neobișnuit decât altora; dar tăcând despre lucrurile obișnuite, nu mă pot opri de a spune în treacăt câteva amănunte care ne-au interesat. [...] A doua zi, foarte de dimineață, ne grăbirăm a închina arcurile de triumf geniurilor ce triumfaseră

¹² Ghica, *op. cit.*, p. 439;

¹³ Alexandrescu Grigore, *Memorial de călătorie*, în „Propășirea”, I, 1844, p. 275-279;

de pielea noastră și a pleca cu repeziciune, fără măcar a întoarce ochii spre locul de osândă. Pe la amiază sosirăm la Slatina, oraș vechi, dar cel mai anevoie de vizitat ce am văzut vreodată. Risipit pe coastele dealurilor ce îl înconjoară, orașul înfățișează o vedere împestrițată, și poate mulțumi privit de departe; însă cele mai multe case, după pozițiunea lor, sunt un fel de baterii care trebuie să le iei cu asalt, în pericol de a-ți frânge gâtul, dacă din întâmplare vei avea acolo vreun amic pe care să dorești a-l vedea.

Pe la anul 1530 trăia în acest oraș un boier, anume Vintilă, ce ocupa postul de jude sau de judecător, după cum se zicea în idioma părinților noștri. Simțămintele lui religioase și patriotice erau în genere cunoscute, căci nu era sărbătoare să lipsească el de la biserică, și nu era ocaziune în care să nu declame împotriva tiranilor lui Moise I. După moartea acestui din urmă, și după luptele interne din Transilvania. "Tiraniile" de care vorbește Alexandrescu sunt uciderile de boieri din partida potrivnică domnitorului. Este la rândul lui ucis în lupta de la Viișoara de o armată turcească, adusă de boieri împreună cu un nou domnitor, Vlad "Înecatul", care se sfârși în undele Dâmboviței, alegătorii prinților, ca să înceteze neunirea ce domnea între ei, deteră tronul acelui boier din Slatina, și Vintilă I fu unul din domnii cei mai tirani și vărsători de sânge.

În scurtul timp ce zăbovirăm acolo până să ne aducă caii, văzurăm pe noul prefect, care trecea în județ, ocolit de o ceată întreagă de dorobanți. Tistul sau șeful lor venea, în urma trăsorii, ținând deasupra capului și înfățișând fără rușine orășenilor vederea unei mobile misterioase, ce da tuturor să înțeleagă că dl cârmuitor este supus la slăbiciuni care îl apuc adeseori în mijlocul târgului. Acum era aproape de România Mică. Această parte a țării e cea mai bogată în suvenire istorice: mănăstirile ei, pădurile, munții, râurile ce o adapă, toate poartă un caracter de sălbăticiune și de mărire; cântecele haiducilor, tradițiile populare, costumul pitoresc

al pandurilor, toate arată un popor născut pentru arme și demn de a le purta. Valoroșii Buzești, nobili cavaleri ai patriei și ai libertății, preotul Farcaș, general al românilor, bătrânul Manta, banul Craiovei, spaima tătarilor și amicul lui Mihai Viteazul, și însuși acel Mihai, fala oștirilor și eroul creștinătății, sunt fii ai acestui pământ”¹⁴.

După ce au trecut de Slatina, călătorii au ajuns „la locul numit Drăgășani, loc cunoscut de iubitorii petrecerilor pentru dealurile lui și calitatea vinurilor, iar de amicii omenirii nefericite, pentru moartea atâtor atleți ai libertății grecilor[...] cercetaram cu de-amănuntul locul acela: nici o urmă nu arăta că aici a fost începutul luptei pentru libertate; plugul a trecut peste oasele grecilor, și sângele lor nutrește semănăturile; o singură cruce înnegrită de timp e monumentul ce îl arată locuitorii care au fost martori întâmplărilor de atunci. Simbol al păcii, ea unește sub umbra sa pe turci și pe creștini, care se odihnesc împreună în liniștea morții, marele împăciuator al patimilor și sfârșit al luptelor omenești.

Am auzit pe mulți condamând entuziasmul unui istoric, care pune batalionul de la Drăgășani în aceeași linie cu batalionul tebenilor, spartiaților de la Termopile și garda împărătească de la Waterloo. Cu toate acestea sunt de părerea lui: trebuie să facă cineva o comparație relativă; trebuie să judece că o mică oștire rău armată, străină de tot felul de tactică, și având a se lupta în contra unei mulțimi de zece ori mai mare, e tot atât de demnă de laudă ca și oastea acelei faimoase batalioane care, în fine, n-au făcut alta decât a muri până la unul, ca și cei de la Drăgășani.

Grecia le este datoare onoarea întreprinderii; cele din urmă strigări ale lor au mișcat munții Epirului și inima lui Boțari și au făcut să nască soldați din fiecare stâncă. Dar oamenii înțeleg anevoie și râd bucuros de întreprinderi al căror sfârșit li se pare himeric: numai spiritul libertății urmează un punct luminos prin

¹⁴ *Idem, Versuri și proză*, București, Editura Tineretului, 1960, p. 207.

mulțimea anevoințelor: numai el singur inspiră curajul a semăna fără a culege; și acei care mor pentru libertatea unei națiuni sunt demni a trăi în memoria națiunilor.

[...] În aceeași zi sosirăm la Ocnele-Mari, unde fuseserăm primiți și tratați ca niște mari prinți, mulțumită dlui Otteteleșeanu, care ține acele ocne și cu care uitasem să spui că veniserăm până acolo. Două zile am întrebuințat a vizita locurile și munții dimprejur: pe vârful lor se văd două mici schituri: unul făcut de spătarul Mihai Cantacuzino și numit Titireci, spre mulțumire că în timpul fugii sale în Transilvania, pe la 1677, s-a ascuns câteva zile în acele păduri și a scăpat de sateliții ce Duca-vodă pornise după dânsul, și pentru că luaseră sfârșit nenorocirile familiei sale; iar celălalt schit, mult mai nou, s-a clădit de un călugăr al căruia nume nu l-am găsit. [...] După aceasta, ca să nu lăsăm nimic nevăzut, ne coborârăm în ocnă, care e de o adâncime ca de 30 stânjeni; se auzise că guvernul avea de gând să ne-o dea drept lăcaș, cu prilejul unui complot himeric, și îmi aduc aminte că această idee era atât de întemeiată, încât mulți care nu mă văzuseră pe afară se mirau când mă întâlneau, și în mirarea lor aveau un aer care părea a zice: "Ce păcat că nu sunteți acolo!" Așa nu vrurăm să pierdem ocazia de a face cunoștința unei mine atât de tristă pentru cei care o locuiesc și atât de profitabilă pentru dl Otteteleșeanu, care o exploată.

[...] După o ședere de două zile într-un loc unde ne aflam foarte bine, și unde am fi putut zăbovi mai mult, plecarăm într-un după-prânz, și petrecând noaptea în orașul Râmnicul-Vâlcea, a doua zi ne pornirăm la mănăstiri, după ce ne luarăm adio de la dl Otteteleșeanu.

[...] Ca la trei ore depărtare de Râmnic, pe un braț de pământ ce din poalele Carpaților se întindea deasupra Oltului, este zidită Cozia. Ca operă de arhitectură, mănăstirea aceasta nu diferă întru nimic de cele mai multe. Numai numele fondatorului deșteaptă

niște suvenire mărețe, nutrite încă de zgomotul valurilor care udă înaltele ziduri și se închin în treacăt țărâanii eroilor. [...] În cea dintâi intrare, la ușa bisericii, este un tron de piatră, și vulturul cu două capete ține deasupra-i coroana regală. În acel tron spun că se odihnea Mircea, care se află pictat înăuntrul bisericii, june încă, după cum era când a fondat-o. Statura lui e de mijloc, chipul blând și voios, ochii mari și albaștri, părul castaniu-blond și buclat. O parte din îmbrăcămintea lui e vechiul costum al cavalerilor cruciați. [...] Valorosul domn este înmormântat în biserică, în cea dintâi intrare; două mari pietre acoperă mormântul. Inscripțiunea uneia a început a se șterge, încât abia poți descifra câteva cuvinte și numele Mircea, iar pe cealaltă se citesc deslușit aceste cuvinte: «Aici odihnește maica Teofana călugărița, cu fie-sa doamna Viorica și fiul seu Nicolae-podă, leat 1425.» Descoperire neașteptată și plăcută!

[...] După un prânz de acelea ce nu se ștergușor din memorie, ne aruncăm într-o luntre, însoțiți de un june călugăr, și trecurăm pe malul din dreapta, ca să vizităm un metoh 2 al Cozii, numit Ovedenia [Turnu], ce se află pe coasta muntelui în desimea pădurii. După ce mergi câțva pe marginea râului, te sui pe un fel de galerie tăiată în piatră, care negreșit face parte din drumul romanilor; apoi o scară cu câteva trepte, iarăși de piatră, facilitează suirea pe o măreață terață 3, spânzurată ca printr-un farmec deasupra abisului. Aci sunt stâncile ce primate din foișorul mănăstirii se par a se împreuna ca să oprească Oltul. La spatele terasei, pe culmea muntelui, se văd rămășițele unei zidiri ce se numește Turnul lui Traian, loc de observare demn de acei oameni în care toate erau mari, virtuți ca și crime.

[...] Mulțumiți de buna petrecere de la Cozia, ne pornirăm de acolo în dispozițiile cele mai bune, și întorcându-ne prin Râmnic luarăm drumul Mănăstirii Dintr-un Lemn, care este în depărtare ca la două poștii de la cea dintâi mănăstire. Depărtându-ne de oraș

și lăsând Oltul în stânga noastră, perspectiva luă altă față: acum n-aveam a mai vedea nici munți înalți, nici ape mărețe. Râuri multe, dar mici, care curg în deosebite direcții, care aci se împreună, aci se despart și se întâlnesc iară, ca să intre deodată în râul cel mare, dealuri în proporția apelor, dar împodobite de crânguri frumoase, în sfârșit, toate mici, dar toate cochete și elegante. Iată ce întâlnești de la Cozia până la Mănăstirea Dintr-un lemn, așezată asemenea în marginea unui deal. [...] Cu vreo treizeci ani înainte de a se zidi biserica, un cioban își avea stâna în locul acela pe coasta dealului. Într-o noapte i se înfățișă în vis Maica Mântuitorului, poruncindu-i să taie stejarul cel mare ce era lângă stână. Ciobanul însă nu socoti de cuviință a se osteni să execute porunca: dar visul se repetă în mai multe rânduri, amenințându-l cu pedepse care îl făcură să se arate ascultător; abia lovi de câteva ori cu securea, și copacul, ce era sec, căzu. În mijlocul lui se găsi o icoană pe care ciobanul o aduse la biserica satului; dar noaptea, aceeași viziune i se arătă, poruncindu-i să facă biserică în locul unde a fost copacul; ducându-se la acel loc, găsi iarăși icoana ce dispăruse din biserică. Atunci, ajutat de tovarășii săi, ciobanul făcu o bisericuță de lemn, ce se vede încă pe deal din susul mănăstirii; pe rădăcina stejarului este zidit altarul, și multe minuni s-au făcut atunci de către icoana aceea.

[...] După o ședere de o zi și o noapte, plecând de la Mănăstirea Dintr-un Lemn și vizitând în treacăt un alt schit de maici, ce se cheamă Surpatele sosirăm pe la amiază la mănăstirea Bistrița. Barbu Craiovescu, banul Craiovei, și fratele său, vornicul Pârvu, începură zidirea acestei biserici în timpul domniei lui Mihnea cel Rău, la anul 1512. Dar siliți de cruzimile lui, ei fugiră în Turcia, și abia o putură isprăvi, după întoarcerea lor, când cu oștirea adunată de peste Olt goniră pe tiran. Banul Barbu, vrăjmaș neîmpăcat al tuturor prinților ce se alegeau fără voia lui, goni asemenea și pe Vlad al VUI-lea, care se orânduise domn de înalta Poartă, dar în sfârșit fu

și el ucis. Surpatele se despart de Mănăstirea Dintr-un Lemn numai printr-o gărliță; acest schit, așezat pe-un deal și ocolit de un crâng, s-a clădit pe la anul 1591, de către Ștefan al II-lea Surdu, fratele lui Mihai Viteazul.

[...] Coborându-ne de la peșteră, însoțiți de vuietul Bistriței, ce curgea în vale, luarăm o potecă ce duce la Arnota, mică biserică, spre miazănoapte, așezată la o înălțime de două ori mai sus decât peștera; deși Arnota se vede din curtea mănăstirii, dar îndată ce începi a sui, desimea pădurii și înălțimea vechilor stejari îți astupă vederea. [...] Trei călugări alcătuiesc toată populația Arnotei. Această biserică are un venit de 100.000 lei, și cu toate acestea, nu știu de a cui pricină, călugării sunt siliți să cerșetorească prin sate pentru ținerea vieții lor și a candelii care arde neîncetat la mormântul domnului Matei Basarab, mormânt frumos, care despăgubește cu mulțumire pe călător de osteneala ce-și dă ca să-1 viziteze. Acest mormânt este de marmură albă, ridicat pe pământ ca de patru palme și lung ca de 4 picioare. Pe dânsul este săpat în relief armura prințului și a țării, tunuri și steaguri. Am zăbovit mai multe ceasuri înlăuntrul bisericii, șezând pe piatra mormântului și vorbind de virtuțile unui prinț cu inima nobilă care, știind a birui, a preferat totdeauna bunurile păcii, care, destoinic a dobândi numele de concherant, a ales pe acela de legiuitor și civilizator al nației sale. Generos către vrăjmașii săi și drept către toți, poate să zică cineva că el n-a făcut altă greșală decât aceea de a trăi prea mult. Bătrânețile lui l-au făcut să cază sub influența unor miniștri necinstiți și nevrednici, care i-au întunecat gloria și i-au amărât cele din urmă zile ale vieții. Bătrânul prinț este zugrăvit în biserică în fața mormântului; el poartă anteriorul cu flori, malotea îmblănită cu răs și coroană; statura lui este înaltă, părul alb și chipul bărbătesc.

[...] În puțină vreme cât mai zăbovirăm la Bistrița, călugării ne spuseră multe despre ticăloșia lor [stare de mizerie și sărăcie]

și obiceiurile aristocratice ale părintelui egumen; norocire că noi veniserăm în trăsură cu 4 cai, cu un surugiu care striga de îți lua auzul și cu 2 dorobanți ce îi eram datori prieteneștii îngrijiri a cârmuitorului acelui județ. Altfel am fi fost în primejdie să rămânem afară din mănăstire, după cum se urmează cu alți păcătoși care vin pe jos și fără suită¹⁵.

De aici, călătorii au mers la mănăstirile Polovragi și Tismana, din ținutul Gorjului. Istoricul Nicolae Bălcescu vizitase și el aceste mărețe ctitorii și necropole ale celor mai bravi domnitori ai acestui neam, aceste lăcașuri sfinte fiindu-i sursă de inspirație pentru articolele și cărțile sale referitoare la trecutul istoric al românilor.

O altă călătorie, la mănăstirile vâlcene, a fost făcută în anul 1841, de Jean Alexandre Vaillant (1804-1886), profesorul și prietenul lui Nicolae Bălcescu, cu care participase la complotul pentru răsturnarea domnitorului Alexandru Ghica.

J.A. Vaillant a descris locurile văzute în județul Vâlcea în cel de al treilea volum al impresionantei lucrări apărute la Paris, în 1844, intitulată „La Roumanie ou histoire, littérature, orographie, statistique des Romans”¹⁶. Însoțit de câțiva compatrioți, J.A. Vaillant a pornit în călătorie, în ziua de 9 august 1840, ajungând la Căineni, unde a fost întâmpinat de șeful vămii, de comisar, de zapcii, vătășei și alte autorități ale locului, care le fac o primire călduroasă, fapt ce îl entuziasmează pe autor: „O, valahi, [...] sunteți stăpânii Europei în materie de ospitalitate. Această virtute care la noi a lăsat locul egoismului și nu mai e exercitată decât în general și cu ostentație de către națiune, voi o aveți încă întreagă, păstrați-o!; ea e frumoasă, e nobilă, e creștină, ea onorează un popor”¹⁷.

¹⁵ Alexandrescu Gr., *Memorial...*, p. 385-389;

¹⁶ Vaillant Alexandre Jean, *La Roumanie: ou Histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d'or, Ardialiens, Vallaques et Moldaves, résumés sous le nom de Romans*, Paris, Arthus Bertrand, éditeur, Libraire de la Société de Géographie, 1844, p. 223 și urm;

¹⁷ *Idem*, p.337;

După o noapte petrecută aici, călătorii la fel de bine primiți șoila mănăstirea Cozia: „Suntem foarte bine, ferestrele dau spre Olt care mugește la treizeci de picioare mai jos [...]. Păstrăvii care ni s-au servit sunt excelenți [...]. Noaptea e de asemenea frumoasă și o prelungim până la ora opt, căci dormim bine la zgomotul surd al apei”. Se fac plimbări cu luntrea pe Olt și vizite în împrejurimi, interesul maxim fiind stârnit de „stânca al cărei nume este păstrat prin tradiție prin acela de Pavilionul lui Traian. Pavilionul sau turnul nu mai există, dar stânca e solidă și mereu dificil de urcat”. O deosebită încântare îi procură călătorului francez contemplarea în detalii a peisajului alcătuit din „munții înverziți, văi adânci acoperite cu umbră”, pe care îl califică drept „magic tablou”¹⁸.

De la Cozia, francezii ajung cu trăsurile, în seara zilei de 11 august, în orașul Râmnicu-Vâlcea, unde sunt întâmpinați de ocârmuitorul județului, C. Niculescu, cel ce le oferă timp de trei zile găzduire. J.A. Vaillant spune că „în timpul acestor trei zile care ne-au fost puțin cam lungi zile de leneveală pe care le folosim bărbații spre a fuma, iar doamnele ca să-și povestească actele de curaj, dl. Niculescu ne cere să fim de acord să-i acceptăm masa pe care ne-o oferă și ne trimite în fiecare seară să mâncăm în voia noastră un plocon de păstrăvi”. În oraș, pe care îl numește „antica Romula”, remarcă „ruinele destul de bine păstrate ale unei biserici catolice care merită să fie restaurată”. Împreună cu un alt tovarăș de drum au avut curiozitatea să vadă „ce se întâmplă sus pe enorma colină rotundă ce acoperă orașul”, întâmpinând însă mari surprize la coborârea pe o pantă abruptă și au vizitat apoi „marea salină”¹⁹.

În ziua de 15 august, la orele șase dimineața, călătorii plecau spre Mănăstirea Dintr-un Lemn, unde soseau la ora nouă. Fiind duminică și ziua de Sfânta Maria, Vaillant vede „o mare afluență

¹⁸ *Idem*, p. 342-343.

¹⁹ *Idem*, p. 344-345;

de lume de la țară”²⁰. Profesorul are cuvinte de laudă pentru primirea cu înghețată și cu o excelentă cafea, de către maica stareță [Platonida], încă foarte frumoasă fizic, o catolică prin naștere, care, părăsită de iubit, și-a lăsat la rându-i casa părintească și credința strămoșilor, călugărindu-se aici. Vaillant redă pe larg cele două versiuni ale întemeierii mănăstirii, prima aparținându-i, spune el, lui Mihail Kogălniceanu.

În seara aceleiași zile, drumeții se aflau la Mănăstirea Bistrița. Au un somn foarte agitat în cele două cămăruțe ce le sunt rezervate, din cauza zgomotelor de tot felul venite de la mulțimea de pelerini sosiți pentru praznicul Sfintei Maria și înghesuiți peste tot. Unul dintre călugări, care se oferă să-i însoțească, îi conduce a doua zi la peștera sihastrului, un fost pandur din timpul lui Tudor Vladimirescu, retras aici și practicând dogăria, sihastru care nu le face deloc o părere bună.

De la Frâncești călătorii merg să viziteze manastirea Arnota, de la Costești: „După aceea, am mers să căutăm cărarea care să ne conducă la Arnota. Mi-am regăsit sensul căii mele. După o oră de mers am ajuns pe un platou de unde se înalță această mică mănăstire păraginită, care nu are nimic remarcabil în ea, în afară de o placă de marmură albă încărcată de inscripții slavone care ne descoperă mormântul lui Matei Basarab; ne urcăm apoi pe o platformă construită ca un loc de belvedere, de unde reușim să vedem mai bine tabloul monoton care se desfășoară în fața noastră. Și dintr-odată, acest peisaj devine cel mai frumos peisaj din districtul Bistriței”. Seara, apreciază masa atât pentru calitatea felurilor de mâncare, cât și pentru „umorul jovial al prezidentului nostru” și „replicile ironice ale unor călugări”²¹.

De un mare interes este descrierea târgului de la Bistrița la care merg după cină la apusul soarelui și a horei țăranilor în care

²⁰ *Idem*, p. 347;

²¹ *Idem*, p. 353-354;

se prinde întregul grup francez, inclusiv femeile. Despre starea de spirit de aici, autorul consemnează: „toată lumea râde, sare, dansează, toată lumea e fericită. Fericirea e aici pretutindeni!”. Aici, continuă el, „două viori, două flaute, două mandoline, șase lăutari, adică muzicanți țigani, pun totul în mișcare”²². Vaillant redă chiar cântecele lăutarilor, însă în traducere franceză, cărora le este de aceea greu de găsit corespondentul real în versurile românești din epocă.

În ziua următoare, au ajuns la Mănăstirea Hurezi, pe care istoricul francez o socotește „cea mai frumoasă, cea mai bogată, cea mai splendidă din întreaga Valahie”²³. El descrie detaliat fiecare loc al ansamblului mănăstiresc, inclusiv dormitorul stareșului. Despre biserică face între altele observația că „poarta e curioasă, din sculpturi fine și delicate; interiorul nu are nimic remarcabil. Ne mulțumim să cercetăm bogatele broderii de Veneția atribuite prințesei Brâncoveanu”²⁴. Foarte frumoase aprecieri are călătorul francez cu privire la eleganța mesei oferite de stareș, „masă bine servită cu față de masă albă și șervețele albe, veselă englezească și serviciu de argint. Mănânc pâine aproape albă, beau vinul lui pelin de Drăgășani, vinuri de Samos și Cipru”, ca și despre confortul pentru dormit: „vom petrece noaptea aici și o vom petrece bine. Dormim bine pe paturile moi de lână”. El face de aceea constatarea că aici „totul e perfect”, iar confortul și toate cele aflate îl determină să spună: „mărturisesc în același timp că sunt aproape supărat să găsesc toate acestea acolo unde nu mă așteptam să aflu decât simplitate, frugalitate, indiferență, ignoranță chiar”. Vaillant socotește, de aceea, această reședință mănăstirească „o Fontainebleau valahă”²⁵.

²² *Idem*, p. 355;

²³ *Idem*, p. 360;

²⁴ *Idem*, p. 361.

²⁵ *Idem*, p. 362-363;

De la Hurezi, după ce trece prin Polovragi, Baia de Fier, Bengești și Scoarța, grupul ajunge la Târgu-Jiu, Tismana, după care se întorc la Hurezi, unde regăsesc buna primire dintâi, iar în 21 august, pornesc din Râmnicu-Vâlcea spre București, trecând și pe lângă Conacul Bălceștilor de pe Valea Topologului.

Acesta este un itinerar pe care l-a purtat, cu singuranță, și istoricul Nicolae Bălcescu în călătoria de cercetare științifică.

Din această călătorie în Oltenia s-a născut o legendă, anume că poemul „Cântarea României” ar fi opera unui monah de la o mănăstire pe care ar fi găsit-o Bălcescu printre manuscrisele sale. Bălcescu a fost publicat poezia în 1850, la Paris, în revista „România viitoare” și a retipărit-o în 1852 în mai multe numere din „România literară” a lui Vasile Alecsandri (semnat A.R.; într-unul dintre numere apare, dar numai la „scara” revistei, A. Russo). Acest lucru a generat o lungă dispută asupra paternității. Paul Cornea opta pentru dubla paternitate, Bălcescu - Russo, în ciuda afirmațiilor lui Alecsandri că poemul aparține lui Alecu Russo, care l-a scris inițial în franceză. Elegiac, înnegurat, poemul în versete era acoperit de la bun început de mister, lansat de Nicolae Bălcescu în *Precuvântarea* care însoțește textul din „România viitoare”: „Cântarea României” ar fi opera unui călugăr, pe care ar fi găsit-o printre manuscrisele dintr-o mănăstire din Munții Carpați (!?)²⁶. Nu excludem ipoteza ca manuscrisul să fi fost găsit și cu ocazia călătoriei lui Bălcescu în Moldova.

Despre acest poem consemnează Ion Ghica: „Nicu Bălcescu scria lesne, stilul său era limpede, strâns, nervos și elegant, precum îl vedem în Istoria lui Mihai Viteazul și în Istoria muncitorilor plugari din România; adeseori înflorit și poetic, precum îl găsim în traducerea făcută de el a *Cântării României*. Domnul Vasile Alecsandri atribuie unui alt tânăr plin de talent conceperea și

²⁶ Tuchilă Costin, *Alecu Russo și Cântarea României*, în www.amosnews.ro.

compunerea în limba franceză a aceluia cap d-operă, Alecu Russu, răpit și el, ca și Bălcescu, de timpuriu familiei și patriei sale.

Iată ce știu eu despre acea scriere epică din care, încă pe la anul 1847, Bălcescu îmi citise mai multe fragmente și pe care, mai târziu, ne-a citit-o întreagă, în cabinetul generalului Mavru, unde se afla și Laurianu și Bolliac, susținând că găsise acel manuscript la un călugăr. Iată cu ce ocaziune ne-a făcut elacea citire: Generalul Mavru, filolog și numismat de frunte, era de mai mulți ani în relațiune cu Laurianu și cu Bolliac, cu unul pentru studiul de medalii antice și schimburi de dublete, cu celalalt pentru citirea și transcripțiunea de inscripțiuni lapidare. Mavru poseda o colecțiune de antichități importante, adunate cele mai multe după malurile stâng și drept al Dunărei, colecțiune pe care, încă în viață fiind, a făcut-o donațiune muzeului nostru național. Pentru studiul arheologic, generalul Mavru avea consacrată o zi pe săptămână, marțea, dacă nu mă înșel, zi în care se închidea în cabinetul său cu Laurianu și cu Bolliac și nu primea pe nimeni. Acei doi colaboratori rămâneau la masă; se prânzea p-atunci pe la 3 ore după amiază, și lucrau și după prânz până seara.

Cu ocazia căsătoriei mele, generalul Mavru a făcut cunoștință cu Nicu Bălcescu, care de la 1847 a început a lua și el parte la acele ședințe de studii istorice.

Într-una dintr-acele marți, la care asistam și eu câteodată, făcând eu elogiul manuscriptului aflat de Bălcescu la călugăr, după o mare stăruință a noastră a tuturor, Bălcescu a trebuit să se ducă acasă, să-și aducă caietul să ni-l citească. Era scris de mâna lui, cu multe ștersături și îndreptări. Cetirea a fost ascultată cu admirațiune, iar după ce am terminat cu laudele și cu critica, generalul Mavru se uită la Bălcescu râzând și, bătându-l pe umăr, îi zice: „Mon cher! Si non e vero, e ben trovato; c'est une oeuvre du plus haut merite et fait beaucoup d'honneur a l'auteur ici present“.

Mavru a urmat cu sistemul de studii arheologice până în ultimele zile ale vieții sale; numai că colaboratorii nu mai erau aceiași. În anii din urmă lucra cu Dumitru Berendei, cu Dumitru Sturdza, cu Mișu Suțu și Alexandru Odobescu.

Noi toți câți am auzit atunci citirea *Cântării României*, deși admiteam că Bălcescu poate că găsisse la vreun călugăr ceva scris în felul biblic, dar credeam că scrierea, așa cum ne-o citise, fusese prelucrată de pana și de imaginațiunea sa.

El, în anul 1845 sau 1846, a făcut o călătorie de cercetări istorice pe marginea Dunării, de la Celei până la Turnu-Severin, și a vizitat mănăstirile de peste Olt în tovărășie cu Laurianu și cu Bolliac, călătorie în care s-au descoperit mai multe inscripțiuni cari au fost transcrise, completate și publicate de Laurianu în Magazinul istoric, lucrare pe care Bolliac voise să și-o aproprieze și pentru care a fost mai multe contestații între Bolliac și Laurianu. Într-acea călătorie pretindea Bălcescu că ar fi găsit la un călugăr manuscriptul *Cântării României*; dar limba în care era scris acel poem și aspirațiunile autorului poartă într-însul dovada netăgăduită că trebuie să fi fost scris cam printre anii 1838 și 1846. Tot cam pe la anul 1846, Nicu Bălcescu a mai făcut și o altă călătorie, în Moldova, cu Costăchiță N. Filipescu, unde s-a găsit în strânsă legătură cu Alecu Russu, și nu este de mirat că acești doi tineri să-și fi esersat în comun pana și imaginațiunea lor, unul în limba română, celalalt în limba franceză. Oricum o fi și oricine o fi fost autorul, călugăr sau mirean, din veacuri trecute sau din timpul nostru, ușoară să-i fie țărâna, căci cu frumoasă și mândră floare a înzestrat literatura română!.”²⁷

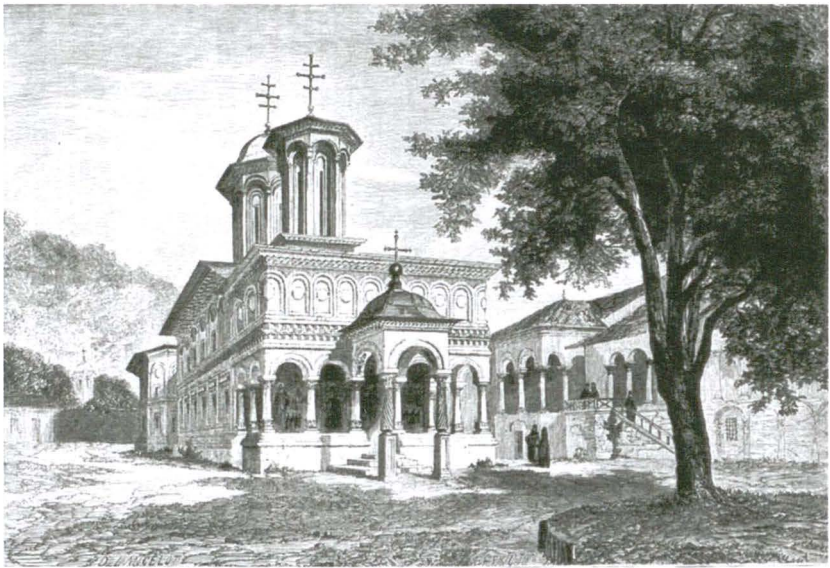
P.P. Panaitescu ne spune că Bălcescu a întreprins această călătorie la mănăstirile din Oltenia și Moldova pentru a strânge documente și pentru a vedea urme istorice ca să scrie „Puterea armată și arta militară la români”. Din documentele citate în această

²⁷ Ghica, *op. cit.*, p. 449-450;

lucrare se poate observa că Bălcescu a fost la mănăstirile Bistrița și Arnota din Vâlcea, la ruinele din Gorj etc.²⁸

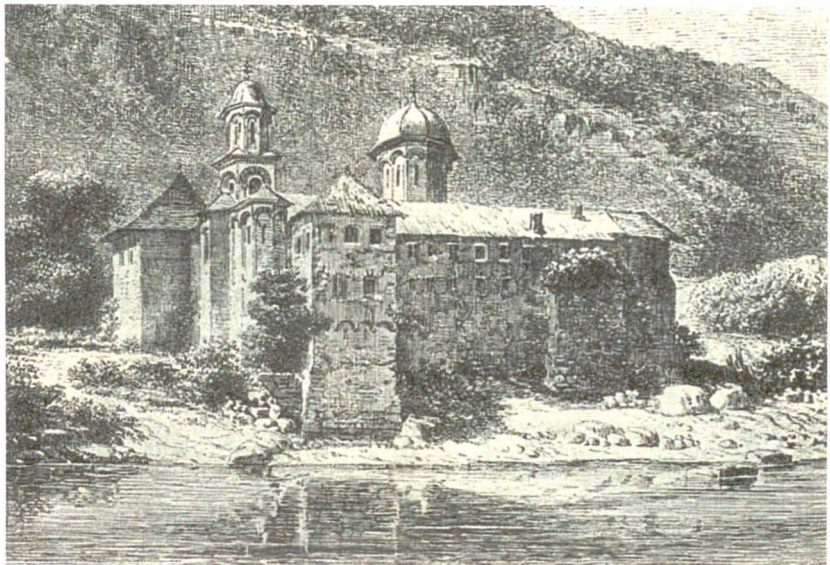
Lui Nicolae Bălcescu nu îi era străină această parte a Olteniei, mai ales că un loc drag inimii lui a fost întotdeauna moșia familiei de pe Valea Topologului, aflată în localitatea care astăzi îi poartă numele, acolo unde se află Conacul Bălceștilor, una dintre cele mai pitorești oaze muzeale din țară. Informațiile strânse din această călătorie au fost esențiale pentru cărțile și articolele pe care Nicolae Bălcescu le va scrie în următorii ani.

²⁸ Panaitescu P. Petre, *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, București, Tipografia „Convorbiri Literare”, 1923, p. 27.

Mănăstirea Hurezi, desen de Lancelot

Mănăstirea Cozia (1850-1867), desen de Lancelot

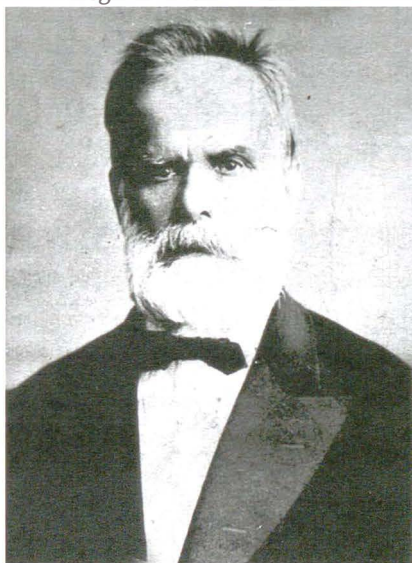

Nicolae Bălcescu

Cezar Boliac

August Treboniu Laurian

NICOLAE BĂLCESCU

PRIMELE PAGINI ARTISTICE ALE PROZEI ROMÂNE MODERNE

*Prof. Mihaela DEACONU, Centrul Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vâlcea*

Una dintre cele mai luminoase figuri ale generației de la 1848, marele patriot Nicolae Bălcescu este mintea genială care a pregătit teoretic revoluția, organizatorul neînfricat care a condus-o, inima fierbinte și generoasă care s-a zbatut numai pentru deplina ei izbândă, martirul prea curat al neamului nostru care și-a oferit drept jertfă supremă, propria lui viață, curată și nobilă.

Încă de pe băncile școlii de la Sf. Sava, pasiunea lui pentru istoria națională este așa de puternică, încât va ajunge, alături de Kogălniceanu, întemeietor al istoriei naționale și mare luptător revoluționar, juruindu-și întreaga viață luptei pentru libertate națională și dreptate socială.

Al. Odobescu, ucenicul și urmașul lui, care i-a păstrat cu venerație manuscrisele publicându-i mai târziu opera, a găsit printre ultimele lui hârtii o pagină profund emoționantă.

Doborât de boală înainte de a-și termina opera și descurajat de înfrângerea revoluției pretutindeni în Europa, Bălcescu murea numai cu gândul la patria lui și cu încrederea neclintită în viitorul ei luminos.

„Cu toate aceste temeieri de descurajare, sufletu-mi se slăvește încă, înzeită libertate, și deși oamenii sânghiurilor au învelit

cu maramă neagră dulce fața ta, crede că va veni ziua fericită, ziua izbândirei, când omenirea întregă se va scula spre a sfâșia acest vâl și dușmanii tăi se vor împietri la vederea soarelui sau de lumină; atunci nu va mai fi nici un om rob, nici nație roabă, nici un stăpân pe altul, ci Domnia Dreptății și Frăției! Aceste cuvinte, ce odată am dat de deviză nației mele, vor domni lumea; atunci așteptarea, visarea vieții mele se vor împlini; atunci toți Românii vor fi una, liberi și frați!

Vai nu voi avea noroc a vedea această zi, deși eu asemeni am muncit și am pătit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă!"

Cutremurător testament. Nobila inimă a Bălcescului a văzut – într-o clipă, în clipa groaznică a morții – ca-ntr-o ochire, biruință deplină a libertății și dreptății în patria lui.

Dintre numeroasele opere cu caracter istoric, politic, literar, scrise într-o viață de luptă aprigă frântă la 33 de ani, se desprinde monografia istoric- literară concepută ca un fel de epopee națională, „*Românii supt Mihai Voevod Viteazul*”, opera vieții lui, la care a lucrat până la ultima clipă, dar, din păcate, neterminată.

Opera, prima mare operă în proză a literaturii noastre a fost plănuită în șase cărți sau părți:

I. *Libertatea națională* – cuprinde evenimente din perioada anterioară urcării pe tron a lui Mihai („*Mihai și călăul*”).

II. *Călugărenii* – luptele eroice împotriva turcilor, care culminează cu marea victorie de la Călugăreni în care românii scriseseră cu sabie și cu sânge pagina cea mai strălucită („*Bătălia de la Giurgiu*”).

III. *Servagiul* (Odobescu îi zice „*Robirea țăranului*”) – studii economice, politice, privind, între altele, actul dat de Mihai : „*legământul*” lui Mihai.

IV. *Unitatea națională* – luptele lui Mihai pentru realizarea primului stat român unitar (centralizat) – (cartea începe cu frumoasa descriere a Ardealului).

V. *Mirislău* – luptele lui Mihai pentru păstrarea Ardealului; cartea se oprește la capitolul 33 (câți ani a avut N. Bălcescu la moartea sa).

VI. *Gorăslău* – carte neîncepută, dar proiectată.

Modul cum Bălcescu utilizează legenda populară, care arată ecoul puternic în conștiința maselor al uriașei personalități – eroul său preferat, voievodul Mihai – este cea mai strălucită dovadă că opera „*Românii supt Mihai Voievod - Viteazul*” nu e doar o monografie istorică, ci și o mare operă literară, chiar primele pagini artistice ale prozei române moderne.

Ca un mare pictor care ar avea în tolba sa cele mai iscusite unelte și cele mai uimitoare culori, ca un poet care este în stare să găsească cele mai fragede imagini pentru a cânta pământul strămoșesc, Nicolae Bălcescu realizează, în cartea a IV-a a operei, numită „*Unitatea Națională*”, care începe cu o pagină descriptivă de o surprinzătoare prospețime și de o fierbinte vibrație patriotică, prima mare pagină de proză descriptivă a literaturii române moderne printr-o excepțională bogăție de mijloace artistice, ceea ce, de fapt, dovedește nu numai marele său talent artistic, dar și plinătatea sentimentelor care i-au umplut inima. „*Pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați se întinde o țară mândră și binecuvântată între toate țările de Domnul pe pământ*”, simțim că avem în față un excelent tablou pictat de sufletul unui patriot. Autorul nu se mărginește la o simplă descriere de natură; el își lasă inima să vibreze și sufletul să intoneze un adevărat imn de dragoste pentru acest străvechi pământ românesc. Ardealul devine o țară de basm în care „*mărețele pedestaluri înverzite își varsă urmele lor de zăpadă peste văi și peste lunci*” iar „*mai presus de acest brâu muntos, se înalță două piramide mari de munți, cu crestele încununate de o vecinică diademă de ninsoare, care, ca doi uriași, stau la ambele capete ale*

țării, cântând unul în fața altuia". Țara Ardealului reprezintă centrul armonios al întregii țări, însăși matca în care s-a plămădit poporul român, munții fiind leagănul de veacuri al existenței acestuia .

În prima parte a tabloului te copleșește o impresie de monumentalitate: Ardealul este o țară de legendă, cu o arhitectură de proporții gigantice. Tabloul devine, datorită sentimentelor de mândrie și de dragoste pentru plaiurile noastre străvechi care colorează puternic fiecare rând al descrierii, un imn de preamărire a uneia dintre cele mai vechi și mai frumoase provincii românești. Numai așa putem simți bucuria nemărginită în strigătul biruitor de final: *„Astfel este țara Ardealului!"*

Ardealul a devenit inima istoriei și simbol național, odată cu unirea Țărilor Române sub domnia lui Mihai Viteazul din 1600, „pohta ce-am pohtit-o". Dacă această împlinire a fost de scurtă durată, idealul unirii nu s-a stins, a continuat să fie obiectivul evenimentelor care au urmat. În 1848, pe Câmpia Libertății de la Blaj, mii de glasuri strigau: *„Noi vrem să ne unim cu Țara"*. În 1859, Alexandru Ioan Cuza va înfăptui Unirea cea Mică, trezind în sufletul ardelenilor o dorință și mai aprigă de a-și împlini visul de veacuri, așa cum spunea Octavian Goga : *„Avem un vis neîmplinit' / Copil al suferinții / De jalea lui au răposat / și moșii și părinții "*. Dar unitatea politică nu avea nicio cheazășie fără unitatea culturală.

Ceea ce veacuri întregi a constituit pentru ardeleni o lăuntrică năzuință, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a devenit realitate, o certitudine și deopotrivă o mare iubire.

BĂLCESCU – LA 200 DE ANI DE LA NAȘTERE

*Istoric Horia NESTORESCU-BĂLCEȘTI,
ex director al Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu*

Incerc un sentiment de bucurie și în același timp de întristare. De bucurie pentru ca iată aici la conacul familiei Bălcescu se păstrează tradiția marilor evenimente legate de istoricul și omul politic Nicolae Bălcescu. De tristețe pentru că, pe plan național, academic și al breslei scriitoricești, parcă nici n-ar fi existat.

În decursul timpului, Bălcescu a fost receptat diferit, de la o extremă la alta. Și aceasta, încă din secolul al XIX-lea, odată cu trecerea lui la cele Veșnice.

Nicolae Bălcescu a murit, părăsit, dar nu uitat, de prieteni și rude, în Italia, la Palermo. Ostracizat de mai marii vremii din țara pe care a iubit-o și care i-au interzis să pășească pe pământul ei ca să-și găsească liniștea de care avea atâta nevoie.

În Proclamația din 1852, prietenul și tovarășul de idei și exil, Dumitru Brătianu, scria de la Londra: „*acum se vor teme și de cadavrul lui ?*”. Da, atunci la 1852 și, mai târziu, s-au temut. Nu de un cadavru, ci de un simbol. De-acum, Bălcescu nu mai era un nume, era un simbol!

Contemporanii, după eșecul repatrierii rămășițelor sale pământești din anii 1859-1863, au vrut ca cel puțin opera sa să-i perpetueze memoria. Și au făcut-o cu adevărat, academic. *Românii supt Mihai Voevod Viteazul* devine cartea de istorie națională – piatră de temelie a unității statale întrezărită, la început ca un vis, și realizată cu tenacitate de pașoptiștii generației sale și urmașii lor.

Mai mult decât atât, *Românii supt Mihai Voevod Viteazul* devin un adevărat manual școlar de istorie timp de aproape jumătate de secol. Au scris istoria marelui Voevod numeroși savanți, copiii o învățau însă pe aceea pe care ne-a lăsat-o ca un testament literar, Bălcescu. Este un fapt extraordinar.

A fost și o vreme, în perioada interbelică, în care românii preocupați mai mult – sau poate prea mult – de politică l-am sacrificat pe Bălcescu în beneficiu altor pașoptiști – valoroși și ei, fiecare în felul lui – dar departe de a fi portdrapelul unei generații. Bălcescu nu mai era de acum istoricul era un simbol al redeșteptării naționale, al renașterii spirituale a unui popor întreg.

Timpul este însă o mașinărie care poate face ca un personaj, ca să nu mai vorbim, de o personalitate, să fie ilustrată în ipostaze din cele mai diferite. Oamenii politici – mai exact politicienii de meserie – au încercat să și-l revendice pe Bălcescu, de la o extremă la alta: de la naționalism la precursor al socialismului! Opera lui a fost disecată pentru a găsi, fie și în fraze trunchiate, scoase din context, exemplificarea de care aveau nevoie. L-au apropiat, inclusiv de Karl Marx!

Poate perioada în care imaginea lui Bălcescu a fost exploatată până la paroxism a fost cea din preajma centenarului revoluției de la 1848 și aceea a aniversării a 100 de ani de la moartea sa (1952): sesiuni științifice, expoziții de carte și arte plastice, la nivel național și local. Librăriile au fost suprasaturate de ediții ale operei sale și, deopotrivă, lucrări despre viața și opera sa. Chipul lui Bălcescu era pe timbrele poștale, pe bancnota de 100 de lei. Prin marile orașe și mai ales prin parcurile din stațiunile balneo-climaterice se aflau zeci, poate sute de replicii ale bustului lui Bălcescu datorat sculptorului Baraschi!

Îmi amintesc o întâmplare cu iz de anecdotă. La călătoria în Italia din 1985, la trecerea frontierei feroviare din România în Ungaria când am scos pașaportul din portmoneu, grănicerul a

zărit o hârtie de 100 lei. Imediat mi-a atras atenția că n-am voie să scot valută (!) din țară. Amuzat – deși conform legii eram vinovat, desigur – am comentat că scopul vizitei mele la Palermo era de a le arăta cât de mare era Bălcescu pentru noii români de-a ajuns și pe sută de lei! Grănicerul care cred că avea simțul umorului mai mult decât cel al datoriei m-a lăsat să trec cu bancota de 100 de lei.

De la acest apogeu la momentul incredibil al ignorării aproape totale a unei dintre cele mai mari personalități ale istoriei neamului nostru, după 1989, este de neiertat. Dacă n-ar fi fost Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”, cu manifestarea de astăzi, probabil că bichenenarul nașterii sale ar fi trecut neobservat.

Unde sunt toți aceia care în urmă cu aproape o jumătate de secol îl omagiau. Au murit cu toții? Poate că da, dar spiritul lui? Unde sunt istoricii, scriitorii, pictorii care se întreceau în a-l ridica în slăvi care l-ar fi făcut și pe Ceaușescu invidios? Doar cineăștii și muzicienii au lipsit de la acest concert festiv!

Am fost la Palermo în 1977. Am răscolit arhivele, am mers pe urmele pașilor săi în orașul sicilian. L-am căutat mormântul. L-am gasit și în același timp, nu l-am găsit. E într-o groapă comună din cimitirul Mănăstirii Cappuccinilor.

Îmi vin în minte versurile lui Adrian Păunescu din poemul dedicat lui Bălcescu:

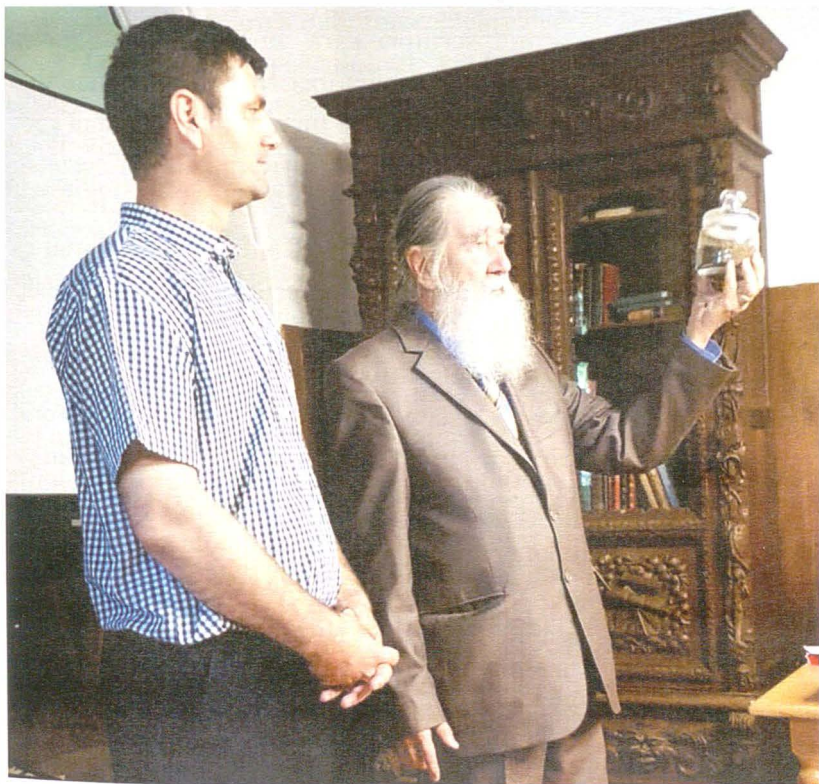
*Stafia lui Bălcescu colindă blând prin țară
Ce facem cu Bălcescu, noi care-l cunoaștem,
Primarii de județe să știe că e ea
Ne dă ocol de-atâta și de atâta vreme,
Și parcă s-ar întoarce, și parcă ar pleca
Ce-i de făcut cu gândul și cu stafia lui ?
Se-nvinețește în hohot țărâna țării noastre,
un plâns și o ruină adie spre statui
Atât mai este să intre în patrie, din lume
stafia lui Bălcescu într-un firesc mormânt,*

*Deschide-te țărână nerecunoscătoare,
Care-ai primit străinii atunci și oarecând.*

Dați-mi voie să fac un gest simbolic. În această cupă de cristal se află un pumn de țărână din pământul care acoperă mormintele din cimitirul Mănăstirii Cappuccinilor. Locul ei este aici în acest cenotaf spiritual – cum l-a numit academicianul Balaci: *Memorialul Bălcescu*.

Dumnezeu să-l odihnească în Pace!

Istoricul Horia Nestorescu Bălcești a dăruit pământ din Palermo Muzeului Nicolae Bălcescu – imagine din cadrul Simpozionului Național „Nicolae Bălcescu – 200 de ani de la naștere” – 29 iunie 2019

MIHAI VITEAZUL ÎN CRONICILE ISTORICILOR ROMÂNI

*Gheorghe MONEA muzeograf
Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”*

Personalitatea și acțiunile domnitorului Mihai Viteazul l-au făcut pe acesta să fie prezent pentru totdeauna în memoria colectivă a românilor.

Unul dintre primii scriitori care au reușit să modifice percepția generală despre domnitor a fost Nicolae Bălcescu. Nici el nu avea să anticipeze efectul pe care lucrarea sa „Românii supt Mihai Voievod Viteazul”, avea să o aibă asupra întregii societăți românești. Mihai Viteazul era o personalitate aproape necunoscută până să apară opera lui Nicolae Bălcescu. Mulți îl considerau ca fiind un domn care a avut o domnie relativ scurtă, la fel ca și ceilalți domnitori.

Înainte să apară opera lui Nicolae Bălcescu și să fie înființată Școala Ardeleană, existau informații despre domnitorul muntean oferite de cronicarii moldoveni. Informațiile îl puneau pe domnitorul muntean într-o lumină proastă. Cronicarul moldovean Miron Costin, afirma că domnitorul era „pricină de multe vărsări între creștini”¹. Nici cronicarii munteni din secolul al-XVII-lea, nu îl agreau pe domnitorul muntean, cronicarul muntean Radu Popescu îl acuza pe domnitorul Mihai Viteazul că a supus intereselor marilor puteri, de faptul că a secătuit resursele țării și a asuprit populația

¹ Boia Lucian, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, București, 1997, p 27.

pentru a-și purta războaiele. El spunea că voievodul „au supus domnia lui pă turci, pă moldoveni, pă unguri, de-i avea pe neste măgari pe toți”².

Samuil Micu, în cartea sa: „Scurtă cunoștință a istoriei românilor”, rezumându-l pe Mihai Viteazul, spune despre acesta că a biruit pe ardeleni doar pentru a da mai apoi provincia împăratului Rudolf: „în anul 1593 în domnia Țării Românești au urmat Mihai Vodă carele să zice Viteaz. Acesta foarte mare ostașiu au fost, și pre turci i-au bătut și pre ardeleni i-au biruit și Ardealul l-au luat și l-au dat împăratului Rudolf....”³.

Opinia lui Samuil Micu avea să fie schimbată curând de către noul val de istorici, imaginea domnitorului muntean va deveni una a eroului național care a înfăptuit refacerea vechii Dacii.

La începutul veacului al XIX-lea, Mihail Kogălniceanu, publica în aceea perioadă, un articol critic la adresa domniei lui Mihai Viteazul, inspirându-se din letopisețul lui Miron Costin. Opinia lui Mihail Kogălniceanu se va schimba radical, odată cu participarea lui, la cursul de deschidere de la Academia Mihăileană din Iași, în care laudă domnia lui Mihai Viteazul.

Nicolae Bălcescu este însă cel care a impregnat și dezvoltat mitul despre Mihai Viteazul, în lucrarea sa „Istoria românilor supt Mihai Vodă Viteazul”, începută în 1847, dar care nu a fost încheiată, din cauza morții sale în exil, la Palermo în 1852. Caracterul clar pronunțat în lucrare era unitatea națională. În introducerea lucrării, Nicolae Bălcescu vorbește despre situația Țării Românești, la urcarea pe tron a lui Mihai Viteazul, în 1593. Iată cum descria el, faptele lui Mihai Viteazul: „Tributul se mări nemăsurat; dăjdiile asemenea; țara ajunsese într-o ticăloșie și mergea spre o ruinare totală, când brațul de fier al lui Mihai o opri la marginea prăpastiei.

² *Cronicarii munteni*, vol I, Editura pentru literatură, București, 1961 p.329.

³ Samuil Micu, *Scurta cunoștință a istoriei românilor*, Editura Științifică, București,

Spiritul și individualitatea nației se întrupă într-însul... etc. Lupta pentru independență reîncepu cu glorie. După ce făcu asta se asigură, Mihai întreprinde unirea românilor. Mai norocit decât Ștefan, el izbutește, dar cade în aceasta, întâmpinând vrăjmășia Austriei, care scoală pe unguri împotriva românilor. Aceste nații generoase cărora atâtea interese le opune îndatorința de a trăi frățește împreună, se zdrobește una de alta în folosul Austriei”⁴.

Nicolae Bălcescu îl va critica pe Mihai Viteazul, pentru că boierii obținuseră permisiunea domnitorului, de ai face pe țărani robi. El spunea că „la sfârșitul acestui secol robia ajunge completă, Mihai Vodă silit de aristocrați, făcu acel așezământ ca fiecare țăran, p-a cui moșie se va fi aflând să rămâie rob veșnic. De atunci robia fu completă”⁵.

Lucrarea lui Nicolae Bălcescu propagă caracterul național al românilor ca fiind existent încă din Evul Mediu. Mihai Viteazul este transformat într-o personalitate universală a românilor care dorește să releve adevăratele intenții ale domnitorului la momentul unirii.

Acest lucru nu conta pentru Bălcescu, el dorind să facă din Mihai Viteazul o personalitate care să-i atragă pe toți românii. O posibilă explicație fiind faptul că la revoluția de la 1848 masele populare nu au participat, fiind o revoluție a intelectualilor.

Opera lui Nicolae Bălcescu a însemnat o premieră în istoriografia românească. Pentru prima oară istoria medievală a românilor, a celor trei țări românești era tratată explicit ca istorie a unui deziderat național care nu a încetat să se manifeste de-a lungul veacurilor, ca istorie a unui ideal stat românesc, deplin și unitar. Influența acestei lucrări asupra conștiinței naționale românești a fost considerabilă, chiar dacă cartea a apărut mai târziu⁶.

⁴ Nicolae Bălcescu, *Românii sub Mihai Vodă Viteazul*, Editura Litera, București, 1998, p.21.

⁵ *Idem*, Nicolae Bălcescu, p.32.

⁶ Lucian Boia, *op cit.* p.4.

Mihai Viteazul apărea într-o lumină deosebită, iar modul în care l-a prezentat Nicolae Bălcescu pe voievod este astfel surprins de Nicolae Iorga, care scria: „În povestirea lui Bălcescu, Mihai nu e adevăratul Mihai așa cum ni-l arată înaintea ochilor, descoperirile mai târzii și cum trebuie să-l vadă un nou istoric al său. În schimb, dacă nu e adevăratul Mihai, e mai frumos decât dânsul, mai viu și trebuie s-o recunoaștem, mai mare”⁷.

Chiar de la început se poate observa intenția lui Nicolae Bălcescu de a mobiliza prin opera sa capitală conștiința și energia contemporanilor. „Deschid sfânta carte unde se înscrisă gloria României – își începea el scrierea – ca să pun înaintea ochiilor fiilor ei câteva pagini din viața eroică a părinților lor. Voi arăta aceste lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională, cu care românii, supt povața celui mai vestit și mai mare din voievozii lor, încheiară veacul XVI. Povestirea mea va cuprinde numai opt ani (1593-1601), dar anii istoriei românilor cei mai avuți în pilde minunate de jertfire către patrie. Timpuri de aducere aminte glorioasă! Timpuri de credință și jertfire!”⁸

În repetate rânduri, Mihai Viteazul, era caracterizat prin cuvinte impresionante: „un bărbat ales, vestit și lăudat prin frumusețea trupului, prin virtuțile sale alese și felurite, prin credința către Dumnezeu, dragostea de patrie, îngăduiala către cei asemeni, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toți deopotrivă, prin sinceritatea, statornicia și dărnicia ce împodobeau mult lăudatul său caracter”⁹.

Anii premergători realizării unirii principatelor marchează creșterea interesului pentru figura voievodului, inclusiv în Moldova,

⁷ Nicolae Iorga, *Neculai Bălcescu*, în *Scrieri din tinerețe*, București, 1968, vol. I, p.94.

⁸ Nicolae Bălcescu, *Românii sub Mihai Voievod Viteazul*, Editura Litera, București, 1998, p.13.

⁹ Nicolae Bălcescu, *Românii sub Mihai Voievod Viteazul*, Editura Litera, București, 1998, p.14.

paralel cu conferirea de valențe unificatoare a unor domnitori moldoveni, în primul rând Ștefan cel Mare. Împreună Mihai și Ștefan ajung să simbolizeze istoria particulară, dar totodată comună, tinzând oricum spre unitate, a celor două țări românești surori.

Se observă în această perioadă 1830-1860, cum Mihai Viteazul se transformă dintr-un erou creștin și războinic, într-un simbol al unității românești.

Această orientare națională, politică și istorică aparține unei singure generații, generația care a făcut revoluția de la 1848 și a realizat apoi unirea Principatelor și România Modernă.

SCURT ISTORIC AL MUZEULUI MEMORIAL „NICOLAE BĂLCESCU”¹

*Dr. Sabin LUNGOCI
muzeograf Muzeul Satului Vâlcean*

De o importanță deosebită pentru patrimonial cultural al județului Vâlcea, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” se află la ceas aniversar, moment marcat și prin publicarea unor materiale istorice relevante pentru viața marelui pașoptist român.

Am decis să mă alătur acestui demers important, înaintând spre publicare o mică parte din teza mea de doctorat referitoare la istoricul Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”, subliniind că domnul director al Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu” mi-a oferit tot sprijinul necesar pentru obținerea de informații cu privire la constituirea acestui frumos și pitoresc muzeu.

Deși este un muzeu memorial, în centrul acestui așezământ cultural, se află conacul familiei Bălcescu, o bijuterie arhitecturală a secolului al XIX-lea (1828) alături de o biserică de lemn de sfârșit de secol XVIII. Memorialul se situează la 25 kilometri de Râmnicu Vâlcea, spre est, nu departe de Drumul European 81 (DN7).

Conacul a fost construit de Iancu Bălcescu, unchiul lui Nicolae Bălcescu.

Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” prezintă o expoziție de bază cu o suprafață de peste 600 metri pătrați, unde este refăcută

¹Text apărut integral în cadrul tezei de doctorat cu titlul *Muzeele din Oltenia-Secolul XX*, de Lungoci Sabin, susținută public în 2018, la catedra Școlii Doctorale a Universității Valahia din Târgoviște, pp.238-242.

ambianța unui conac boieresc, fiind prezentate publicului un număr de peste 13000 (4800 cărți +8500 piese de patrimoniu) bunuri culturale și sunt ilustrate principalele evenimente din viața lui Nicolae Bălcescu.

O evidentă înclinație către cultură a avut-o și tatăl lui Nicolae Bălcescu, Barbu - de la care a rămas un condice, manuscris cuprinzând compilații de cronici și scrieri religioase de largă circulație în literatura noastră veche.

Sunt etalate într-o vitrină a muzeului imagini și documente de familie, printre care fotografia surorii sale, Marghioala și a soțului ei, Scarlat Geanoglu.

În expoziție mai sunt portretul Luxiței Florescu, iubita lui Nicolae Bălcescu și fotografia fiului lor, Bonifaciu Florescu. Luxița Florescu și Nicolae Bălcescu nu au fost niciodată căsătoriți datorită contextului istoric din acea perioadă, din acest motiv Bonifaciu Florescu poartă numele mamei sale.

Bonifaciu Florescu s-a născut la Pesta în 1848, a urmat studii în Franța, absolvind Facultatea de Litere. S-a întors în țară unde a fost profesor de limba franceză și de istorie, fiind unul din membrii activi ai mișcării literare din acele timpuri. A publicat versuri, scurte povestiri, a fost critic literar, editând numeroase ziare și reviste.

El a decedat în același an cu mama sa, în 1899, în vârstă de 51 de ani, fiind înmormântați amândoi în cavoul familiei Florescu de la Mănăstirea Țigănești-Ilfov. A fost căsătorit cu Rose Le Roho, dar nu a avut urmași.

Astfel, mai găsim în vitrinele muzeului, o medalie primită de Bonifaciu Florescu de la Societatea Voluntarilor din războiul franco-prusac la 1870/1871. Un alt exponat este verigheta purtată de Marghioala Bălcescu, căsătorită în 1835, având gravată pe ea numele soțului Scarlat Geanoglu. Cea de a doua verighetă, a aparținut lui Dumitru Culcer, ginerele lui Barbu Bălcescu, având

gravată pe ea numele soției, Ana Bălcescu, și data 1881. Tot în aceeași vitrină mai sunt câteva scrisori de familie semnate de frații Bălcești, Costache, Sevastița, Maria și Barbu, precum și un facsimil după o scrisoare a lui Nicolae Bălcescu.

Patrimoniul muzeal este întregit și de foarte multe tablouri, de la portrete de familie, peisaje ș.a. Astfel, una dintre lucrări, realizate de Zoe Bălcescu, nepoata sa, în 1907, înfățișează conacul așa cum era la începutul secolului XX. Între portretele familiei Bălcescu din muzeu figurează:

- portretul mamei fraților Bălcescu, pităreasa Zinca Bălcescu, ce era cunoscută în acele vremuri ca o „vestită doftoroaie” ce vindeca cu pricepere albeața de ochi. Tabloul mai este întregit cu cei patru din cei cinci copii ai ei. Astfel, primul din stânga, Costache Bălcescu, născut la 1813 și mort în 1902, în vârstă de aproape 90 ani. A avut preocupări economice fiind și autorul primului proiect de Casă de Economii și Consemnațiuni, la 1845. A fost funcționar la Departamentul Finanțelor, a participat la Revoluția de la 1848, ministru de Finanțe în timpul lui Cuza și câțva timp președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri. În anul 1898, cu ocazia sărbătoririi unei jumătăți de veac de la Revoluția de la 1848, Costache Bălcescu este ales președinte de onoare pentru sărbătorirea acestui eveniment, dar și-a dat demisia datorită politizării acestor evenimente. Urmează în portret, Marghioala, născută la 1817, decedată la 1882. Soțul ei, Scarlat Geanoglu, era un tip de cămătar care a executat-o silit chiar pe soacra sa pentru împlinirea zestreii.

În expoziția permanentă a muzeului, mai găsim expus un desen ce îl înfățișează pe Barbu Bălcescu, fiind realizat de fiica sa Olga în anul 1875. Barbu Bălcescu a fost primar al Craiovei și o perioadă avocat al statului.

Mai puțin cunoscută publicului, este colecția de obiecte masonice. Nicolae Bălcescu, spirit liber al generației pașoptiste,

a inițiat și organizat societăți secrete, a întreprins demersuri, manifestându-și în mod clar dorința pentru reformarea structurilor social-politice și economice la Dunărea de Jos, în condițiile unor realități anacronice impuse de trei mari imperii create prin coercițiune².

Colecția masonică este alcătuită din bijuterii, insigne, însemne de grad sau asociative, medalii, plachete, obiecte de ritual, valori ce au aparținut unor personalități ilustre³.

O bisericuță de lemn de sfârșit de secol XVIII-a fost strămutată din localitatea Gâltofani, în parcul conacului, fiind înconjurată de arbori de esență rară.

Construcția conacului a început în 1828 de către Iancu Bălcescu și Zinca (mama lui Nicolae Bălcescu). Odată cu trecerea anilor, conacul a suferit o serie de transformări și renovări, astfel, în anul 1907 au fost executate lucrări ample de reconstrucție, prin dublarea clădirii, iar în anul 1913, i s-a adăugat un foișor de tip culă.

Strănepotul de frate al lui Nicolae Bălcescu, Radu Mandrea, a executat cele mai ample lucrări în perioada interbelică, între anii 1936 și 1939, când conacului i s-a adăugat etajul. Cu această ocazie, Radu Mandrea a așezat în cerdac o inscripție, gen pisanie, cu ocazia încheierii lucrărilor de reconstrucție (1939).

În 1938, sobele conacului sunt refăcute după schițele lui Radu Mandrea, la atelierul de ceramică de la închisoarea Văcărești.

În anul 1968, Consiliul Popular Județean Provizoriu Vâlcea, prin Comitetul Executiv, a emis decizia nr 67 din 15 aprilie, cu privire la înființarea Muzeului „Nicolae Bălcescu” din comuna Bălcești, județul Vâlcea.

Astfel, având în vedere referatul nr. 402 din 13 aprilie 1968 al Comitetului pentru Cultură și Artă Județeană Vâlcea, prin

² Cf., Pliant, *Valori memoriale masonice*, Memorialul Nicolae Bălcescu.

³ *Ibidem*.

care se arăta necesitatea înființării Muzeului „Nicolae Bălcescu”, în clădirea situată în comuna Bălcești - Vâlcea, în care a trăit și a conceput planul Revoluției de la 1848 și în baza art. 6, al. J și art 24 din legea nr.6/1957 a decis:

„Art.1. Începând cu data de 1 mai 1968 se înființează în comuna Bălcești, județul Vâlcea, Muzeul Nicolae Bălcescu, în clădirea în care marele revoluționar a trăit și a conceput planul Revoluției de la 1848.

Art.2. Clădirea se preia conform inventarului existent la data întocmirii procesului verbal de predare-primire ce se va încheia de Comitetul pentru Cultură și Artă al județului Vâlcea cu C.S.C.A.

Art.3. Muzeul Nicolae Bălcescu se constituie ca unitate de grad județean, subordonat Comitetului pentru Cultură și Artă al județului Vâlcea.

Art.4. Comitetul pentru Cultură și Artă al Județului Vâlcea se împuternicește cu ducerea la îndeplinire a prezentei decizii”.⁴

Către sfârșitul anilor 40 ai secolului XX, Radu Mandrea a donat conacul statului român pentru crearea unui așezământ cultural ce se va numi *Căminul Nicolae Bălcescu*.

Arhitectura conacului este eclectică, îmbinând stilul gotic cu cel brâncovenesc, utilul cu armonia. Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” și-a inaugurat expoziția de bază în anul 1968, reușind să pună în valoare bogatul și interesantul patrimoniu (inclusiv obiecte masonice expuse publicului în cadrul unor expoziții temporare).

Perioada de după 1990 se caracterizează printr-o instabilitate administrativă, muzeul având un lung proces civil cu Uniunea Scriitorilor care l-a revendicat în instanță, dar și cu Ministerul Culturii.

În perioada 1968-1991, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” a funcționat în subordinea Muzeului Județean Vâlcea,

⁴ Informații extrase din copia actului constitutiv al muzeului.

iar în anul 1991, muzeul a primit personalitate juridică proprie devenind Memorialul „Nicolae Bălcescu”.

Recent, Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu” i s-a aprobat o finanțare neramburabilă în valoare de 4,3 milioane euro, cu ajutorul căreia va fi amenajat un parc în incinta muzeului și se va reabilita întreg ansamblul. Informația mi-a fost furnizată de managerul muzeului profesor Antonie Chelcea, în luna noiembrie 2017. Proiectul va fi implementat începând cu anul 2018.

În ceea ce privește numărul de vizitatori în ultimii 5 ani se constată oscilații importante, atingând în 2017 un număr de 11265 vizitatori (figura nr.1).

În concluzie, în acest moment, important este ca proiectul de reabilitare a Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu” să fie dus la bun sfârșit, în acest mod dând un plus de valoare acestui muzeu de o importanță deosebită pentru istoria locală și națională.

Anexe

Foto nr. 1 Cărți și documente în expoziția permanentă din cadrul Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”

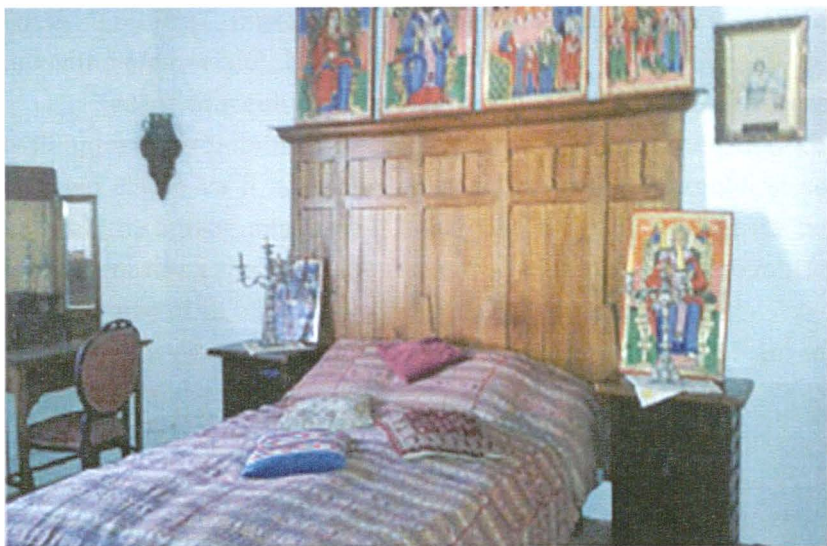

Foto nr. 2 Aspect din cadrul Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”
(Dormitorul Zîncăi)

Foto nr. 3 Expoziția de artă (Sala Zoe Mandrea) organizată în cadrul
Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”

Foto nr. 4 Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”
din comuna Nicolae Bălcescu, județul Vâlcea

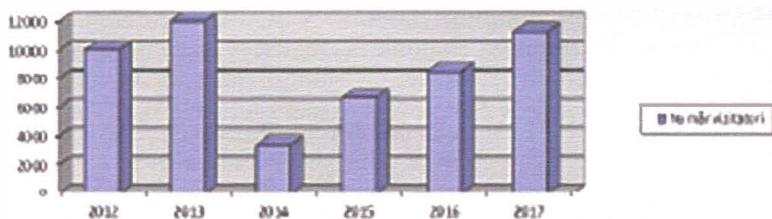

Figura nr. 1
Evoluția numărului de vizitatori la Memorialul „Nicolae Bălcescu” în
perioada 2012-2017

MATRICE SIGILARE CARE AU APARTINUT GUVERNULUI PROVIZORIU ȘI LOCOTENENȚEI DOMNEȘTI A ȚĂRII ROMÂNEȘTI (1848)

*Dr. Laurențiu-Ștefan SZEMCOVICS,
Arhivele Naționale ale României*

Résumé

Dans l'article *Matrices des sceaux qui ont appartenu au Gouvernement provisoire et à la Lieutenance royale de la Valachie (1848)*, l'auteur présente trois pièces qui proviennent des Archives nationales historiques centrales de Bucarest, de la collection „Matrices sigillaires”. Ces matrices sigillaires à l'aide desquelles on imprime le sceau sur les documents, ont des formes rondes, sont confectionnées en laiton, sont gravées en excision et en incision, ont des dimensions variables et ont sur leur emblème les armoiries héraldiques de la Valachie en particulier. On analyse les meubles de l'emblème des ces matrices sigillaires.

Mots-clés: Archives nationales, matrices sigillaires, armoiries, Valachie, meubles.

La Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, în colecția de matrice sigilare¹, sunt trei piese care au aparținut, în 1848, Guvernului provizoriu și Locotenenței domnești a Țării Românești. Aceste matrice, care imprimau sigiliul² pe documente, au forma rotundă³, sunt confecționate din alamă, sunt gravate în excizie și în incizie⁴, au dimensiuni variabile și au în emblemele⁵ lor stema heraldică a Țării Românești, precum și alte elemente introduse de revoluționarii pașoptiști: securile consulare romane⁶, torța⁷, ramura de măslin⁸ și balanța⁹.

¹ Denumim matrice sigilară obiectul confecționat din material dur care, având gravate o reprezentare și un text ce-l individualizează pe posesor, servește la realizarea amprente sigilare; Damian P. Bogdan, *O străveche matrice de pecete românească*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, I, 1956, p. 245; Maria Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric. Album sigilografic*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 5.

² Sigiliul este amprenta rămasă pe suportul documentului (în ceară, hârtie, soluție de aur, tuș sau fum) în urma aplicării matricei sigilare ce poartă o emblemă și un text menit a individualiza posesorul; sigiliul este principalul mijloc de garantare a secretului și de asigurare a autenticității actului; *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, colectiv de autori, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 213-218.

³ Sigiliile rotunde, cu forma considerată fundamentală, reprezintă autoritatea; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, Maria Dogaru, *Tezaur sfragistic românesc. I. Sigiliile emise de cancelaria domnească a Țării Românești (1390-1856) – Trésor sfragistique roumain. I. Les sceaux emis par la chancellerie princière de la Valachie (1390-1856)*, Editura Ars Docendi, București, 2006, p. 64.

⁴ Gravarea sigiliilor = se poate face în adâncime (*incizie*), pentru sigilarea în ceară sau cocă, ori în relief (*excizie*), pentru sigilarea în tuș sau fum; *Dicționar al științelor speciale*, p. 128.

⁵ Emblemă = reprezentarea gravată pe suprafața unui sigiliu; *Dicționar al științelor speciale*, p. 109.

⁶ Simbol al ordinii.

⁷ Simbol al culturii.

⁸ Simbol al păcii.

⁹ Simbolizează echitate, justiție, echilibru.

I. Matrice sigilară rotundă (34 mm), confecționată din alamă, gravată în incizie, având în câmp¹⁰ prima reprezentare a guvernului provizoriu de la 1848: acvila¹¹ redată în întregime și din față, cu aripile¹² deschise, încoronată cu o coroană închisă¹³ terminată cu glob crucifer¹⁴, cu capul întors spre aripa dreaptă (dispusă în pal¹⁵), purtând în cioc, așezată oblic, în bandă¹⁶, o cruce¹⁷ latină¹⁸ și ținând

¹⁰ Câmp sigilar = suprafața pe care se gravează emblema și legenda unui sigiliu; *Dicționar al științelor speciale*, p. 71.

¹¹ Acvila = pasăre de pradă din clasa șoimilor, cu ciocul lung și recurbat, picioare robuste, unghii ascuțite, vedere pătrunzătoare și anvergura foarte întinsă; acvila este reprezentată cu ciocul deschis și aripile deschise (Cte Alph. O'Kelly de Galway, *Dictionnaire archéologique et explicatif de la science du blason*, tome I, Bergerac, Imprimerie générale du Sud-Ouest, 1901, p. 6); este simbolul regalității, al măreției, al generozității și al recunoștinței; G. de L. T^{'''}, *Dictionnaire héraldique, contenant tout ce qui a rapport à la science du blason, avec l'explication des termes; leurs etymologies, & les exemples nécessaires pour leur intelligence, suivi des Ordres de Chevaleries dans le Royaume et de l'Ordre de Malthe*, Paris, Lacombe, MDCCLXXIV, p. 11.

¹² Aripă = simbol al avântului; indică facultatea cunoașterii, o eliberare și o izbândă; Jean Chévalier, Alain Ghéerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 1 (A-D), Edit. Artemis, București, 1994, p. 141-143.

¹³ Coroană închisă = coroana formată dintr-un cerc frontal de care se prind mai multe arcuri ce se unesc în partea superioară; de obicei este dotată cu pietre prețioase și terminată printr-un glob cruciger; *Dicționar al științelor speciale*, p. 90.

¹⁴ Glob crucifer = sferă suprapusă de o cruce care se găsește în vârful coroanelor închise, în mâna unor personaje sau deasupra unor scuturi; este însemn al puterii suverane, atribut al suveranității. În heraldica românească globul crucifer este întâlnit în stemele Țării Românești, în armele Moldovei și armeriile statului român. Sfera simbolizează pământul, iar crucea de pe sferă simbolizează dominația creștină asupra lumii; *Dicționar al științelor speciale*, p. 127; Paola Rapelli, *Simboluri ale puterii și mari dinastii*, Monitorul Oficial, 2009, p. 40-41.

¹⁵ Palul = piesă onorabilă și este obținut prin trasarea a două linii verticale în centrul scutului; *Dicționar al științelor speciale*, p. 186.

¹⁶ Banda = piesa onorabilă a scutului realizată prin trasarea a două diagonale din colțul drept superior spre colțul stâng inferior, formând o fâșie ce este reprezentată în alt smalt decât câmpul. Conform cerințelor artei heraldice, banda trebuie să ocupe circa $\frac{1}{3}$ din lățimea scutului; *Dicționar al științelor speciale*, p. 52.

¹⁷ Crucea = simbolizează axa lumii și punctul de intersecție dintre figurile geometrice fundamentale reprezentate de cerc (cerul) și pătrat (pământul). Are și un simbolism spațial, deoarece brațele corespund celor patru puncte cardinale. Provine din cuvântul latinesc *cruce(m)*, „caznă”; Matilde Battistini, *Simboluri și alegorii*, Monitorul Oficial, 2008, p. 144.

¹⁸ Cruce latină = cruce care are piciorul de cel puțin de două ori mai lung decât

în gheara dreaptă buzduganul¹⁹, în cea stângă sabia²⁰. Pasărea este plasată peste două securi consulare romane încrucișate în săritoare²¹. În exergă²², mărginită la exterior de un cerc liniar, legenda²³: **Guvernul provizoriu 1848 iun. 9.**²⁴

celelalte trei brațe din partea de sus care sunt egale; Silviu Andrieș-Tabac, *Tipologia crucii heraldice*, în „Analecta Catholica”, IV, 2008, Chișinău, 2010, p. 103.

¹⁹ Buzdugan = figură heraldică artificială din categoria armamentului, înfățișată ca o măciucă cu mâner, folosită în vechime ca armă de luptă și utilizată ca însemn al puterii, exprimând suveranitatea sau deținerea unei dregătorii; *Dicționar al științelor speciale*, p. 57.

²⁰ Sabia = este emblema nobileței, a curajului și a victoriei; sabia a fost adoptată de persoanele care au săvârșit acte de valoare; Cte Alph. O’Kelly de Galway, *op. cit.*, p. 220.

²¹ Săritoarea = piesa onorabilă a scutului care se realizează prin suprapunerea benzii cu bara; *Dicționar al științelor speciale*, p. 186.

²² Exergă = spațiul de la marginea câmpului sigilar, de obicei cuprins între două sau mai multe cercuri (ce pot fi liniare, șnurate, perlate, etc.), în care se gravează textul legendei; *Dicționar al științelor speciale*, p. 111.

²³ Legendă = textul scris, de obicei la marginea spațiului sigilar, circular de la dreapta spre stânga, indicând numele și atributele posesorului; *Dicționar al științelor speciale*, p. 153.

²⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Matrice sigilare*, nr. 6034; Emil Vîrtosu, *Tipare sigilare domnești din secolul al XIX-lea (Țara Românească)*, în „Studii și Cercetări de Numismatică”, I, 1957, p. 336, 337; Maria Dogaru, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor folosite de Guvernul Provizoriu și Locotenența Domnească (9 iunie-13 septembrie 1848)*, în „Revista Arhivelor”, nr. 2, 1968, p. 267; eadem, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric. Album sigilografic*, p. 109, 110.

Cu ajutorul acestei matrice sigilare s-a imprimat, cu tuș negru, sigiliul și pe apelul Guvernului provizoriu către proprietarii de moșii, privitor la împrăștierea țăranilor, document pe care îl redăm, mai jos, atât transliterat, cât și sub formă de reproducere.

ÎN NUMELE POPORULUI ROMÂN **DREPTATE, FRĂȚIE**

*Guvernul provizoriu către toți proprietarii
de moșie.*

Fraților!

Cei care s-au sculat în numele dreptății și a frăției, n-au putut avea cuget să năpăstuiască pe nici una din clasele societății. Ei știeau că precum nu e drept a perde cei mai mulți pentru cei mai puțini, asemenea nu se cuvine a pierde voi, cei mei puțini, pentru frații noștri săteni cei mai mulți, căci această ar fi silnic. Nu ascultați dar fraților viclenele imputații și dușmanele înștiințări ce respândesc gurele mincinoase a acelor ce cu păreri de rău au văzut veselia publică și nădejile frumoase ce pun patrioții în glorioasa revoluție din 11 iunie. Fraților! Nimeni n-a putut avea în gând a vă răpi moșiile. Popolul român voește ca săracii săteni, care până acum au purtat toate greutățile țării prin munca lor, și care de atâtea veacuri au lucrat moșiile și le au îmbunătățit, și au hrănit pe strămoșii voștri, să aibă și ei drept la o părticică de pământ. Acea părticică și acum este lăsată pentru hrana lor, dar țăranii plătescu pentru dânsa o arendă foarte împovărătoare de la Regulament încoace. Ei plătescu clacă, iobăgie, dijmă. Acum patria, recunoscătoare către frații noștri săteni, au hotărât principul și a consfințit prin jurământ ca să scape pe fratele sătean de robia clăcii, și a iobăgiei, însă patria, ca o mumă bună a tuturilor, nu voește ca această măsură de înfrățire să fie spre

paguba proprietarilor; de aceia guvernul provizoriu declară, ca să fie în cunoștința tutulor, atât a fraților săteni, cât și a fraților proprietari, că, deși s-a hotărât și s-a jurat sfințenia prințipatului, însă până când nu se va aduna obșteasca adunare constituantă care să chibzuiască și să hotărască cum se cuvine ca stăpânirea să despăgubească pe proprietari, pentru desființarea drepturilor de care se bucurau ei până acuma, până atunci nu e drept nici nu este ertat ca sătenii să înceteze de a răspunde proprietarilor sau arendașilor de moșii, toate drepturile proprietărești ca și până acum. Și voi, proprietarilor de moșii, înțelegeți fraților duhul veacului și nu vă împotriviți fericirii publice pe o bănuială rău întemeiată că vi s-ar primejdui proprietatea. Așteptați până la obșteasca adunare unde toate stările vor avea glasul lor și care în înțelepciunea sa și prin o lungă și serioasă desbatere va chibzui și va afla mijloace pentru despăgubirea ce dreptatea cere a vi se face. Nu dați dar crezământ mincinoaselor uneltiri a vrășmașilor patriei; și fiți siguri că din veniturile mănăstirilor închinat și din domeniurile statului și din contribuția generală a tutulor fiilor patriei se vor alcătui fonduri îndeștule pentru o bancă națională ca să putem scăpa de rușinea robiei ce se numește clacă și iobăgie, și să ajungem la înfrățirea cea adevărată fără paguba nimului.

Domnul ministrul din lăuntru este însărcinat a publica aceasta în toată țara spre știința tutulor proprietarilor de moșii.

Membrii guvernului provizoriu

Neofit, mitropolitul Ungrovlahiei, Ioan Eliad, Generalul Tell,
Gheorghe Magheru, Ștefan Golescu.

Secretarii: Ioan C. Brătianu, A. G. Golescu, C. A. Roseti.

București, anul 1848, iunie 16.¹

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Bălcescu Nicolae*, doc. nr. 2.

II. Matrice sigilară rotundă (39 mm), din alamă, gravată în incizie, având în emblemă acvila redată în întregime și din față, cu aripile deschise și cu zborul în jos², cu capul spre aripa dreaptă, ținând în cioc o cruce labată³ poziționată în bandă, stând cu picioarele pe o făclie încrucișată, în săritoare, cu o ramură de măslin de care atârână o balanță cu talgerele în echilibru. Deasupra păsării este deviza revoluționară: **DREPTATE – FRĂȚIE**. În exergă, mărginită la exterior de două cercuri liniare, legenda: ***LOCOTENENȚA DOMNEASCĂ A ȚERII ROMÂNESCI**.⁴

² Zbor în jos = se spune aripilor unei acvile, atunci când extremitățile lor tind spre baza scutului; Cte Alph. O'Kelly de Galway, *op. cit.*, p. 474.

³ Cruce labată = crucea la care extremitățile se lărgesc; W. Maigne, *Abrégé méthodique de la science des armoiries suivi d'un glossaire des attributs héraldiques, d'un traité élémentaire des ordres des chevalerie et de notions sur les classes nobles, les anoblissements, l'origine des noms de famille, les preuves de noblesse, les titres, les usurpations et la législation nobiliaires*, Paris, Garnier frères, Libraires-Éditeurs, 1860, p. 55.

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Matrice sigilare*, nr. 6035; Emil Vîrtosu, *op. cit.*, p. 340-341; Maria Dogaru, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor folosite de Guvernul Provizoriu și Locotenența Domnească (9 iunie-13 septembrie 1848)*, p. 269; eadem, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric. Album sigilografic*, p. 111-112.

III. Matrice sigilară rotundă (40 mm), din alamă, gravată în excizie, având în emblemă o reprezentare asemănătoare cu cea de mai înainte. În exergă, mărginită la exterior de un cerc liniar, legenda: * **LOCOTENENȚA DOMNEASCĂ A ȚERII ROMÂNEȘCI.**⁵

⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Matrice sigilare*, nr. 6036.

UN MODEL UMAN DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA: ROMÂNUL NICOLAE BĂLCESCU

Prof.dr. Ion SOARE

Președinte Forumul Cultural al Râmnicului

Mărturisit sau nu, conștient sau mai puțin rațional, fiecare ființă omenescă are nevoie, încă din prima copilărie, de un model pe care să-l urmeze.

Modelele îi vor defini, ulterior, întreaga viață și își vor pune pecetea asupra dezvoltării și devenirii ulterioare.

În mod obișnuit, se spune – mai ales de către sceptici și de amatorii de senzațional – că astăzi tinerii nu ar mai avea modele pe care să le urmeze. Există, însă, destule exemple demne de urmat în societatea contemporană (românească, dar nu numai), dar – din păcate – acestea nu sunt suficient mediatizate, întrucât nu produc suficient „rating” în comparație cu exemplele negative. Pe de altă parte, modelele pot fi căutate – și găsite – în trecutul nostru istoric, așa cum cândva Eminescu opunea prezentului decăzut, nobilul exemplu al lui Mircea cel Mare. Un model asemănător a fost oferit țării sale, Europei și lumii întregi, de către marele istoric și revoluționar patriot NICOLAE BĂLCESCU, de la a cărui naștere s-au împlinit recent două secole.

Instituțiile statului – Prefectura Județului Vâlcea, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”, Serviciul Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale ș.a., precum și Societatea Civilă – Forumul

Cultural al Râmnicului, Asociația Seniorilor din Educație, Știință și Cultură etc., au sărbătorit în mod corespunzător evenimentul. Astfel, în ziua de 28 iunie 2019, în organizarea Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, a Consiliului Județean Vâlcea și a Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”, la muzeul care poartă numele istoricului, s-a desfășurat – sub genericul „Acasă la Bălcescu” – întâlnirea anuală a instituțiilor care îl au ca patron spiritual pe prestigiosul istoric și revoluționar. A doua zi - 29 iunie - , în același cadru pitoresc al fostului conac al Bălceștilor, s-a desfășurat Simpozionul Național „Nicolae Bălcescu – 200 de ani de la naștere” (moderator: Ionuț Săraru), cu participarea unor cunoscuți istorici, cercetători și oameni de cultură: dr. Nicolae Mihai din partea Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, ing. Doina Glăvan - șefa Serviciului Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale, dr. Laurențiu Ștefan Szemkovics din cadrul Arhivelor Naționale, dr. Florin Epure - directorul Direcției pentru Cultură și Patrimoniul Național Vâlcea, Valentin Hănulescu - muzeograf la Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”; prof. dr. Ion Soare – din partea Forumului Cultural al Râmnicului; în context, cunoscutul bălcescolog Horia Nestorescu-Bălcești a prezentat două cărți dedicate celui sărbătorit: *Chipul lui Bălcescu - studiu, catalog și album*, autor fiind Adrian Cerbu, și *Bălcescu – Studii și articole*.

În ziua de 25 iulie, în Sala de expoziții a Serviciului Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale (gază și organizator), în cadrul Programului manifestărilor dedicate Imnului Național, s-au desfășurat lucrările unui alt simpozion, intitulat „Bicentenarul NICOLAE BĂLCESCU. Rolul generației pașoptiste în revoluția de la 1848”. Despre rolul și însemnătatea lui Nicolae Bălcescu în istoriografia românească, a vorbit cercetătorul prof. dr. Gheorghe Dumitrașcu. Alți istorici au prezentat alocuțiuni despre: *O călătorie a lui Nicolae Bălcescu la mănăstirile vâlcene* (Dr. Florin Epure),

„Revoluția exilată”. *Generația pașoptistă și marile puteri europene (1849-1859)* (Dr. Dragoș Teodorescu), *Generalul Gh. Magheru, personalitate a Revoluției de la 1848* (Dr. Ionela Dinescu), *Sub steagul românismului* (Valentin Hănulescu, Memorialul „Nicolae Bălcescu”); cercetătorul dr. Ion Soare a relevat calitatea de modele a unui eveniment - Revoluția de la 1848 din Muntenia (care învinsese și, poate, ar fi rezistat, dacă n-ar fi intervenit forțele armate imperiale!), a unui Imn Național – *Deșteaptă-te, Române!* (care a învins timpul!) și a unui mare istoric și revoluționar patriot – Nicolae Bălcescu. Au impresionat instituția Prefecturii și prefectul însuși – dl Col. Florian Marian, care nu numai că a compărut în calitate de organizator principal, dar a și găsit cuvinte calde, sincere și avântate, în alocuțiunea sa despre evenimentele și personalitățile evocate.

Desigur, acestea au fost numai câteva dintre manifestările care au marcat Centenarul nașterii lui Nicolae Bălcescu. Spre lauda vâlcenilor, într-o serie de alte instituții și localități vâlcene, s-au desfășurat frumoase și vibrante manifestări, care au avut în centrul lor această personalitate exemplară a istoriei noastre și a Vâlcii însăși.

Viața acestui „Suflet al revoluției de la 1848 din Țara Românească”, după supranumele dat de către istorici, a fost una pilduitoare din toate punctele de vedere. De mic copil, a manifestat o curiozitate și o dorință puțin comune de a acumula cunoștințe din cât mai multe domenii, în special din istoria neamului – știință pentru care va face o pasiune ardentă ce nu-l va părăsi până în ultimele clipe ale vieții. Când în 1832, mergea la Colegiul „Sfântul Sava” din București, el avea deja cunoștințe solide dintr-o serie de domenii – citirea, scrierea, aritmetica, geografia și istoria -, pe care le acumulase de la un dascăl grec angajat de părinți. La Colegiu, îl va avea coleg pe Ion Ghica, iar printre profesori – pe Ion Heliade

Rădulescu. A intrat în legendă, ca însuși personajul respectiv, episodul relatat de Ion Ghica, renumitul epistolier, când, în urma unei altercații cu „un găligan de școlar cât un bivol”, pe foile căzute și risipite în încăierare, scriitorul a putut să citească aceste însemnări: „Petru Maior spune...” ; „Fotino zice...” ; „Din Constantin Căpitanul...” ; „După logofătul Radu Greceanu...”. Erau, acestea, dovezi certe ale seriozității și scrupulozității cu care cercetătorul în devenire studia cronicile și alte documente, în vederea elaborării viitoarelor sale studii de istorie. Din punctul acesta de vedere, Nicolae Bălcescu poate servi drept model de metodă, conștiinciozitate și onestitate auctorială, spre deosebire de unii amatori, compilatori și chiar plagiatori din zilele noastre!

Posibilitățile financiare (limitate, totuși!) ale familiei nu i-au îngăduit istoricului să urmeze studii universitare, așa cum și-ar fi dorit, dar va deveni un autodidact fervent și organizat. Totodată, imediat după absolvirea Colegiului „Sfântul Sava”, va trebui să se înscrie ca iuncher în armata română, calitate de care se va achita cu multă conștiinciozitate. Funcția îl va stimula și îl va ajuta, mai târziu (1844) să scrie renumitul studiu (apărut în revista „Propășirea” a lui Kogălniceanu și Alecsandri) *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Prințipatului Valahiei și până acum*, mult apreciat de Iorga însuși, care îl va considera „un minunat capitol de istorie care n-ar da tocmai rău nici sub condeiul unui istoric de azi”. Într-adevăr, Bălcescu poate fi considerat printre primii noștri istorici autentici, cu un mare respect pentru documentul scris și pentru adevărul istoric, pentru rolul și însemnătatea acestei discipline în educația tineretului. „Istoria este cea dintâi carte a unei nații” - este o cunoscută apreciere, cu valoare de aforism, aparținând lui Bălcescu; ea ar putea și ar trebui să figureze ca motto, pe fiecare manual și tratat de istorie.

Se poate constata că încă din adolescență, el a îmbinat studiul și munca de cercetător, cu activitatea practică. Altruist și

cu un mare simț de dreptate, viitorul revoluționar era tot ce poate fi mai opus individualismului, egoismului exacerbat și intereselor de grup. El n-a urmărit niciodată să obțină foloase materiale pentru el sau pentru apropiatii lui; toate resursele și activitățile sale, le-a închinat poporului din care se trăgea și patriei sale. Dragostea pentru țară, concepțiile și demersurile sale factuale dovedind un naționalism de profunzime, dar discret, nu au făcut niciodată din el un xenofob, necum un iredentist. Din punctul acesta de vedere, Bălcescu s-a dovedit superior multora dintre contemporanii săi. Atitudinea, concepțiile și demersurile sale vizionare s-au manifestat în timpul revoluției de la 1848 – când a vrut să-i împace pe revoluționarii maghiari conduși de Kossuth, cu cei români, împotriva trupelor imperiale, a împilatorilor străini.

După înfrângerea revoluțiilor din Țările Române, Bălcescu s-a exilat la Paris, unde a încercat să coaguleze forțele revoluționare aflate în exil, pentru întemeierea unei confederații europene care să lupte în continuare împotriva dominației și asupririi de orice fel. A murit, se știe, departe de casă, fără a fi reușit să-și mai vadă o dată patria pentru care își sacrificase sănătatea și întreaga viață. Au rămas memorabile cuvintele sale scrise spre sfârșitul vieții:

„Sufletu-mi te slăvește, încă, înzeită libertate și cred că va veni ziua fericită, ziua izbândirii, când omenirea întreagă se va scula și va sfâșia acest vâl și dușmanii se vor împietri la vederea chipului tău de lumină. Atunci nu va mai fi niciun om rob, nici nație roabă, nici om stăpân pe altul, nici popor stăpân pe altul, ci domnia Dreptății și Frăției. Aceste cuvinte ce odată le-am dat deviză nației mele, vor domni lumea.

Vai, nu voi avea nevoie de a vedea această zi, dar și eu asemenea am muncit și am pătimit pentru dreptate și cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn închinat ție, țara mea mult dragă”!

„REVOLUȚIA EXILATĂ”. GENERAȚIA PAȘOPTISTĂ ȘI MARILE PUTERI EUROPENE (1849-1859)

*Prof.dr. Dragoș TEODORESCU,
Serviciul Județean al Arhivelor Naționale – Vâlcea*

Prezența armatei ruse în Moldova, încă de la începutul verii anului 1848, precum și sfârșitul Revoluției în Muntenia, prin intervenția militară otomană, în toamna aceluiași an, au creat condițiile unui regim de ocupație, precum și a numeroase acțiuni contrarevoluționare, cărora cele două principate le-au fost supuse.

Una din aceste acțiuni a fost și expulzarea revoluționarilor români, exilul unora dintre ei durând aproape un deceniu, iar alții, precum Nicolae Bălcescu sau Ion Voinescu II, murind departe de țară. În pofida acestor obstacole, fruntașii pașoptiști (cei care reprezentau, potrivit expresiei istoricului Nicolae Mihai, „revoluția exilată”) au continuat să spere, având convingerea izbucnirii unei revoluții viitoare, rezultată dintr-o alianță europeană și în care popoarele aveau să fie unite „prin dreptul de fraternitate care trebuie să domnească la toate națiunile, sub toate culorile Universului”¹, potrivit expresiei lui Nicolae Iorga. Convins într-o reluare a luptei, Nicolae Bălcescu cerea, în 1850, românilor să aștepte „cu răbdare ziua preursită”, „ceasul rădicării generale”².

¹ N. Iorga, *Mărturii istorice privitoare la viața și domnia lui Știrbei Vodă*, p. 334.

² N. Bălcescu, *Opere*, ed. Gh. Zane și Elena Gh. Zane, 2, București, 1982, p. 113.

Însă, mai întâi lovitura de stat din 2 decembrie 1851 din Franța și mai ales eșecul insurecției de la Milano, în februarie 1853, aveau să pună capăt, treptat, iluziilor lor.

De fapt, principala problemă a exilaților revoluționari a fost menținerea unității lor. Ei erau răspândiți în diverse zone ale Europei, dar nu atât distanțele mari, cât lipsa unei unități politico-ideologice îi separa. Plecarea din țară a accentuat anumite divergențe, conturate atât în perioada Revoluției, cât și din pozițiile lor diferite privind activitatea în exil.

Aceste nuanțe regăsite în discursul și acțiunile exilaților sunt, în opinia istoricului Nicolae Mihai, influențate de câțiva factori: „plasarea acestora la distanță față de națiunea a cărei calitate de reprezentanți autentici o revendică permanent, dispersarea lor pe teritoriul mai multor state (Franța, Imperiul Turc, Imperiul Austriac), (...) faptul că rămân dependenți politic, mai puțin economic, de statele în care au ales să se așeze”³. Membrii marcanți ai fostului guvern revoluționar nu s-au putut impune ca for conducător, iar Ion Heliade Rădulescu a intrat în conflict cu majoritatea celorlalți exilați, sfârșind prin a se retrage, în 1851, în insula Chios. Ion Ghica, abordând o poziție moderată, a dobândit de la Imperiul Otoman dreptul de a rămâne la Constantinopol, dar el nu s-a mai înțeles cu C. A. Rosetti și nici chiar cu bunul său prieten, Nicolae Bălcescu.

Conform istoricului Nicolae Mihai, aceste disensiuni, destul de clare, din cadrul emigrației române se puteau repercuta negativ „chiar și asupra unei eventuale memorări narative a revoluției”⁴. Nicolae Bălcescu afirma, de altfel, că era mai bine să fie strânse mărturii decât să se scrie o lucrare oficială: „am fost și

³ Nicolae Mihai, *Revoluție și mentalitate în Țara Românească (1821-1848). O istorie culturală a evenimentului politic*, Edit. Aius PrintEd, Craiova, 2010, p. 297.

⁴ Nicolae Mihai, *Revoluție și mentalitate în Țara Românească (1821-1848). O istorie culturală a evenimentului politic*, Edit. Aius PrintEd, Craiova, 2010, p. 299.

sunt contra ideii”, spunea acesta, într-o scrisoare adresată lui Ioan Ghica, la 16 februarie 1850, „d-a tipări atât socoteli, cât și istorii și acuzații despre revoluție, căci cu aceste nu putem decât a ne face rău noastră înșine, făcându-ne de ocară unii pe alții”⁵. Era, astfel, prezentat Ion Heliade Rădulescu ca un exemplu negativ în acest sens, care a publicat o lucrare „foarte ticăloasă și plină de minciuni și contraziceri”⁶

Realizarea unității, în primul rând a celor două principate, dar totodată și a românilor din Imperiul Habsburgic, cu gândul apoi al unificării viitoare a celor două Românii, cum o mărturisea Bălcescu lui Ion Ghica, avea să rămână principalul obiectiv, celor două Românii trebuind să li se adauge, la un moment dat, și o Basarabie eliberată de stăpânirea Rusiei. Obstacolele rezultau, însă, din ezitățile unora privind aderarea la cauza generală a revoluției, ori a celor care respingeau cauza unei republici democratice și sociale⁷. Din divergențele acestea ideologice a rezultat și instabilitatea diferitelor încercări de grupare a pașoptiștilor, mai întâi o conducerea unică moldo-munteană (N. Golescu și N. Ghica), apoi desemnarea lui C. Negri în fruntea emigrației, urmată de constituirea unui Comitet democratic român la Paris și, în sfârșit, crearea Asociației române pentru conducerea emigrației, având în frunte un comitet în care au fost efemer strânși N. Bălcescu, Magheru, Rosetti, D. Brătianu și chiar moderatul I. Ghica.

În toamna anului 1850, a fost alcătuită Comisia de propagandă, din care făceau parte Nicolae Bălcescu, Vasile Mălinescu și Dumitru Brătianu, dar nici acest organism nu a depășit o existență de câteva luni. În 1851, însă, încercările de a se ajunge la o înțelegere cu emigrația revoluționară maghiară au

⁵ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. IV, ed. critică de G. Zane, București, 1964, p. 271. Apud Nicolae Mihai, *op. cit.*, p. 299.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Al. Cretzianu, *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, 1, București, 1933, p. 295.

impus regrouparea Comitetului Revoluției din 1848, din care au fost eliminați Heliade-Rădulescu și Costache Bălcescu⁸. Această asociație a aderat la Comitetul Democratic Central European de la Londra.

În paralel, s-a constituit, la Paris, în februarie 1851, o societate a tinerilor studenți, denumită „Junimea Română”, care continua tradițiile societății din anii premergători Revoluției din 1848. Nicolae Bălcescu s-a implicat, în 1850, la Londra, în proiectul constituirii unui comitet secret, menit să unească revoluționarii din centrul și estul Europei, acesta luând naștere, 6 luni mai târziu, prin implicarea italianului Mazzini, a francezului Ledru-Rollin, a germanului Ruge și a polonezului Darasz⁹.

Revoluționarii exilați au avut legături cu personalități politice, mai ales din Franța și Marea Britanie. Unii dintre ei au dorit chiar înființarea unei federații cu națiunile oprite învecinate, în primul rând polonezii și maghiarii, dar negocierile purtate cu ultimii, începând din 1849 și în care s-a implicat mai ales Bălcescu, n-au fost până la urmă încununate de succes din pricina pozițiilor divergente, Kossuth pronunțându-se pentru o confederație de state și nu pentru o federație a națiunilor¹⁰.

Dacă între revoluționarii moldoveni și Grigore Ghica s-au stabilit relații de conlucrare chiar de la începutul domniei acestuia, cu Știrbei situația s-a prezentat cu totul diferit. Intensitatea procesului revoluționar în Muntenia, acțiunile cu caracter local care au continuat până în primăvara lui 1849, dar mai ales poziția politică conservatoare a noului domn n-au contribuit la realizarea unei înțelegeri.

Știrbei nu a acceptat decât revenirea în țară a câtorva revoluționari, pe care îi considera „pocăiți” (N. Kretzulescu, în

⁸ Academia Română, *Istoria românilor*, vol. VII, tom I, Edit. Enciclopedică, București, 2003, p. 419.

⁹ *Ibidem*, p. 420.

¹⁰ *Ibidem*.

1849 și C. Filipescu, în 1851), dar a respins pe cei care refuzau să se supună, inclusiv pe Nicolae Bălcescu, aproape muribund, în toamna lui 1852¹¹.

Evenimentele din anii următori, în primul rând Războiul Crimeii și ocupația militară a Principatelor (de ruși, otomani și, în cele din urmă, de austrieci), au avut consecințe importante și în ceea ce privea exilații revoluționari români. Inițial, a fost luată în considerare o reluare a luptei printr-o acțiune a unor voluntari în munți, care, potrivit lui Ștefan Golescu, trebuia „să dea pricină la un resbel”. George Adrian, unul dintre cei mai pricepuți militari din rândul revoluționarilor trăind în emigrație, a întocmit lucrarea *Idee răpede despre rășbelul de partizani...* (Bruxelles, 1853) și, totodată, făcându-se apel, în primul rând, la exilații de profesie militari, s-a căutat să se organizeze un corp de luptători români. Ștefan Golescu, C.A. Rosetti și D. Brătianu au luat calea Dunării și cu aceleași intenții s-au deplasat, spre Constantinopol și Peninsula Balcanică, A.G. Golescu, I.I. Filipescu, V. Mălinescu și alții¹². Între Ion Ghica și C.A. Rosetti dialogul a fost reluat, cel dintâi cerând a fi lăsat deoparte stindardul „revoluționar”, păstrându-se doar cel „național” (conform precizărilor istoricului Cornelia Bodea).

O stare de agitație a fost provocată și întreținută în Muntenia și mai ales în Oltenia, frământări fiind constatate și în Moldova. Țăranii și grănicerii chemați la luptă s-au ridicat, trecând la Vidin, solicitând sprijin pentru angajarea lor în luptă, în timp de colonelul I. Solomon a supus la crunte represalii pe insurgenții din județele Dolj și Mehedinți. Înăbușite în ianuarie 1854, aceste frământări au reizbucnit în primăvară, demonstrând măsura în care mulțimile rămăseseră credincioase cauzei Revoluției¹³.

¹¹ *Ibidem*, p. 421.

¹² Academia Română, *Istoria românilor*, vol. VII, tom I, Edit. Enciclopedică, București, 2003, p. 425.

¹³ *Ibidem*.

Conflictele dintre Heliade Rădulescu și ceilalți frunțași pașoptiști, lipsa unei susțineri din partea otomană a planurilor de luptă românești, ca și presiunile austriece au dus până la urmă la nereușita acestor planuri de eliberare. Un alt element care a contribuit la insucces a fost și adversitatea dintre exilați și Știrbei. Dintre revoluționari, el nu a acceptat, în noiembrie 1854, decât revenirea preotului Radu Șapcă; acestuia avea să i se adauge apoi, în primăvara 1855, Ioan Bălăceanu și, în anul următor, I.I. Filipescu¹⁴.

În schimb, reîntorși în Occident, foștii frunțași ai Revoluției aveau să întreprindă o susținută campanie în interesul cauzei românești, la Paris fiind organizată o adevărată cancelarie de propagandă.

După 1856, exilații revoluționari și studenții români, aflați în permanentă legătură cu cei din Principate, primind și fonduri din țară, acționau în presa apuseană, tipăreau și răspândeau broșuri, făcând prezentă „problema românească”. Vasile Boerescu a pledat cu argumente juridice pentru dreptul de stat suveran al viitorului stat român în broșura *La Roumanie d'après le Traité de Paris du 30 mars 1856*, iar, în Franța, au sosit Ioan A. Cantacuzino și Anastase Panu, mandatați de unioniștii moldoveni pentru a conlucra cu exilații în acțiunile propagandistice în favoarea Unirii¹⁵. Tot în toamna lui 1856, exilații au organizat mitinguri la Manchester, Birmingham și Brighton, pentru a contribui la schimbarea pozițiilor antiunioniste pe care începuse să se situeze guvernul britanic, începând din vara lui 1856. La începutul lunii noiembrie, a sosit la Bruxelles Nicolae Ionescu pentru a edita foaia „L'Etoile du Danube”, prin care „Steaua Dunării” și-a continuat apariția, acționând propagandistic atât în Occident, cât și în Moldova, unde se reușea a fi transmisă¹⁶.

¹⁴ *Ibidem*, p. 426.

¹⁵ *Ibidem*, p. 446.

¹⁶ Academia Română, *Istoria românilor*, vol. VII, tom I, Edit. Enciclopedică, București, 2003, p. 447.

În vara anului 1857, ultimii frunțași pașoptiști s-au reîntors în țară, obținând pentru aceasta consimțământul Porții Otomane, după ce, câteva luni, au trebuit să-l aștepte la frontiera dunăreană. Ei s-au bucurat de o primire entuziastă din partea celor care slujiseră cauza Revoluției. Frunțașii radicali au preluat atât conducerea mișcării unioniste din Țara Românească, cât și principalul organ de presă al acesteia. C. A. Rosetti a devenit redactorul-șef al „Concordiei”, căreia i-a schimbat denumirea în „Românul”, primul număr al acestui prestigios periodic al veacului trecut fiind publicat în august același an¹⁷.

Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, la 5, respectiv 24 ianuarie 1859, a însemnat, în fapt, încununarea eforturilor depuse de o generație de excepție, acei tineri entuziaști și generoși care și-au sacrificat cei mai frumoși ani pentru realizarea unui vis: o Românie întreagă, prosperă și liberă.

¹⁷ *Ibidem*, p. 452.

Problema țăranilor în viziunea lui Nicolae Bălcescu

*Ionuț SĂRARU – muzeograf,
Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”*

Revoluția de la 1848 din Țara Românească s-a încadrat în fenomenul general european, atunci când cea mai mare parte a Europei a fost cuprinsă de procese și convulsii pentru schimbarea de la absolutism la formarea și constituirea națiunilor. Ea a fost rezultatul unei îndelungate evoluții istorice interne, expresie a procesului de creștere și dezvoltare a societății românești¹. Nicolae Bălcescu spunea: „ea n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză, decât voința întâmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza Revoluției române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sunt 18 veacuri de trudă, suferință și lucrare a poporului român asupra lui însuși”².

Revoluția a început pe fondul unor puternice tensiuni sociale și politice agravate de acțiunea unor calamități naturale (secetă, lăcuste, epidemie de holeră), care au afectat puternic păhuri întregi ale populației³. Prevederile coercitive ale regimului agrar instituit prin Regulamentul Organic a motivat starea de agitație a țăranimii din Principate.

Când revoluția a început în capitala Franței, membrii Societății studenților români aflați aici au înțeles că Principatele

¹ *Istoria Românilor*, Vol. VII, Tom I, Editura Enciclopedică, București, 2003, p.244.

² Nicolae Bălcescu, *Opere*, ed. G. Zane și Elena Zane, II, București, 1982, p.107.

³ *Istoria Românilor*, 2003, p.245.

nu puteau rămâne în afara acestui fenomen istoric. Pentru ca evenimentele aflate în curs să-i găsească pregătiți, Nicolae Bălcescu, unul dintre conducătorii societății și membru fondator al Frăției a convocat la locuința sa, la 8/20 martie 1848, pe toți „moldo-românii”, și s-a căzut de acord asupra iminenței Revoluției. S-a considerat necesară redactarea unui program, în cuprinsul căruia figurau și eliberarea și împrumutarea țăranilor prin despăgubire⁴.

Revoluția de la 1848 a situat problematica țăranilor în programul său în maniera cea mai generală, denunțând opresiunea socială întreținută de regimul politic menținut de Poartă. La adăpostul chemărilor sociale se ascundea un limpede obiectiv național, cu neputință de afirmat fățiș.

În măsura în care raporturile de clasă au fost menținute și întărite, privilegiile boierești fiind transferate și consolidate în noua ordine națională, îmbrăcate în haină modernă, este greu de apreciat măsura în care sentimentul identitar al țăranilor a căpătat conotațiile naționale presupuse de revoluție. În cuprinsul noului regim, prăpastia socială existentă între boieri și țărani s-a adâncit⁵.

Scoțând Principatele de sub acțiunea poliției europene exercitată de Sfânta Alianță, puterile au lăsat Rusiei grija de a le organiza, monitorizând-o, însă într-o manieră sui generis. Regimul juridic a fost consacrat prin tratate, iar situația internă prin Regulamentul Organic, care a instaurat robia clăcii⁶. Eliberarea și împrumutarea țăranilor, fără de care modernizarea și dezvoltarea spiritului național nu erau posibile, nu puteau fi programatic afirmate, deoarece, considerate acțiuni subversive, ele erau respinse de boieri și de Europa. Schimbarea, ameliorarea mai bine zis, nu se putea face decât în limitele Regulamentului Organic

⁴ *Ibidem*, p.246-248.

⁵ <http://www.historica-cluj.ro/anuare/AnuarHistorica2002/04.htm>

⁶ N. Bălcescu, *Question économique des Principautés danubiennes*, în *Opere*, II, Ed. G. Zane și Elena G. Zane, 1982, p. 101.

Și în această perioadă, după expresia lui Nicolae Bălcescu, boierii s-au dovedit a fi nu români, ci pur și simplu boieri⁷.

Abia în 1840, la Paris și apoi, începând din 1846, o dată cu scrierea lui Nicolae Bălcescu: *Despre starea soțială a muncitorilor plugari în deosebite timpuri*, publicată în „Magazin istoric pentru Dacia”, rezolvarea problemei agrare prin eliberarea și împrorietărirea țăranilor devine o preocupare esențială a spiritelor nobile, naționale.

În asemenea împrejurări, separarea țăranilor de mișcarea națională, care-i privea direct fără să-i angajeze, nu apare surprinzătoare. Intelectualitatea și boierii patrioți știau că-i reprezintă pe țărani, atât din rațiuni politice, de stat, naționale, precum și din sentimente umanitare, care n-au lipsit, firește. Aceasta nu era de ajuns, însă. Abia Revoluția de la 1848, nesocotind restricțiile internaționale, în virtutea dreptului de autonomie, în numele căreia a formulat programul de organizare a societății românești în spirit național, a inclus în rândul problemelor fundamentale ale revoluției eliberarea și împrorietărirea țăranilor. Și programul de la Islaz și *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei*, lansate de moldoveni la Brașov și, apoi *Dorințele partidei naționale în Moldova*, dau expresia acestei probleme prioritare⁸.

În articolul: Împrorietărirea țăranilor este dreaptă, Nicolae Bălcescu se întreba: Este oare după dreptate ca un popor întreg să geamă în sărăcie și durere, ca el să robească pentru interesul și buna plăcere a unui mic număr de indivizi? Țăranul și boierul nu sunt oare făcuți din același lut, nu sunt oare liberi și egali înaintea lui Dumnezeu și nu trebuie să fie asemenea și înaintea oamenilor?⁹ Este oare după dreptate ca într-o societate câțiva să posede tot, să ia tot să mănânce tot și mulțimea să fie lipsită chiar de cele necesare

⁷ <http://www.historica-cluj.ro/anuare/AnuarHistorica2002/04.htm>

⁸ *Ibidem*.

⁹ N. Bălcescu, Împrorietărirea țăranilor este dreaptă, în *Opere alese*, I, București, 1960, p. 288.

ale vieții? În 1848 poporul român nu a zis boierului: „Îți plătesc de secole pe fiecare an o rentă înzecită cel puțin decât cea cuvenită pentru pământul pe care mi l-ai dat în stăpânire. Am răscumpărat acest pământ de o mie de ori. Acum nu-ți mai sunt dator nimic”, ci a zis: „Uit cele trecute, voi acum să-ți răscumpăr odată pământul, iată, îți dau prețul ca să mă scap de renta ce mă asuprea”¹⁰.

În timpul evenimentelor revoluționare, Nicolae Bălcescu a fost în permanență preocupat de rezolvarea problemei agrare. A insistat în permanență pentru includerea articolului 13 referitor la abolirea clăcii și împrumietărirea țăranilor în programul revoluționar, iar după reușita izbândirii revoluției a cerut intrasigent, în repetate rânduri, traducerea sa în viață¹¹. El îi scria lui A.G. Golescu-Negru la 22 iunie/4 iulie, criticând poziția majorității colegilor săi: Măsurile noastre pentru proprietate, lăsând lucrurile în stare veche, sunt cam vătămătoare, căci țăranii nu cred în făgăduieli și zic că de ce nu li se dă acum¹². Nicolae Bălcescu aprecia că orice măsură socială, ca să fie cu adevărat bună, caută să satisfacă din trei puncte de vedere diferite: să fie națională, să fie morală și dreaptă și să fie folositoare tuturor, împrumietărirea fiind „singurul remediu de a avea o patrie tare și strânsă”¹³.

Prin articolul 13 al Proclamației de la Islaz se cerea emanciparea clăcașilor și împrumietărirea lor prin despăgubire. În viziunea lui Nicolae Bălcescu, revoluția de la 1848 este cuprinsă în întregime, în acest articol 13, celelalte puncte fiind o reproducere, în forme mai evolute, a programului revoluției de la 1821. Românul proprietar, acesta este glasul poporului la 1848. Importanța acestei probleme era recunoscută la 9/21 iulie 1848, când Guvernul provizoriu din Țara Românească a emis decretul pentru

¹⁰ N. Bălcescu, Împrumietărirea țăranilor este dreaptă, în *Opere alese*, I, București, 1960, p. 288.

¹¹ Dan Berindei, *Bălcescu*, Editura Historia, București, 2008, p. 233.

¹² Nicolae Bălcescu, *Opere*, București, 1964, ediția G. Zane, vol. IV, p.89.

¹³ Dan Berindei, *Op. cit.*, p.234.

constituirea Comisiei proprietății, în care urma să intre un număr egal de proprietari și țărani¹⁴. Cerând realizarea deplină și imediată a programului agrar, Bălcescu îndemna la acțiuni revoluționare ferme: „Nu faceți poezie și sentimentalism, ci dreptate strașnică”¹⁵.

După ezitări ale Guvernului Provizoriu în problema aplicării articolului 13 referitor la împrăștierea țăranilor, la 9/21 iulie 1848 a fost convocată printr-un decret, Comisia proprietății, care urma să fie alcătuită dintr-un număr egal de clăcași și proprietari. Aceștia urmau să fie aleși la 25 iulie/6 august și să aibă misiunea de a pregăti pentru Adunarea Constituantă, proiectul proprietății¹⁶. La 5/17 august 1848, un decret al Locotenentei domnești decidea apropiata deschidere a lucrărilor Comisiei și numea președintele (Alexandru Racoviță) și vicepreședintele (Ion Ionescu de la Brad).

La 9/21 august 1848, C. A. Rosetti, directorul Ministerului Dinlăuntru, deschidea lucrările Comisiei proprietății, trasându-i sarcina de a îndepărta singurul nor ce a întunecat libertatea noastră, anume chestia proprietății. Adresându-se reprezentanților sătenilor, le declara că ei se confundau cu țara, că erau 2,5 milioane și pâinea ce hrănește pe tot omul ei o dau. Tot lor le revenea datoria să apere și să fericească țara. Proprietarilor, C. A. Rosetti li se adresa ca fiind partea cea mai inteligentă a nației și le spunea că Dumnezeu a făcut pământul pentru toți. Răspunderea lor era imensă, întrucât, prin deciziile pe care urmau să le ia, influențau decisiv firul vieții românilor¹⁷. Cele opt ședințe ale Comisiei Proprietății, formată din câte 5 reprezentanți ai țăranilor clăcași și cinci reprezentanți ai marilor proprietari agricoli din partea fiecărui județ s-au pierdut

¹⁴ https://www.researchgate.net/publication/44848693_Natiunea_si_societatea_National_si_social_in_epoca_Unirii/fulltext/0e5f7755f0c4c08778ff8dd5/Natiunea-si-societatea-National-si-social-in-epoca-Unirii.pdf

¹⁵ Nicolae Bălcescu, *Op.cit.*, ed. G. Zane..., p.89.

¹⁶ Istoria Românilor, *Op. cit.*, p.289.

¹⁷ https://www.researchgate.net/publication/44848693_Natiunea_si_societatea_National_si_social_in_epoca_Unirii/fulltext/0e5f7755f0c4c08778ff8dd5/Natiunea-si-societatea-National-si-social-in-epoca-Unirii.pdf

în discuții sterile, nesemnificative, iar la 31 august 1848, Comisia s-a autodizolvat fără să-i fi dat viață punctului 13 din Proclamația de la Islaz. După înfrângerea Revoluției române de la 1848, Nicolae Bălcescu afirma că, după părerea sa, ar fi rezumat întregul program al revoluției de la 1848, la prevederile punctului 13. Eșecul Comisiei Proprietății a fost înlesnit și de faptul că Nicolae Bălcescu nu se afla atunci în țară, fiind plecat la Constantinopol pentru a prezenta și susține în fața sultanului constituția revoluției și a obține recunoașterea ei. Dacă problema țărănească ar fi fost rezolvată prin emanciparea de clăcășie-robotă și împrumutarea cu pământ, fără despăgubire din partea țăranilor, una din fundamentalele sarcini ale revoluției de-acum 170 de ani, ar fi fost îndeplinită și șansele reușitei pe ansamblu ale revoluției de la 1848 puteau fi altele¹⁸.

După 1848, urgența rezolvării chestiunii agrare a fost trecut în plan secund, determinantă fiind emanciparea țării sau măcar o reformă radicală a instituțiilor sale. Țăranul avea să fie invocat în continuare drept chintesență a națiunii, dar drepturile sale erau ignorate. Conștiința apartenenței sale la națiunea română a fost împiedicată să se dezvolte. Nicolae Bălcescu aprecia că pe boieri nu dragostea de pământ i-a făcut să-și arunce patria în brațele dușmanilor, ei trăiesc departe de domeniul lor, pământul nu este decât o mreață în care îi ține legați pe țărani ca să-l poată exploata. Ura lor împotriva revoluției nu venea din temerea că va pierde pământul ci din acela că va pierde monopolul și privilegiul de a trăi din sudoarea țăranului¹⁹.

De menționat că Nicolae Bălcescu a luptat cu acerbie pentru includerea și aplicarea punctului 13 al Proclamației de la Islaz, deși familia sa poseda mari suprafețe de pământ. Doar prin aplicarea legii agrare de la 2 mai 1864, la 26 februarie 1866 au fost

¹⁸ <file:///C:/Users/User/Downloads/27-carpica-XXVII-14.pdf>

¹⁹ N. Bălcescu, Împrumutarea țăranilor este dreaptă, în *Opere alese*, I, București, 1960, p. 290.

împroprietăriți pe moșia Bălcești un număr de 197 clăcași cu 1095 pogoane, 32 prăjini și 98 de stânjeni²⁰. Cei 197 de clăcași au fost împărțiți în patru categorii: 1 clăcaș cu 4 boi (a primit 11 pogoane și 23 de prăjini, pământ arabil și 62 stânjeni pentru case și îngrădiri); 125 de clăcași cu 2 boi (fiecare primind 7 pogoane, 9 prăjini și 31 de stânjeni, pământ arabil + loc de casă); 63 de clăcași cu brațele (au primit fiecare 4 pogoane, 15 prăjini și 31 stânjeni, pământ arabil + loc de casă și 8 țărani lipsiți de orice mijolace materiale, au primit gratuit 498 de stânjeni fiecare (loc de casă și grădină)²¹.

Prezența în Țara Românească a lui Nicolae Bălcescu, a făcut ca acțiunea revoluționară să fi căpătat amploare și dimensiuni superioare. Punctul 13 (poate fatidic - hotărât de soartă) se referea în mod expres la "Emanciparea clăcașilor ce se fac proprietari prin despăgubire". În Țara Românească, înscrierea încă de la început, a problemei agrare în programul Revoluției i-a câștigat pe țărani. Participarea activă a acestora la apărarea revoluției, urmărirea cu viu interes și prezența cu finalitate explicită la discuțiile din Comisia proprietății, au reliefat adeziunea lor deplină.

La realizarea acestei pilduitoare comuniuni a concurat și tradiția spiritului identitar, revoluționar, mereu prezent în Principatul neabătut confruntat cu vecinătatea plină de primejdii a turcilor (o tradiție în care spiritul identitar s-a manifestat mereu, expresiv). În conștiința țăranilor, Revoluția de la 1848 a însemnat un punct de cotitură. Motivațiile sunt de găsit în asimilarea tot mai chibzuită a identității, dar și în asumarea principiului naționalității, afirmat de Revoluția Franceză²².

²⁰ Cornelia Bodea, Paul Cernovodeanu, Horia Nestorescu-Bălcești, *Vatra Bălceștilor*, Bălcești pe Topolog, 1971, p. 29 + Anexa XL, p.194-201.

²¹ Cornelia Bodea, Paul Cernovodeanu, Horia Nestorescu-Bălcești..., *Op. cit.*, p.30.

²² <http://www.historica-cluj.ro/anuare/AnuarHistorica2002/04.htm>.

ACASĂ LA NICOLAE... DE 200 DE ANI!

*Valentin HĂNULESCU, șef secție,
Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”*

Aici, la Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”, suntem „acasă la Nicolae”! Aici îl omagiem pe marele istoric, revoluționar și patriot unde, Nicolae „trăiește” prin faptele sale povestite oaspeților de „slujitorii” lui. De la intrare, în fiecare încăpere sunt sute de obiecte care încearcă să-ți aducă aminte de Nicolae, de faptele lui... Aici, „ești plimbat” pe urmele pașilor lui Nicolae, din București la Bălcești pe Topolog, de la Telega la Focșani, de la Stambul la Londra, Budapesta, Roma, Viena sau Palermo.

De ce să-l omagiem pe Nicolae Bălcescu? Ne răspund cei care l-au cunoscut, unul dintre ei fiind Vasile Alecsandri, care afirma: „Oameni de măsura lui Nicolae Bălcescu sunt încă rari între românii de astăzi. Acei care ca dânsul în tot cursul unei existențe de luptă, au fost influențați numai de nobila simțire a amorului de patrie și care au visat și lucrat neîncetat la reînvierea și la mărirea neamului lor merită să atragă respectul și simpatiile urmașilor.”¹ Și tot Vasile completează: „În inima lui patriotismul ocupa atâta loc că e de mirare cum de se mai puteau adăposti în ea și alte simțiri.”² Al. I. Cuza a semnat un decret la 12 octombrie 1859 pentru aducerea în țară a rămășițelor lui Nicolae Bălcescu și publicarea scrierilor acestuia: „Oamenii ce se jertfesc pentru o idee măreață

¹ https://ro.wikisource.org/wiki/Nicolae_Balcescu in Moldova,

² Dan Berindei, *Bălcescu și Magazin Istoric pentru Dacia* în „Magazin Istoric” Nr. 5/1969 p. 59.

și folositoare omenirii; acei ceș-i dau viața pentru binele și gloria patriei lor, meritu recunoștință și respectu. Dorința Noastră este daru ca cenușele lui N. Bălcescu și a lui I. Voinescu, morți amândoi în amarul esiliului, unul la Palermo și celălalt în Paris, se fie aduse în sânul țării Românești. Ve invităm D-ilor Miniștri a lua măsurile cuvenite, pentru îndeplinirea acestei sfinte datorii, către memoria aceluor doi vrednici Români, precum și pentru adunarea și publicarea manuscriptelor a lui N. Bălcescu“.

ALECSANDRU IOAN³

Se vorbește de memoria unui mare român care a lăsat ceva urmașilor.

Una din funcțiile muzeului este aceea de punerea în valoare a patrimoniului muzeal în scopul cunoașterii, educării și recreerii. În ce măsură reușim să ne atingem scopul? Avem mai multe repere, fie că e vorba de numărul vizitatorilor, de repetarea acestor vizite, de felul în care povestesc alți oameni despre muzeu, sau de ceea ce au scris în Cartea de Onoare, unde, fiecare lasă un gând despre vizita la conac. Am ales câteva impresii scrise de vizitatori în Cartea de Onoare cu mențiunea că în multe cazuri nu am reușit să identific autorul în cazul semnăturilor. În general gândurile vizitatorilor gravitează între surpriză, ora sau lecția de istorie, patriotism, întoarcere în timp, viitor și speranță. Nu degeaba Nicolae scria că „istoria este cea dintâi carte a unei nații. În ea un popor își vede trecutul, prezentul și viitorul...”⁴

Oaspeți ai Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu” și-au adus aminte de istorie vizitând muzeul, o materie pe nedrept uitată în ultima perioadă:

³ Nicolae Bălcescu, *Opere IV Corespondență*, Ed. Academiei RPR, București 1964, pp 402-403.

⁴ *Idem, Opere*, tom I, Ed. Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940, p. 101.

- „Un loc plin de istorie și fascinant (...) Un loc foarte frumos, merită văzut și a doua oară!” – (Laura)

- „Un muzeu ce îmi va rămâne veșnic în memorie, pentru frumusețea locurilor, a oamenilor și pentru șansa de a te întâlni cu istoria.”

- „Vizita în acest loc plin de istorie, ne atrage, ne incită, ne provoacă într-o frumoasă aventură de evaluare a istoriei sub o lupă atentă, competentă și de o reală apreciere a evenimentelor care au pus în valoare personalitățile din România.”

- „Întâlnire cu istoria, cu duhul revoluționar al lui Bălcescu, cu dragostea lui pentru poporul român, cu dragostea pentru dreptate și adevăr...” (Adela și Mihai)

- „Dacă nu ești poet aici poți crea, dacă nu ești pictor aici poți picta, dacă nu ești istoric aici poți scrie, dacă nu ești filosof aici poți medita, dacă nu ești muzician aici poți compune, dacă ești om (român) aici trebuie să vii!”

- „Acest muzeu este o felie de trecut cu puternic iz istoric și patriotic...vizitarea lui a fost o întoarcere în timp.”

- „Nu este un muzeu ci o casă minunat păstrată în care te aștepți ca boierii să se întoarcă dintr-un moment în altul din plimbările lor.”

Pentru alții, vizita a fost o lecție de istorie:

- „Vă mulțumesc pentru cea mai frumoasă lecție de istorie pe care am primit-o vreodată și pentru dedicația cu care vă străduiți să păstrați această <<bucătică>> din istoria noastră!” (Viorica)

- Vizitând acest muzeu „...Ne-am adus aminte de fiecare oră de istorie...”

- „O lecție de istorie și cultură românească autentică. O mare fereastră pentru viitor!”

- „O poartă a istoriei prin care intrăm într-un trecut măreț!” (prof. Renate din Pitești)

- „...stimă, respect... o pagină de istorie a românilor adevărați! Cu o privire la trecut și un gând senin pentru prezent vom aprecia mai mult viitorul căci și noi suntem români!” - (un grup din Pitești)

- „Frumos, adevăr, românism, bun gust, tradiție, naționalism, credință, istorie, iubire... toate sunt peste tot aici, în acest conac. Și... viață! Mulțumesc lui Dumnezeu că existați!” (Bogdan din București)

- „O întâlnire memorabilă cu vremuri apuse, cu oameni remarcabili și destine uimitoare. Pe moșia Bălceștilor, nu poți să nu te gândești ca român, ca vâlcean, cu maximă recunoștință la cei care îngrijesc aceste locuri.” (Mihaela)

- „Cea mai bună lecție de istorie am ascultat-o în acest loc și pot să spun că informațiile îmbinate cu arhitectura și mirosul vechi au reușit să ne transpună în acele vremuri.” (Raluca și Andi, 6.06.2018)

O vizită într-un loc încărcat de istorie în care vizitatorii „călcă” pe urmele lui Nicolae, și „trăiesc” viața scurtă dar zbuciumată și plină de rezultate a acestuia se poate termina decât cu o prețuire a marelui patriot, istoric și revoluționar:

- „Pe Nicolae Bălcescu trebuie să-l punem la icoana sufletului românesc, să-l apărăm de praful vremurilor pentru a nu se așeza nimic rău peste ceea ce a realizat în slujba poporului român.”

- „Bălcescu, un român cu o inimă mai mare decât el, mistuită doar de imensa sa dragoste de patrie.” (Emilia Ciobanu, București 9.03.2019)

- „Cu drag am venit, cu tot sufletul am vizitat și cu multă mândrie și iubire de țară am plecat mai departe.” (Valentina Mihaela Ghinea 6.02.2019)

- „Plecăm încântați și fericiți după această incursiune autentică într-o locație care cu strădania tuturor celor ce se ocupă

de păstrarea în memoria colectivă a ilustrelor personaje istorice românești, este un itinerar de pelerinaj pentru toate vârstele.” (ing. George Neacșu)

- „O vizită obligatorie pentru toți cei care au un trecut românesc. A fost o reală plăcere să privesc și să ascult o bucățică mică, dar atât de mare a istoriei acestui neam.” (Niculescu Laurențiu și Florentina, 17.02.2019)

Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” cu toate bunurile culturale aflate aici reprezintă o moștenire culturală:

- „Istoria pentru copii este doar o poveste. Așa ar trebui să le fie prezentată ca să poate ajunge la sufletele lor și la mințile lor încă neocoapte... Copiii, mai ales ei trebuie să cunoască istoria. Ajutați-i să ajungă la ea!”

- „Picătura de istorie care este Memorialul Nicolae Bălcescu întregeste divinitatea sufletului românesc.”

- „Istoria și natura sunt moșteniri pentru generațiile următoare. Aici la complexul N. Bălcescu simți emoția trecutului în prezent și îți încarci sufletul cu o așa hrană. Vom lua această amintire cu noi la Oslo.”

- „Am pășit pe un tărâm frumos și liniștit. Am simțit și trecut. O casă minunată, în fiecare încăpere întâlnim un iz al trecutului pe care ni-l doream să-l întâlnim. Fascinant. Nimic mai înălțător decât să trăiești pentru binele poporului tău. Menținerea memoriei este o dovadă a prețuirii acțiunilor lui Nicolae Bălcescu.” (Raveca și Marin Cae, București, 14.08.2018)

- „Fiecare obiect înseamnă mai mult decât credem. În el se ascund gândurile și sentimentele celor care l-au privit sau l-au avut în mână. Suntem bogați prin strămoșii noștri.”

- „Un loc plin de poezie, mister, frumusețe, un loc care te îndeamnă la visare. Este impresionant cum natura și intervenția omului își poate pune amprenta asupra vizitatorului. Am vizitat

aceest conac cu respectul în suflet.” (Ioana Crăciun Dobrescu august 2018)

- „Felicitări pentru dragostea cu care păstrați și promovați această pagină minunată din istoria neamului românesc”

Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” este un loc ce încântă și determină oamenii să revină: „Revenim la Muzeul Memorial Nicolae Bălcescu cu aceeași bucurie și pioșenie pentru că în străfundurile sufletului și gândului nostru încă sălășluiesc paginile memorabile ale istoriei. Aparțin unei generații care păstrează sentimentul istoriei viu și nealterat fiindcă am beneficiat de un spațiu generos al bunului simț și de o educație ce nu făcea un compromis de la valorile autentice.” (Prof. Teodor Firescu)

În încheiere, tot un citat din Cartea de Onoare a muzeului: „Atâta vreme cât avem muzee, oameni care să le păstreze și cultul pentru înaintași avem SPERANȚĂ!” Personal cred că avem nevoie de ceva mai mult decât speranță, avem nevoie de o reîntoarcere la valorile autentice.

SFÂNTUL GHEORGHE ȘI REPREZENTAREA SA ÎN COLECȚIA MUZEULUI MEMORIAL „NICOLAE BĂLCESCU”

Adela BARBU-MAIER restaurator,
Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”

Istoria și influența Sfântului Gheorghe

Unul dintre cei mai apreciați sfinți, din punct de vedere spiritual, și reprezentați în iconografia țării noastre este Sfântul Gheorghe, personalitate biblică ce se sărbătorește în data de 23 aprilie. Sfântul Mare Mucenic Gheorghe *s-a născut în Capadochia, pe vremea împăratului Dioclețian, într-o familie de buni creștini, unde a crescut în frica lui Dumnezeu, deprinzând de mic copil tainele credinței. (...) După ce Sfântul Gheorghe a crescut, s-a înrolat în armată, și pentru că era cinstit, priceput, destoinic și viteaz în luptă, s-a făcut prețuit, încât în scurtă vreme a ajuns conducător de oaste în garda împăratului¹.*

Împăratul Dioclețian domnea în acea perioadă, fiind indulgent față de creștini, însă Galeriu, ginerele său, a dorit să prigonească și persecute creștinii. În ciuda acestor decizii înalte, Gheorghe s-a arătat la scurt timp în fața împăratului Dioclețian, mărturisind că este creștin și că dorește să slujească în oastea împăratului, însă ca ucenic al lui Iisus Hristos. Dioclețian a rămas uimit de curajul soldatului, dar la îndemnul lui Galeriu, a poruncit să

¹ Petroniu Florea „*ALEȘII LUI DUMNEZEU*” Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea 2005 – p 58

fie aruncat în temniță și supus multor chinuri, pentru a-l convinge prin acestea să-și lepede credința în Hristos².

Văzând cumplitele chinuri la care era supus Sfântul Gheorghe și faptul că în ciuda lor nu se lepăda de Hristos, mulți dintre cei de față s-au lepădat de credințele lor idolatre și au îmbrățișat credința cea adevărată, slăvind într-un glas pe Dumnezeu cel adevărat. Pentru că Sfântul Gheorghe a înviat un mort în temniță, însăși împărăteasa Alexandra, soția lui Dioclețian, a crezut în Hristos și și-a mărturisit public această credință. Constatând că Sfântul nu poate fi clintit prin chinuri din credința lui, împăratul a încercat să-l înduplece cu onoruri și mari făgăduințe să se lepede de Hristos, dar Sfântul a refuzat, preferând să rămână pentru totdeauna cu Domnul său. În fața acestei hotărâri de nezdruccinat, Dioclețian a rămas neputincios, motiv pentru care a dat poruncă să i se taie capul Sfântului Gheorghe și împărătesei Alexandra, care din cauza lui s-a convertit la creștinism³.

Aceste povești și-au lăsat amprenta asupra sufletelor oamenilor creștini, fiind reprezentat în numeroase picturi, biserici, dar nu numai. Dintre toți Sfinții sărbătoriți în lumea creștină, puțini au ajuns la faima de care s-a bucurat, și se bucură, Sfântul Gheorghe, în poporul nostru. Mulți oameni îi poartă numele, împreună cu denumiri din țară, precum al treilea braț al Dunării, în Deltă, și orașul Sfântu Gheorghe din județul Covasna. Mai mult, Sfântul Gheorghe a fost numit ocrotitorul oștirii române, iar steagul Moldovei, trimis de Ștefan cel Mare la mănăstirea Zografu, din Muntele Athos, are chipul mucenicului, doborând balaurul⁴.

² <https://ro.orthodoxwiki.org/Diole%C8%9Bian>

³ Petroniu Florea „ALEȘII LUI DUMNEZEU” Editura Episcop Nicolae Popovici, Oradea 2005 – p 59

⁴ ro.orthodoxwiki.org/Gheorghe_purtătorul_de_biruință

Reprezentarea Sfântului Gheorghe în iconografie

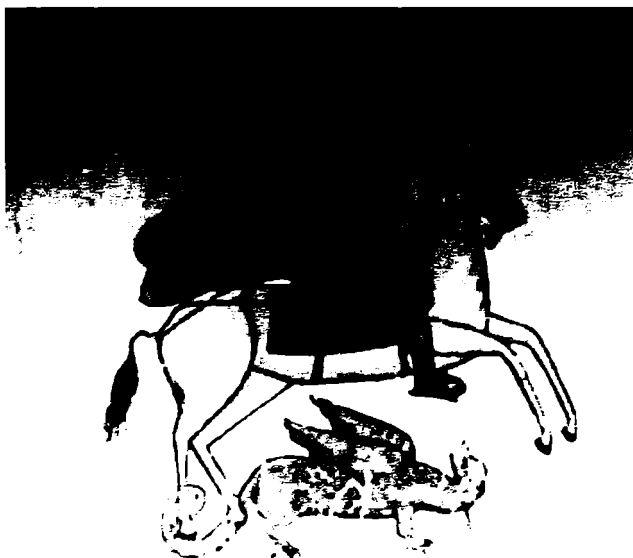
Imaginea Sfântului Gheorghe esre reprezentată în numeroase icoane, fiind de nelipsit în bisericile ortodoxe române. Elementele ce stau la baza portretizării acestuia sunt: lancea, armura, calul, pelesina și balaurul, fiind simboluri cheie pentru relatarea evenimentelor desfășurate în timpul vieții acestuia. Pentru a înțelege importanța lor și legătura lui cu creștinismul, trebuie menționate momentele cheie prin care se presupune ca a trecut Sfântul Gheorghe.

Fiind considerat Mucenic al Domnului Hristos, dar și făcător de minuni, acest sfânt cu portret de soldat a săvârșit fapte vitejești în onoarea binelui. Cea mai renumită minune a Sfântului este aceea a omorârii unui balaur, motiv pentru care în aproape toate icoanele sale, acesta este reprezentat omorând balaurul, un șarpe de dimensiuni mari, sau reprezentarea unei creaturi ce simbolizează răul, înfructurarea diavolului.

O piesă care se remarcă în mod deosebit, din colecția de icoane ale muzeului și familiei, este Icoana Argintată Sfântul Gheorghe, pictată cu tempera pe lemn, acoperită cu ferecătură metalică. Dintre celelalte obiecte de cult, această pictură a avut o însemnătate deosebită pentru membrii familiei Bălcescu, reprezentând icoana de familie la care se rugau și pe care o țineau în dormitor, fiind păzitorul și îndrumătorul familiei, al conacului și element cheie în credința pe care a purtat-o neamul Bălcescu față de Dumnezeu⁵.

Datorită grijii pe care au purtat-o față de aceasta, s-a reușit păstrarea și conservarea icoanei până în ziua de astăzi. Mai mult, imaginea Sfântului Gheorghe se regăsea la intrarea în biserică de lemn din Gâltofani, pe partea stângă a pridvorului, accentuând importanța acestui sfânt soldat, martir, luptător împotriva răului.

⁵ *memorialulbalcescu.ro*

Analiza și descrierea artistică a icoanei pictate

Icoana pictată pe lemn ilustrează scena biblică în care Sfântul Gheorghe ucide balaurul, datată la începutul secolului al XIX-lea, formată dintr-o singură piesă din esență lemnoasă mole, cu o lungime de 31,5 cm, lățime de 26,5 cm și grosime de 2,2 cm. Pe avers este acoperită cu o ferecătură alcătuită dintr-un aliaj metalic, pe bază de cupru, decupat în zonele ce reprezintă părți vizibile ale corpurilor personajelor pictate. Acesta este reprezentat călare pe un cal alb, ridicat pe picioarele din spate, între care se află corpul bestiei. Mucenicul este îmbrăcat într-o armură militară, poartă un coif cu țui, pelerină și o lance, unde la capătul de sus se află o cruce, semnul sub care are loc biruința Sfântului, la baza căreia își ține mâna dreaptă, iar mâna stângă către piept. Călărețul și calul par să își contopească mișcările, lovitura cu putere a lancei sfârșind viața dragonului printr-un capăt ascuțit în gâtul creaturii.

În spate, încadrată spre dreapta, se află imaginea fiicei regelui, de dimensiuni mici, care se roagă cu mâinile unite la piept,

privind la fapta eroică a soldatului. Fecioara este îmbrăcată cu veșminte simple, întunecate, lungi, accentul punându-se pe detaliul chipului îndurerat și uimit, cu obrajii înroșiți, alături de imaginea mâinilor împreunate spre rugăciune, ca simbol al credinței, redată amănunțit.

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe este portretizat cu un chip tânăr, ușor îmbujorat, fără barbă, cu o privire fixă, senină și hotărâtă pentru a-și îndeplini misiunea, cu capul acoperit de coif până la sprâncene, unde se mai percepe lateral numai urechea dreaptă. La marginea de sus a coifului se distinge sugerat un capăt de penaj roșu, decorațiune întâlnită în stilul de îmbrăcăminte militară a timpurilor de început din secolul al IV-lea. Paralel cu acesta se află chipul calului, reprezentat cu o privire în antiteză față de sfânt, cu ochii încruntați și coama în vânt. Hamul de pe cap este sugerat prin câteva linii negre simple, însă detaliul este alocat contrastului și jocul de lumină asupra capului, animalul primind astfel caracteristici umane, emoții de furie, hotărâre și chiar un aer sălbatic, prin nările dilatate, ghidat de o chemare lăuntrică, ilustrată prin puncte de sclipire a luminii în umezeala pupilelor dilatate ce privesc fix.

Imaginea simbolică a balaurului este sugerată subtil prin câteva detalii ce caracterizează un chip monstruos în suferință, cu gura deschisă, de unde se identifică prin câteva puncte albe reprezentarea dinților ascuțiți ai bestiei. Din gura despicată iese o limbă ascuțită roșie, nuanță continuată inferior pentru câteva picături de sânge lăsate printr-o pensulație fugitivă. Privirea îndurerată și poziția capului redau suferința și panica ființei ce realizează că i se apropie sfârșitul, împreună cu brațele cu care se târăște spre a se salva de sub greutatea calului.

Fundalul întregi scene este ușor luminos în partea superioară, cu câteva pete de culoare roșie și albastre, ce definesc

reflexia luminii de apus în nori, spre stânga observându-se un amurg cald, în contrast cu elementele din dreapta icoanei, unde nuanțele predominante sunt pământii, împreună cu zone de albastru, gri și negru. Imaginea Sfântului Gheorghe călărind calul poate fi secționată în două părți, pe diagonala direcției lancei, unde în stânga culorile se întunecă, de la brațul cu pielea deschisă a soldatului, la armura sa aproape neagră, continuând spre baza și picioarele din spate ale sfântului și ale calului, excepție făcând piciorul descoperit al mucenicului. Din zona dreaptă a suliței, culorile se deschid, roșul devine mai aprins, pielea calului devine din ce în ce mai albă spre capătul copitelor din față, iar coama devine ușor aurie, în contrast cu coada întunecată ce captează pe margine din lumina caldă a soarelui la amurg.

Esteticul acestei picturi se bazează pe jocul numeroaselor tipuri de contraste: de culoare, între luminos și întunecat, lupta

dintre bine și rău, diferențele dintre chipurile personajelor și ale animalelor, privirile angelice versus cele diavolești, curajul soldatului și frica fecioarei, dinamica și forța calului față de frica și neputința balaurului. Mai mult, elemente de contrast reies și din tehnica de pictură, respectiv detaliul și finețea alocată chipurilor și membrilor celor două persoane, în comparație cu urmele vizibile de pensulație și superficialitatea cu care au fost marcate elemente de fundal și de construcție ale animalelor.

O altă caracteristică ce se evidențiază este lugubrul, macabrul reprezentat prin ființa diavolescă ce pierde în suferință, căreia i se alocă o privire blândă, de părere de rău și dorința cruțării, însă un trup cu trăsături de bestie, forme amorfe întunecate ce se contopesc cu pământul, ca simbol al întoarcerii în iadul din adâncuri. Chiar și fiica regelui, care în legenda biblică este descrisă ca având numeroase podoabe, nu prezintă decorațiuni, înafară de o robă simplă de o acoperă în totalitate.

Pictura pe lemn a fost restaurată în conformitate cu principiile restaurării, în cursul anului 2020, sub îndrumarea și supravegherea lect. univ. dr. Bucur Mirel-Vasile, în cadrul Laboratorului de restaurare pictură tempera al Universității „Lucian-Bлага” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane, Departamentul de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă, constituind partea practică a lucrării de disertație.

Descrierea și restaurarea ferecăturii

Icoana este acoperită de o ferecătură realizată din tablă de alamă ambutisată, argintată și aurită, ce îmbracă aproape integral suprafața acesteia, decupându-se parcimonios numai în jurul chipului Sfântului Gheorghe, a brațului său drept, mâna lui stângă și piciorul drept, alături de capul și mâinile înpreunate ale fiicei regelui, figurați central superior și spre dreapta. Aici, întreaga

scenă diferă, în reprezentarea numeroaselor elemente, față de pictura realizată în tempera pe suportul de lemn. În adăugire față de icoana pictată, reies imaginea zidului cetății, cu două turnuri de supraveghere și poarta cu margine groasă, în interiorul căreia se deschide o ușă, întreaga clădire sugerând prin linii fine construcția de cărămizi suprapuse.

În plus, scena este mărginită cu o ramă decorativă, în structura ferecăturii, ce conturează icoana cu elemente geometrice prin care simbolizează soarele, în interiorul construcțiilor de coloane, pe laturile din stânga și dreapta ale scenei. Tot aici, se continuă, printr-o contopire subtilă, decorațiuni vegetale sub formă de frunze și vârtejuri, ce devin, spre fiecare colț al ferecăturii, formațiuni detaliate de trandafiri înfloriți și bogați în boboci, flori și frunze. Aici numeroase elemente reprezentate pe partea pictată se schimbă, unde culoarea dispare și predomină linia și textura.

Sfântul Gheorghe își păstrează armura, ce capătă detalii minuțioase prin model de solți împlețiți, ce îi acoperă pieptul, având la mijloc o centură cu model geometric. Coiful acestuia este mai definit, căpătând formele capului, fiind înconjurat de o aură circulară. Pelerina devine mai lungă și primește mai multe falduri, conturând linia corpului sfântului. Calului i se oferă o șa, ce sugerează textura blănii de animal, împreună cu un accesoriu de piept, iar hamul și capul animalului capătă trăsături mai realiste.

Pozițiile elementelor principale nu se modifică, însă profilul balaurului primește o imagine mai fioroasă, agitată și în poziție defensivă, de unde se distinge forma întregită a corpului, terminat printr-o coadă încolăcită, cu capăt ascuțit. Liniile ce îi definesc corpul redau textura pielii de reptilă, labelle primesc degete cu ghiare ascuțite, iar gura este mărginită cu numeroși dinți ascuțiți albi. Privirea nu mai este una blândă și înfricoșată, ci ochiul fiarei îi definește bestialitatea și creația diabolică.

Fecioara este acoperită aici cu îmbrăcăminte regală, cum este menționat în povestea biblică, cu falduri definite ce îi conturează corpul așezat în genunchi, iar capul îi este acoperit de o coroană regală formată din cinci capete cu terminații circulare. Ferecătura metalică prezintă o culoare argintie, cu accente închise pe corpul calului, pe balaur, colțurile ramei cu trandafiri și marginile robei fiicei de împărat. Fundalul prezintă în partea de sus linii ce sugerează cerul radiant al soarelui la apus, care pornesc din spatele capului Sfântului Gheorghe și se extind spre marginile scenei. Inferior, adânciturile și liniile ferecăturii definesc crăpături, denivelări și încrustări ale solului din zona Palestina timpurilor secolului IV.

Restaurarea ferecăturii a fost realizată în cadrul laboratorului de restaurare metal aparținând Muzeului Olteniei Craiova, intervenție efectuată de Leonard Ionescu, expert restaurare metal și Șef Laborator LRC - MOC. Tratamentele aplicate acestuia s-a

realizat prin metoda non contact, cu raze laser, metodă consacrată deja în domeniul restaurării metalelor. Această tehnologie – în comparație cu metodele convenționale – oferă selecție, precizie și un nivel ridicat de control al intervențiilor de restaurare pe piesele de patrimoniu. La procesul de curatare cu raze laser se lanseaza un puls de scurta durata pe suprafata curățabilă. Astfel se creează o undă de șoc care fragmentează și desprinde murdăria.

Radiația laser este a formă unică de lumină care poate fi utilizată pentru a curăța și delicate lucrări de artă valoroase într-o manieră extrem de selectivă și controlabilă. Proprietățile radiației laser fac din curățarea cu laser a obiectelor muzeale o tehnica importantă pentru restaurator dar totodată dă naștere unor pericole trebuie să fie bine controlate pentru a asigura un mediu de lucru sigur. Într-o anumită măsură, fasciculul laser este capabil să diferențieze între suprafețele murdare și cele curate.

Intervenția de curățire cu rază laser aplicată acestei piese a fost realizată cu un echipament de curățire cu laser model Pheonix,

cu lungimea de undă de 1064 nm. Tratatamentul a necesitat diferite setări ale aparatului, variind energia pe puls de la 300 mJ la 450mJ și modificând permanent setările laserului și prin variația ratei și numărul de pulsuri. Un avantaj major prezentat de tehnologia laser în restaurare este datorat nivelului minim de intervenție invazivă, laserul fiind caracterizat prin absența unui contact fizic între instrument și suprafața de tratat. Înalta precizie, în procesul de curățare, afectează numai zona luminată de fasciculul laser, care poate fi definită în funcție de nevoile reale. Nu există nici un efect asupra materialelor adiacente⁶.

Aparatul de curățire cu laser, intrat de ceva timp în dotarea Laboratorului de Restaurare Conservare al Muzeului Olteniei a permis ca la această piesă tratamentele chimice de îndepărtare a compușilor de coroziune să fie eliminate și mai mult, a permis ca intervenția asupra acestei ferecăături să fie redusă ca desfășurare, dar foarte eficientă ca rezultat. Îndepărtarea rezidurilor de ardere rezultate în urma tratamentului cu laser a fost făcută prin periere cu perii de plastic moale și alcool etilic. Conservarea și consolidarea metalului a fost realizată prin peliculizare, în două straturi, cu o soluție de rășină acrilică Incralac. Acest produs este special creat pentru conservarea aliajelor metalice ce conțin Cu, având o concentrație de rășină acrilică Paraloid B44 de 5%, solubilizată în toluen.

Aplicarea unor metodele moderne de tratament pentru îndepărtarea compușilor de coroziune activi și abordarea transdisciplinară a tehnologiilor existente în uz este în acest moment, un lucru obișnuit în cadrul Laboratorului de Restaurare – Conservare al Muzeului Olteniei din Craiova. Se poate spune fără tăgadă că tehnica avansată și tehnologiile special adaptate nevoilor restaurării au un efect minim invaziv, sunt foarte eficiente, respectând toate condițiile și normele care ne ghidează în activitatea de restaurare a bunurilor de patrimoniu.

⁶ <http://www.lightforart.com/en/>

ORIGINEA ICOANEI. REPREZENTAREA SFÂNTULUI IERARH NICOLAE ÎN CADRUL BISERICII BĂLCEȘTILOR

*Denisa-Maria ȘOPÎRLĂ, conservator,
Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”*

In zilele noastre este aproape unanim recunoscut de către toți specialiștii și teoreticienii istoriei religiilor, culturii, filosofiei, artelor etc., că formele de cultură s-au născut în jurul cultului religios și artele au fost inspirate omului pentru a sluji frumusețea cultului. Există astfel o legătură intimă între religie și artă, legătură pe care, încă de la început, istoria creștinismului o proclamă prin cea mai bogată înflorire.¹

Într-un sens larg al cuvântului, icoana poate desemna orice ilustrare vizuală a unui lucru, fiind realizată prin diferite mijloace de artă și cu diverse unelte. Astfel, în acest sens larg al icoanei se pot încadra, de la reprezentări picturale, până la gravuri și sculpturi. Dacă privim într-un sens mai limitat, prin icoană se înțelege doar o redare în desen sau pictură, încadrându-se aici și pictura murală. Însă, în cel mai mărginit sens al său, icoana este înfățișarea picturală a personajelor sau scenelor sfinte, având ca suport diverse materiale, de la hârtie și lemn, până la sticlă și uneori chiar metal. În anumite cazuri aceasta prezintă și un chenar confecționat din lemn sau metal, iar asupra fiecărei icoane se săvârșește sfințirea printr-o slujbă specială, devenind astfel obiect de cult.²

¹Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Ed. Moldova, Iași, 1994, p. 126

²Preot Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, Ediția a II-a revizuită și completată, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București,

Icoana este legată de un prototip artistic și istoric, constituind un document de o mare importanță, care, dincolo de valoarea artistică, duce la lămurirea unor medii din școlile de artă, ajungându-se până în mediul românesc. Mai târziu, în cadrul artei bizantine și a popoarelor ce au dus la o continuitate a artei din Constantinopol, se resimte în proporții din ce în ce mai mari spiritul narativ. Se reprezintă astfel scene din viețile unor sfinți, ba chiar întregul sinaxar.³

Icoana românească înglobează trăsături cu note originale, în special cele din Transilvania și Moldova. În ceea ce privește tehnica, majoritatea icoanelor balcanice și românești sunt lucrate în tempera pe lemn, existând însă și icoane în ecaustică, mozaic, icoane săpate în fildeș, os, lemn etc.⁴

Pe întreg teritoriul Europei răsăritene, icoanele au avut un rol extrem de important ca și obiecte de cult în cadrul mănăstirilor și bisericilor, ducând chiar la alcătuirea iconostaselor, care aveau ca rol separarea altarului de naos. Icoanele erau regăsite, de asemenea, în cadrul palatelor domnești și mitropolitane, în cadrul reședințelor domnești.⁵

Privind originea icoanelor, aceasta trebuie căutată încă de la începuturile creștinismului, în special în Egipt. Tradiția portretului își are rădăcinile în arta helenistică, ce s-a bucurat de o bogată înflorire în secolele I-IV, folosindu-se ca tehnică zugrăvirea în encaustică. Astfel, aceste portrete au pus bazele icoanelor, care, odată cu secolul al VI-lea au început să ocupe un rol din ce în ce mai important în cadrul artei bizantine. Această artă a portretului a jucat un rol foarte important în Egipt, astfel încât se obișnuia zugrăvirea mortului pe capacul sarcofagului sau pe o bucată de lemn, în encaustică sau în tempera.⁶

1993, p. 415

³ Corina Nicolescu, *Icoane vechi românești*, Ediția a II-a revăzută, Editura Meridiane, București, 1973, p. 8

⁴ *Ibidem*, p. 11

⁵ *Idem*

⁶ Corina Nicolescu, op. cit., p. 7

Picturile din catacombe, odată cu secolele I și al II-lea, cuprind reprezentări alegorice, simboluri (peștele, ancora, mielul, păstorul cel bun etc) și o gamă de scene ce au fost inspirate din Vechiul Testament și din Noul Testament, corespunzând textelor sacre, liturgice. Astfel în catacombe s-au format principalele linii ale artei bisericești. Încă din primele secole, arta bisericească prezenta o deplinătate simbolistică, care nu era în fapt principala caracteristică a acelei perioade din viața creștină. Pe lângă simbolurile din Vechiul și Noul Testament, se mai utilizează și din mitologia păgână, spre exemplu: Cupidon și Psyche, Orfeu etc. Astfel, începând în acest fel, preluarea elementelor din arta păgână are o extindere și mai târzie, luându-se din lumea înconjurătoare orice se putea folosi ca și formă de expresie. Putem spune că arta creștină preia tradițiile artei din Grecia Antică, prezentând elementele artei din Egipt, Asia Mică, Siria, toate acestea ducând la conturarea unui limbaj pictural personal corespunzător cerințelor dogmatice.⁷

În secolele VIII-IX a avut loc manifestarea unui curent eretic, cunoscut sub denumirea de iconoclastism, având repercursiuni ce s-au resimțit în special în cadrul artei creștine, mai precis a picturii bisericești. Odată cu înfrângerea definitivă a acestui curent, are loc fixarea irevocabilă a cultului ce privește sfintele icoane. Acum are loc și o dezvoltare esențială a artei iconografice creștine, precum și fixarea unui program iconografic în cadrul bisericilor, a unor reguli ce trebuie urmate în vederea zugrăvirii bisericilor.⁸

Când vorbim despre icoană, este cunoscut faptul că aceasta nu prezintă raporturi dimensionale reale ale lucrurilor și ființelor. Icoana ne prezintă o perspectivă aeriană, ilustrând cosmosul în mod schematic, prin forme geometrice. Icoana ilustrează o libertate

⁷ Leonid Uspensky, Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*; trad. din lb. engleză de Anca Popescu; Ed. Sophia, București, 2003, pp. 33-35

⁸ Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgică generală I*, ediția a III-a îngrijită de Pr. Eugen Drăgoi, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002, p. 63

deplină prin modul în care tratează spațiul și timpul, lăsând în urmă îndrăzneala și curajul picturii moderne. Tot icoana este cea care duce la răsturnarea perspectivei, poziția personajelor depinzând de propria lor însemnătate.⁹

Biserica din cadrul complexului muzeal „Nicolae Bălcescu”, cunoscută sub numele de „Biserica din Gâltofani” sau „Biserica Bălceștilor”, ce poartă hramul „Adormirea Maicii Domnului” se bucură de un număr de 22 de icoane cu reprezentări ale sfinților, cuprinzând icoane împărătești, icoane praznicare și icoane cu reprezentări mai rar întâlnite. Icoanele, majoritatea datând de la jumătatea secolului al XIX-lea, au fost restaurate în cadrul taberei de conservare și restaurare organizată la sediul muzeului în perioada 2010-2014.

În această lucrare accentul va cădea pe icoana împărătească ce îl reprezintă pe Sfântul Ierarh Nicolae, conturându-se de aici și semnificația spirituală a numelui marelui revoluționar Nicolae Bălcescu.

Sfântul Nicolae a fost în timpul vieții, în secolul al IV-lea, episcop al Mirelor Lichiei din Asia Mică, reprezentând unul dintre cei mai populari sfinți, atât în Bisericile Răsăritene, cât și în cele Apusene.¹⁰

Icoana în studiu îl înfățișează pe Sfântul Ierarh Nicolae așezat pe tronul arhieresc, fiind reprezentat drept, cu fața către privitor. Sfântul nu întruchipează un judecător aspru și de temut, așa cum apare uneori reprezentat, ci un părinte blând și iubitor, ce este dispus să vină în ajutorul celor ce îl invocă în orice moment. Este binecunoscut faptul că Sfântul Nicolae se bucură de o deosebită

⁹ Paul Evdochimov, *Arta Icoanei, o teologie a frumuseții*, Traducere de Grigore Moga și Petru Moga, Editura Meridiane, București, 1993, pp. 191-192

¹⁰ John Baggeley, *Porți spre veșnicie – icoanele și semnificația lor duhovnicească*, Ed. Sofia, București, 2004, p. 206

venerare, dar nu numai din partea creștinilor, ci și din partea musulmanilor.¹¹

În planul central al icoanei se află Sfântul Nicolae, ce este reprezentat printr-o personificare a păstorului, a apărătorului și a mijlocitorului Bisericii. Sfântul prezintă o fizionomie specifică, având o abordare frontală. Acesta binecuvântează cu mâna dreaptă, iar cu mâna stângă ține Evanghelia deschisă. În partea superioară a icoanei, în stânga sus, este reprezentat pe un nor Mântuitorul, care binecuvântează cu mâna dreaptă, iar cu mâna stângă îi dă Sfântului Evanghelia. În partea dreaptă este înfățișată, tot pe un nor, Maica Domnului, ce poartă pe mâini omoforul episcopal pe care îl oferă Sfântului Nicolae.

¹¹ Leonid Uspensky, Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*, trad. Anca Popescu, București, Editura Sophia, 2003, p. 137

La baza acestei icoane stă o povestire a Sfântului Metodie, Patriarhul Constantinopolului (842-846), care relatează că la o scurtă vreme după ce s-a realizat alegerea sa ca episcop, Sfântul Nicolae L-a văzut pe Mântuitorul lângă el, dându-i Sfânta Evanghelie, iar pe partea cealaltă pe Maica Domnului, așezându-i pe umeri omoforul episcopal.

Din punct de vedere stilistic icoana Sfântului Ierarh este lucrată în stil popular, prezentând o compoziție simplificată, singurele personaje existente fiind Sfântul Nicolae, Mântuitorul Iisus și Maica Domnului. Gama cromatică este destul de restrânsă, predomină nuanțe de roșu, verde, albastru și galben. Sunt prezente elemente decorative simple și compuse pe tron și pe veșminte.

Vorbind din perspectiva conservării, această reprezentare, ca de altfel majoritatea pieselor din colecția de icoane, se află într-o stare bună de păstrare, lucru datorat pe de-o parte lucrărilor recente de restaurare cărora a fost supusă, iar pe de altă parte întreținerii ei în condiții optime de conservare.

SUB STEAGUL ROMÂNISMULUI

*Valentin HĂNULESCU, șef secție,
Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”*

Nicolae Bălcescu, cel care este considerat de mulți un vizionar, încă din 1847, la Paris fiind, în discursul ținut cu ocazia anului nou, le arăta celorlalți tineri calea ce trebuie urmată spre a se realize un vis – unirea românilor: „Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decât unitatea românilor. Unitatea mai întâi în idei și simțăminte, care să aducă apoi cu vremea unitatea politică.(...) Românismul dar e steagul nostru, subț dânsul trebuie să chemăm pe toți românii.”¹ Parcă presimțind că nu va trăi împlinirea acestui vis, fiecare clipă din viața sa și-a dedicat-o țării mult iubite față de care considera că are o datorie de îndeplinit. Îi scria lui C.A. Rosetti la 6 noiembrie 1851 „Mi se rupe inima când gândesc că vor veni poate vremuri dorite, fără ca să fiu eu de nici un folos țării, nici cu sabie, nici cu condeiu, nici cu gura.”² Erau vremuri când românii erau sub suzeranitate otomană și protectorat rusesc, iar cuvinte ca „dreptate”, „libertate”, „frăție”, erau șoptite doar în anumite cercuri restrânse. Pentru a le înțelege și a lupta pentru ele era nevoie de educație, de curaj, de sacrificiu. Toate aceste însușiri erau prezente la Nicolae.

Educație... În cererea de înrolare în oștire adresată Polcovnicului Odobescu la 13 iunie 1838 Nicolae arată că a

¹ Husar Al., *Ideea europeană*, Institutul European Iași, Ed. Hyperion Chișinău, 1993, p. 143;

² Bălcescu Nicolae, *Opere IV Corespondență*, Ed. Academiei RPR, București, 1964, p. 385;

studiat „atât în Colegiul Sf. Sava cât și în particular științele: Istoria universală, Aritmetica, Algebra, Geometria, Trigonometria, Filosofia formală, și Dreptul civil, Roman; și limbile streine: franțuzeasca, elineasca și latineasca”³, el prezentând și „atestaturi” pentru a demonstra acest lucru. Despre elevul Bălcescu, prietenul său Ion Ghica mărturisea: „Nicu Bălcescu avea o mare dorință d-a învăța; dotat cu înlesnire și aplicațiune la studii, inteligent, ardent și entuziast, predilecțiunea lui era mai cu deosebire pentru strudiile istorice și mai ales pentru partea militară a istoriei.”⁴ Și tot el continuă: „fu înzestrat de natură cu inteligență întinsă, cu o imaginație bogată, cu o memorie rară. (...) Pe lângă aceste daruri, el moșteni încă de la maică sa (...) o inimă blândă inima ei chiar, d-o bună și adevărată româncă.”⁵ Era foarte importantă „zestrea” cu care plecai de acasă. Erau vremuri grele, școli puține, de multe ori transformate în spitale fie pentru răniții de pe front, fie pentru bolnavii loviți de diferite molime. Chiar și în aceste condiții vitrege, Nicolae a reușit să obțină premii în fiecare an la Colegiul de la Sf. Sava. Într-un raport din 1838 al consulului francez de la Iași trimis ambasadorului francez la Constantinopol în care se făcea o prezentare a oamenilor și a partidelor politice din Țara Românească se scria: „Unii și-au dobândit cunoștințele în țară; alții în străinătate. Printre cei dintâi se remarcă îndeosebi domnii maior Voinescu II, cei 2 maiori Crețulescu, Bolliac, Bălceștii, care nu sunt mai prejos de cei din categoria a doua”.⁶

Nicolae nu era atras doar de istorie ci și de alte materii și fiind autodidact, a cercetat în arhive, biblioteci și mănăstiri: „La etate de 20 de ani citise tot ce putuse găsi pe ici, pe colea, despre

³ *Ibidem*, p. 35;

⁴ Ghica Ion, *Opere I. Scrisori către V. Alecsandri*, Editura pentru Literatură, 1967, p. 343;

⁵ Bănică-Ologu Nicolae – Nicolae Bălcescu – *Roman radiofonic*, Ed. Oscar Print, București, 2005 p. 110;

⁶ Bodea Cornelia, *Nicolae Bălcescu și făurirea României moderne*, în Magazin Istoric nr. 3/1978, p. 18;

istoria noastră națională; petrecea zile întregi cufundat în studiul documentelor.”⁷ Era foarte atent cu munca sa. După întâlnirea cu Sotea când era elev la Sf. Sava, Nicolae a refăcut caietul rupt așa cum ne istorisește același Ion Ghica: „A doua zi când m-am dus la școală, l-am găsit în ușa clasei a IV-a de umanioare; cum m-a văzut, și-a scos șapca, arătându-mi cu mulțumire caietul, zicându-mi: << Uite cum l-am dres de bine; noroc, zău, cu dumneata că mi se pierdea, păcat, o grămadă de muncă >>. Foile rupte erau lipite și cârpite fiecare la locul lor, cu o minuțioasă îngrijire. Dar ce m-a mirat mai mult a fost să văz pe unele pagini scrise cu litere majuscule fraze ca acestea: «Petru Maior zice... Fotino zice... Din Constantin Capitanul... După logof. Radu Greceanu...» Această m-a mirat cu atât mai mult că p-atunci nu se pomenea în școalele noastre de istorie națională”.⁸ Și mai târziu când a publicat diverse articole în reviste era la fel de atent: „<Îngrijește, mă rog, numai ca să iasă corect, să nu se facă greșeli, mai cu seamă la citații>”⁹, îi scria lui Ion Ghica la 23 mai 1844.

Cumpăra cărți și strângea tot felul de izvoare în care apăreau informații despre români: „Eu am găsit aici prin biblioteci multe și multe încă am și cumpărat. Între altele am găsit și scrierea lui Baret asupra Moldaviei ce am copiat-o.”¹⁰ Îi scria lui Alecsandri la 29 nov. 1847, din Paris.

Curaj... a dovedid-o încă de mic, elev fiind la Colegiul Sf. Sava când l-a înfruntat pe Sotea, acel găligan care îi bătea pe cei mai mici iar acum voia să-i ia halvița lui Nicolae: „De astă data, însă, găsise împotrivire, băiatul, deși trântit la pământ, dar nu lăsa să-i scape halvița, o apăra din mâini și din picioare, cu dinții și cu unghiile”.¹¹ În drumurile sale prin Transilvania și Ungaria dorea să participe la

⁷ Ion Ghica, *Op cit.* pp. 343-344;

⁸ *Ibidem*, p.342;

⁹ Nicolae Bălcescu *Op. cit.*, p.55;

¹⁰ *Ibidem*, p. 83;

¹¹ Ion Ghica, *Op.cit*,p.342;

lupte, „să se bată”¹² să aibă parte de o moarte eroică, nu să moară pe un pat de spital.

În *Prospectul la Magazin Istoric pentru Dacia Nicolae* scria că: ”Istoria este cea dintâi carte a unei nații. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul. O națiune fără istorie este un popor încă barbar și vai de acel popor care și-a pierdut religia suvenirurilor”¹³. De unde atracția lui Nicolae către istorie.

Atras mai ales de partea militară a istoriei Nicolae va scrie la 20 de ani că România nu se va putea ridica decât printr-o organizare militară iar libertatea și afirmarea ca națiune trebuie câștigate cu ajutorul armelor prin luptă idee ce va domina toate scrierile sale. Nicolae Bălcescu credea că organizarea militară a României viitoare, de care depinde ființa ei națională, trebuie să țină seama de vechiile instituții militare românești. „Am preferat a lucra instituțiile ostășești înainte oricărui altora, căci aceste instituții sunt cele mai minunate ce au avut părinții noștri... sunt convins că țara românilor, de își va lua vreodată rangul ce i se cuvine între popoarele Europei, aceasta o va fi ea datorare mai mult regenerației vechilor ei instituții ostășești.”¹⁴ Studiind multe cărți de istorie Bălcescu a înțeles importanța studierii acesteia: „numai din istorie, această lumină a adevărului, pot trage popoarele învățăminte și odată cu cauza să afle și leacul suferințelor lor”.¹⁵

Nu e suficient să scrii istorie, trebuie s-o faci cât mai accesibilă maselor. Cât timp a fost învățător la o primă școală ostășească de la Dudești, unde predă citirea și geografia, „aduna pe lângă dânsul, în orele de recreație, mai mulți sergenți și soldați, cărora le povestea despre vitejiile românilor în luptele cu turcii, cu

¹² Bălcescu Nicolae, *Op. cit.*, p.187;

¹³ *Idem, Opere*, Tomul I, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București 1940, p.101.

¹⁴ *Ibidem*, p.44;

¹⁵ Ionescu-Gulian C, *Concepția filosofică a lui Nicolae Bălcescu în Studii și referate despre Nicolae Bălcescu* vol I Ed. Academiei RPR 1953 p.70

tătarii, cu ungurii și cu lehii, de pe vremurile lui Mircea, lui Mihai și lui Ștefan...”¹⁶ Pentru Nicolae Bălcescu istoria este vie, strămoșii prin numeroasele opere istorice deveneau modele pentru cei ce le citeau, iar aceștia cu ajutorul istoriei deveneau martori ai faptelor de vitejie ale strămoșilor. Există un respect pentru trecut. Nicolae, propune împreună cu Mihail Kogălniceanu, Comitetului Asociației Literare, la 24 iulie 1846, să scrie un dicționar biografic „care să cuprindă viețile celor mai însemnați români din toate ținuturile și din toate veacurile”¹⁷ carte pe care o considera necesară pentru cunoașterea istoriei naționale. Respectul față de trecut se vede și din felul în care vorbea despre Călugăreni, loc pe care îl numea „Thermopile Romanilor”¹⁸, unde constata cu regret că nu exista nici un monument, oricât de modest care să marcheze locul celebrei bătălii: „Atât suntem de nesimțitori la gloria națională! Românul acum trece cu nepăsare printr-un loc fără ca nimic să-i aducă aminte că pământul ce calcă este frământat cu sângele părinților și acoperă oasele vitejilor”¹⁹.

Sacrificiu... Și când era grav bolnav, Nicolae se gândea la țara sa, vorbea despre planuri de viitor și spunea: „Ce mai contează! Să trăiască țara noastră!”²⁰ Ion Ghica va scrie că „... tot timpul cât a fost proscris și pribeag, nu a lipsit un singur moment până la moarte de a lucra pentru țara lui cu pericolul vieții și al sănătății.”²¹ Cartile citite, educația primită acasă l-au format ca om dar și ca patriot, în exil tot timpul gândindu-se la țara sa. Nu starea de sănătate îl interesa ci faptul că nu va mai putea servi țara. Vasile Alecsandri

¹⁶ Ion Ghica, *Op. cit.*, p. 344;

¹⁷ Bălcescu Nicolae, *Opere*, Tomul I, p.65;

¹⁸ *Idem*, *Istoria românilor sub Michaiu Vodă Viteazul*, București, Tipografia Societății Academice Române, 1878, p.111;

¹⁹ *Idem*, în *Opere Scrieri istorice, politice și economice*, Ed. Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940, p.227;

²⁰ Bănică-Ologu Nicolae – *Op.cit.* p.106;

²¹ I. Ghica, *Op. cit.* p.365;

spunea despre Nicolae Bălcescu: „În inima lui patriotismul ocupa atâta loc că e de mirare cum de se mai puteau adăposti în ea și alte simțiri.”²²

Pentru a câștiga aceste drepturi era nevoie de acțiuni concrete și de sacrificiu: „În zadar veți îngenunchia și vă veți ruga pe la porțile împăraților, pe la ușile miniștrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiți gata dar, a lua [dreptatea] voi, fiindcă împărații, domnii și boierii pământului nu dau afară numai acea ce le smulg popoarele”²³ scria Nicolae acum 170 de ani.

Ce a însemnat dispariția lui Bălcescu? Iată ce-i scrie Ștefan Golescu lui Christian Tell la 29 ianuarie 1853: „<<Pe lângă ceea ce a pierdut țara cu moartea acestui tânăr înzestrat de natură cu o rară inteligență, cu o inimă înfocată pentru patria sa și cu un curajul nu din cele ordinare pierderea omului este nimică și de aceea tare întristarea mea pe lângă durerea ce o simt ca român: facă cerul să nu mai avem a plânge moartea puținilor buni români ce mai sunt în esilul>>”.²⁴

Vasile Alecsandri care l-a cunoscut bine pe Nicolae scria despre acesta: „Oameni de măsura lui Nicolae Bălcescu sunt încă rari între oamenii de astăzi. Acei care ca dânsul, în tot cursul unei existențe de luptă, au fost influențați numai de nobila simțire a amorului de patrie și care au visat și lucrat neîncetat la reînvierea și la mărirea neamului lor, merită să atragă respectul și simpatiile urmașilor!”²⁵

Prin tot ceea ce a făcut într-o viață scurtă Nicolae a dovedit că este un mare român care și-a câștigat un loc în „cartea de aur”

²² Dan Berindei, „Bălcescu și Magazin Istoric pentru Dacia” în *Magazin Istoric* Nr. 5 /1969 p. 59;

²³ Bălcescu Nicolae, *Opere vol. I*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953, p. 312;

²⁴ Iordache Anastasie, *Goleștii. Locul și rolul lor în istorie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 231;

²⁵ https://ro.wikisource.org/wiki/Nicolae_B%C4%83lcescu_%C3%AEn_Moldova;

a istoriei românilor... dar oare câți români o să mai răsfoiască în viitor această carte, o carte despre care același Bălcescu scria în *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*: „Misia istorie este a ne arăta, a ne demonstra această transformare continuă, această mișcare progresivă a omenirii, această dezvoltare a simțământului și a vieții omenești, sub toate formele din lăuntru și din afară, în timp și spațiu.”²⁶

²⁶ Bălcescu Nicolae, *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, Ed. Academiei Române, București, 1887, p3.

Bicentenar
"Nicolae Bălcescu"
1819 - 2019

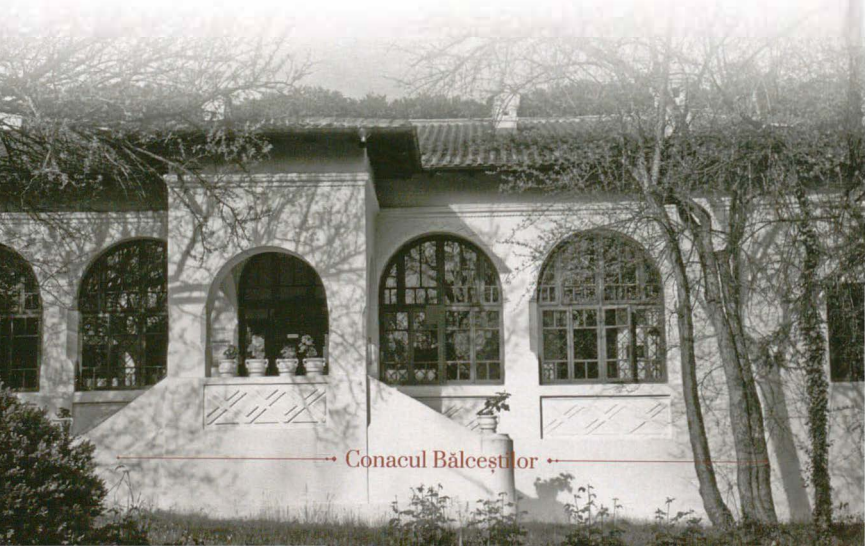
200ani

28-30 Iunie 2019

„...Ținta noastră, domnilor, socotesc că nu poate fi alta decât Unitatea Națională a Românilor. Unitate mai întâi în idei și în simțăminte, care să aducă apoi cu vremea Unitatea politică, care să facă din munteni, din moldoveni, din basarabeni, din bucovineni, din transilvăneni, din bănățeni, din cuțovlahi, să facă un trup politic, o nație românească...

...Nu ziceți, suntem puțini! Ei erau numai doisprezece acei apostoli care reformară lumea; dar au isbutit căci aveau în inimile lor pe Hristos, adică dragostea umanității și jertfirea. Fie acestea și simțămintele dumneavoastră, și veți regenera nația...”

Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei
(20 decembrie 1846 / 1 ianuarie 1847 - discurs ținut de Nicolae Bălcescu
cu ocazia inaugurării localului Bibliotecii române din Paris)

◆ Conacul Bălcestilor ◆